

URZĄD STATYSTYCZNY W ZIELONEJ GÓRZE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie lubuskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

ZIELONA GÓRA 2014

URZĄD STATYSTYCZNY W ZIELONEJ GÓRZE

Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie lubuskim

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE

ZIELONA GÓRA 2014

URZĄD STATYSTYCZNY w Zielonej Górze

65-954 Zielona Góra, ul. Spokojna 1, tel. Sekretariat 68 322 31 12

fax 68 325 36 79, <http://zielonagora.stat.gov.pl/>

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

PRZEWODNICZĄCY

Roman Fedak

Z-CA PRZEWODNICZĄCEGO

Krystyna Motyl

CZŁONKOWIE

Wioletta Bielecka, Teresa Sokołowska, Bogusława Kołeczek, Anna Miśkiewicz, Robert Wróbel

OPRACOWANIE PUBLIKACJI, PRACE ANALITYCZNE, OBLICZENIOWE I EDYTORSKIE

Pracownicy: Wydziału Badań Ankietych,
Lubuskiego Ośrodka Badań Regionalnych
i Ośrodka Badań Koniunktury

WYKRESY

Edyta Leśniarek

PROJEKT OKŁADKI

Zakład Wydawnictw Statystycznych

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

PRZEDMOWA

Urząd Statystyczny w Zielonej Górze przekazuje Państwu publikację „Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie lubuskim”, która zawiera wyniki reprezentacyjnego badania struktury gospodarstw rolnych przeprowadzonego w dniach 1 czerwca – 8 lipca 2013 r. Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację publikacji wydanych po zakończeniu Powszechnych Spisów Rolnych z 2002 i 2010 r.

Badanie struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. zostało przeprowadzone na terenie wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej, zgodnie z kalendarzem i wymogami określonymi przez ustawodawstwo Wspólnoty.

Publikacja zawiera uwagi metodyczne, część analityczną i tabelaryczną. W uwagach metodycznych ujęto podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w badaniu oraz schemat losowania próby. W części analitycznej przedstawiona została charakterystyka gospodarstw rolnych według wybranych kryteriów, w tym podstawowe dane zostały porównane z wynikami PSR 2010 i ogólnopolskimi. Część tabelaryczna zawiera szeroki zakres danych liczbowych dla województwa lubuskiego. Liczne wykresy stanowią graficzne uzupełnienie przedstawionego materiału.

W opracowaniu przedstawiono również klasyfikację gospodarstw według kryteriów stosowanych w Eurostacie (tzw. typologia gospodarstw rolnych), co pozwala na ich porównywanie z gospodarstwami pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Przekazując Państwu niniejszą publikację wyrażam nadzieję, że stanie się źródłem wiedzy o rolnictwie w województwie lubuskim, jak również będzie stanowić materiał do dalszych analiz i opracowań.

D y r e k t o r
Urzędu Statystycznego
w Zielonej Górze

Roman Fedak

SPIS TREŚCI

	Strona
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	6
UWAGI ANALITYCZNE	27
Ogólna charakterystyka gospodarstw rolnych.....	27
Użytkowanie gruntów	29
Zwierzęta gospodarskie	45
Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze	65
Nawozy i środki ochrony roślin	70
Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	72
Cele produkcji gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	76
Pracujący i nakłady w gospodarstwie rolnym	77
Typologia gospodarstw rolnych (wielkość ekonomiczna i typy rolnicze)	81

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (-) - zjawisko nie wystąpiło.

Zero (0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;

(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.

Kropka (.) - zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.

Znak x - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.

Znak # - oznacza, że dane nie mogą być publikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

zł - złoty

tys. - tysiąc

mln - milion

t - tona

szt. - sztuka

ha - hektar

cd. - ciąg dalszy

dok. - dokończenie

tabl. - tablica

p. proc. - punkt procentowy

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (formularz R-SGR), które przeprowadzono w dniach 1 czerwca - 8 lipca 2013 roku.

Badanie zostało przeprowadzone na potrzeby Unii Europejskiej i krajowe, a jego podstawę prawną stanowiły:

- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1166/2008 z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie badań struktury gospodarstw rolnych i badania metod produkcji rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 571/88 (Dz. U. UE nr L 321 z dnia 1 grudnia 2008 r.),
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 591),
- załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 9 listopada 2012 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2013 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1391).

Dniem referencyjnym badania był 1 czerwca 2013 r. Należy jednak zaznaczyć, że część danych (działalność inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem rolnym i udział przychodów z tej działalności w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego, przeznaczenie końcowej produkcji rolniczej, struktura dochodów gospodarstwa domowego, stała aktywność ekonomiczna, zużycie nawozów) dotyczyła okresu 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania, czyli okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Badaniem objęto wszystkie gospodarstwa rolne osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz wylosowaną próbę gospodarstw indywidualnych.

U w a g a

W związku z wprowadzaniem od 2010 r. stopniowych zmian w metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych **definicja gospodarstwa rolnego uległa zmianie**. Zgodnie z obowiązującą definicją w badaniu struktury gospodarstw rolnych 2013 nie ujęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

W związku z powyższym, prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2013 roku, dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie, nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi w poprzednich edycjach publikacji. Dane z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dla ww. grup gospodarstw, na potrzeby analiz przedstawionych w publikacji, zostały przeliczone według nowej definicji gospodarstwa rolnego.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne – to jednostka wyodrębniona pod względem technicznym i ekonomicznym, posiadająca odrębne kierownictwo (użytkownik lub zarządzający) i prowadząca działalność rolniczą.

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) - to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych (UR) lub gospodarstwo poniżej 1 ha UR (w tym nieposiadające użytków rolnych), jeżeli spełnia co najmniej jeden z poniższych progów:

- ✓ 0,5 ha dla: plantacji drzew owocowych, plantacji krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych, chmielu,
- ✓ 0,3 ha szkółek sadowniczych i ozdobnych,
- ✓ 0,1 ha dla: warzyw pod osłonami, truskawek pod osłonami, kwiatów i roślin ozdobnych pod osłonami, tytoniu,
- ✓ 25 m² grzybów jadalnych,
- ✓ 10 szt. bydła ogółem,
- ✓ 5 szt. krów,
- ✓ 50 szt. świń ogółem,
- ✓ 10 szt. loch,
- ✓ 20 szt. dla: owiec ogółem, kóz ogółem,
- ✓ 100 szt. drobiu ogółem,
- ✓ 5 szt. koni ogółem,
- ✓ 50 szt. samic królików,
- ✓ 5 szt. samic pozostałych zwierząt futerkowych,
- ✓ 10 szt. dzikich zwierząt (np. dziki, sarny, danielę) utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa,
- ✓ 20 pni pszczelich

lub niezależnie od ww. progów jest gospodarstwem ekologicznym.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 do sekcji A, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt, 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61 – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia użytków rolnych wynosi 1 ha i więcej lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich.

Za **użytkownika gospodarstwa rolnego** uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, faktycznie użytkującą gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół tą samą osobą co użytkownik.

Siedziba użytkownika gospodarstwa indywidualnego to adres zamieszkania (który nie musi być jednocześnie adresem zameldowania) użytkownika.

Za **siedzibę gospodarstwa rolnego osoby fizycznej** uważa się siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarcze i urządzenia służące do produkcji rolniczej), a w przypadku braku budynków, największą część gospodarstwa rolnego.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to siedziba jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą (jest to jednocześnie siedziba użytkownika).

Do **działalności rolniczej** zaliczamy działalność związaną z uprawą roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych oraz chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, dzikich zwierząt utrzymywanych w gospodarstwie dla produkcji mięsa (np. dziki, sarny, daniele) i pszczoł, a także działalność polegającą na utrzymaniu gruntów rolnych, już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych, według zasad dobrej kultury rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość **ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego** to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych, wytworzonych w gospodarstwie rolnym, na targowiskach, we własnych sklepach lub w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji itp.

Za **gospodarstwo rolne korzystające ze środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich** uważa się gospodarstwo, z którym zawarto umowę/wydano pozytywną decyzję o przyznaniu płatności w okresie 3 lat kończących się 31 grudnia 2013 r. dla przynajmniej jednego z działań wymienionych poniżej:

- korzystanie z usług doradczych,
- modernizacja gospodarstw rolnych,
- zwiększanie wartości dodanej produktów rolnych i leśnych,
- spełnianie norm opartych na prawodawstwie wspólnotowym,
- uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności,
- dopłaty bezpośrednie do gruntów rolnych w ramach programu Natura 2000,
- płatności związane z ramową dyrektywą wodną,
- płatności rolno-środowiskowe,
 - w tym płatności z tytułu rolnictwa ekologicznego,
- płatności z tytułu dobrostanu zwierząt,
- różnicowanie w kierunku działalności pozarolniczej,
- zachęcanie do prowadzenia działalności związanej z turystyką.

Użytkowanie gruntów

Powierzchnia gruntów ogółem oznacza łączną powierzchnię użytków rolnych, lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów niezależnie od tytułu władania - własnych, dzierżawionych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowanych z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.), wspólnych w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej (użytki rolne utrzymywane zgodnie z normami, spełniające wymogi rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie minimalnych norm. (Dz. U. Nr 39, poz. 211) z późniejszymi zmianami, na którą składają się:
 - łąki trwałe,
 - pastwiska trwałe,
 - uprawy trwałe, w tym sady,
 - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
 - zasiewy (z wyłączeniem upraw trwałych i ogrodów przydomowych),
 - grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny),
- użytków rolnych pozostałych (użytki rolne nieużytkowane i nieutrzymywane w dobrej kulturze rolnej w dniu 1 czerwca 2013 r.).

Łąki trwałe to grunty pokryte trawami (tj. co najmniej 5 lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, ale zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwale to grunty pokryte trwale trawami (tj. co najmniej 5 lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenie pagórkowatym lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Uprawy trwale to łączna powierzchnia sadów, szkółek drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów ozdobnych, szkółek drzew leśnych do celów handlowych, wikliny, drzew i krzewów owocowych rosnących poza plantacjami, innych gruntowych upraw trwałych, w tym tarniny, derenia i choinek bożonarodzeniowych, a także upraw trwałych pod osłonami.

Sady to plantacje drzew owocowych, krzewów owocowych i upraw jagodowych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z plantacjami leszczyny, malin, winorośli) rosnące w zwartym nasadzeniu, a także szkółki drzew i krzewów owocowych. Do sadów nie zalicza się powierzchni uprawy truskawek i poziomek.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa. Obejmuje powierzchnię upraw przeznaczonych przede wszystkim na samozaopatrzenie w gospodarstwie domowym użytkownika gospodarstwa rolnego. Sporadycznie nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane. Ogród przydomowy może obejmować zarówno uprawy rolne i ogrodnicze jednoroczne, jak i uprawy wieloletnie. Do ogrodów przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację.

Grunty ugorowane to grunty niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska. Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione (np. gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych poniżej 1 ha) do płatności obszarowych, a także powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawozy zielone). Do gruntów ugorowanych nie zaliczono gruntów przygotowanych pod zasiewy (np. warzyw), które do 1 czerwca 2013 r. były nieobsiane lub nieobsadzone.

Lasy i grunty leśne to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha, pokryta roślinnością leśną (zalesiona) lub przejściowo jej pozbawiona (nie zalesiona) oraz grunty związane z gospodarką leśną. Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa rolnego (niehandlowe), a także powierzchnię drzew i krzewów szybkorosnących prowadzonych na użytkach rolnych (np. wierzba energetyczna).

Pozostałe grunty to grunty pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierzawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych) oraz powierzchnia przeznaczona do rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pól golfowych itp.). Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych nieużytkowanych rolniczo, jeżeli grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (z wyłączeniem upraw trwałych i w ogrodach przydomowych).

Dane o powierzchni zasiewów dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym.

Do grupy „**zbóż ogółem**” zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i pozostałe zbożowe (amarantus, kanar, żyto stuletnie itp.).

W grupie „**zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi**” ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa „**przemysłowe**” obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), konopie oraz tytoń.

Do grupy „**strączkowych jadalnych**” zaliczono groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne (np. ciecierzycą) uprawiane na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa „**pastewne**” obejmuje uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno i zielonkę, kukurydzę na zielonkę, motylkowe drobnonasienne, inne pastewne i trawy na nasiona i zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**” obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, zioła dla przemysłu kosmetycznego, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), słonecznik na ziarno, soję, inne oleiste (nieuwzględnione w grupie „przemysłowe”), chmiel, zioła i przyprawy, cykorię, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafior (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonere, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą itp.). Grupa ta obejmuje również groch i bób zebrany w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy „**warzyw gruntowych**” to łączna powierzchnia warzyw uprawianych w gruncie lub z zastosowaniem przykrycia upraw niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie) okresowo bądź na stałe w danym sezonie wegetacji. Do powierzchni warzyw gruntowych zaliczono także powierzchnię planowaną do obsiania lub obsadzenia po 1 czerwca 2013 r. pod zbiory warzyw w 2013 r.

Powierzchnia uprawy „**warzyw pod osłonami**” to powierzchnia warzyw i rozsady warzyw na potrzeby gospodarstwa, uprawianych pod dostępnymi osłonami, tj. w szklarniach, tunelach foliowych wysokich (1,5 m i więcej w szczycie) i w inspektach.

Powierzchnia uprawy „**truskawek**” to powierzchnia zasadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie i pod niską, niedostępną folią (poniżej 1,5 m w szczycie). Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie „pozostałe”).

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy „pozostałych upraw” od 2007 r. podaje się bez powierzchni w ogrodach przydomowych, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

Zwierzęta gospodarskie

Badaniu podlegały zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do baczek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek. Wyjątek stanowiły pnie pszczele, które były spisywane u ich właściciela niezależnie od tego w jakim miejscu się znajdowały.

Do **krow** zalicza się krowy mleczne i krowy „mamki”.

Krowy mleczne to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę, odmianę lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji mleka przeznaczonego do konsumpcji lub przetworzenia na produkty mleczne. Zalicza się tu również krowy mleczne wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostają jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, po czym skierowane zostaną do uboju.

Krowy „mamki” to dorosłe samice bydła, które miały już potomstwo, a ze względu na rasę (krowy ras mięsnych i urodzone z krzyżówek z rasami mięsnymi) lub szczególne właściwości utrzymywane są w gospodarstwie wyłącznie lub głównie do produkcji cieląt rzeźnych, i których mleko wykorzystywane jest do odchowu cieląt lub przeznaczone na paszę dla innych zwierząt. Zalicza się tu również krowy „mamki” wybrakowane już z chowu, które w momencie przeprowadzania badania pozostawały jeszcze w gospodarstwie na tzw. dopasie, przed skierowaniem do uboju.

Badaniu podlegało pogłowie **drobiu** poszczególnych gatunków w wieku powyżej 2 tygodni. Dla gospodarstw rolnych o dużej skali chowu drobiu (np. ferma wielkotowarowa produkująca brojlery lub jaja), w których w dniu badania nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji, a przerwa ta nie przekraczała 8 tygodni, przyjmowano stany drobiu z okresu przed opróżnieniem pomieszczeń (kurników).

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; byczki i jałówki razem w wieku 1-2 lat – 0,70; samce bydła w wieku 2 lat i więcej – 1,0; jałówki w wieku 2 lat i więcej – 0,80; krowy mleczne – 1,0, krowy „mamki” – 0,80,
- trzoda chlewna, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; pozostała trzoda chlewna razem (warchlaki o wadze 20-50 kg, knury i knurki o wadze 50 kg i więcej, trzoda chlewna na ubój o wadze 50 kg i więcej, tj. tuczniki) – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- konie ogółem – 0,80,
- drób, tj. łącznie brojlery kurze oraz kury i koguty dorosłe na rzeź – 0,007; nioski kurze razem – 0,014; łącznie indyki, gęsi, kaczki, drób pozostały (bez strusi) – 0,030; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,020.

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki oraz wybrane maszyny i urządzenia wykorzystywane wyłącznie lub częściowo w gospodarstwach rolnych do prac związanych z działalnością rolniczą. Spisano sprzęt własny (stanowiący wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego), jak i wspólny (będący współwłasnością kilku rolników i użytkowany przez więcej niż jedno gospodarstwo). Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisywano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym.

Spisywano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Dane o ciągnikach dotyczą ciągników kołowych dwuosioowych oraz gąsienicowych (również własnej konstrukcji). W grupie ciągników spisane zostały również ładowarki teleskopowe.

Zużycie nawozów

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2012/2013 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2013 r.

Gospodarstwa ekologiczne

Za **gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji rolniczej (gospodarstwo ekologiczne)** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej).

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2012 r. do 1 czerwca 2013 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, w których omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

Pracujący

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

W **gospodarstwach indywidualnych** poddano badaniu wkład pracy użytkownika gospodarstwa rolnego oraz dorosłych członków jego rodziny (tj. w wieku 15 lat i więcej), niezależnie od tego czy stanowili jedno gospodarstwo domowe, czy nie, wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych, a także pracę wykonywaną w ramach pomocy sąsiedzkiej.

W **gospodarstwach osób prawnych** oraz **jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej** badany był wkład pracy pracowników najemnych stałych, dorywczych, kontraktowych i pozostałych pracujących.

Za **pracę w swoim/rodzinnym gospodarstwie rolnym** uznaje się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa, np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,

- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków,
- wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktuje się prac takich jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączone są również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim), a także praca w ramach działalności gospodarczej innej niż rolnicza.

Za **pracę poza swoim/rodzinnym gospodarstwem rolnym** uznaje się każdą pracę (również dorywczą), wykonywaną poza rodzinnym gospodarstwem rolnym (najemną lub na własny rachunek, w tym również w rolnictwie). Uwzględniona została tutaj również praca wykonywana w rodzinnej działalności gospodarczej (innej niż rolnicza), np. w agroturystyce, działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu.

Wśród pracujących członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (określonych jako „pracujący w swoim gospodarstwie rolnym”) wyodrębniono następujące kategorie:

1. pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym,
2. pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem,
3. pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym.

Podziału na pracę główną i dodatkową dokonano na podstawie kryterium czasu pracy, tj.:

- **praca główna** - określana dla osób, które wykonywały więcej niż jedną pracę - oznaczała taką, która zwykle zajmuje najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace (lub więcej) zajmowały taką samą ilość czasu, pracą główną była ta, która przynosiła wyższy dochód,
- **praca dodatkowa** oznaczała tę, która spośród innych niż praca główna wykonywanych zajęć zarobkowych, zajmowała zwykle najwięcej czasu. Jeżeli dwie prace dodatkowe zajmowały taką samą ilość czasu, należało wskazać tę, która przynosiła wyższy dochód.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących” nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w **umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit - AWU)**.

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy podano średni czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku w przedziałach:

- 0 - 530 godzin oznacza mniej niż $\frac{1}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres do 3 miesięcy),
- 531 - 1060 godzin oznacza $\frac{1}{4}$ etatu, ale mniej niż $\frac{1}{2}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy),
- 1061 - 1590 godzin oznacza $\frac{1}{2}$ etatu, ale mniej niż $\frac{3}{4}$ etatu - (np. praca była wykonywana przez okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy),
- 1591 - 2119 godzin oznacza $\frac{3}{4}$ etatu, ale mniej niż 1 etat - (np. praca była wykonywana przez okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy),
- 2120 godzin i więcej oznacza 1 pełny etat - (np. praca była wykonywana przez 12 miesięcy w roku).

Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych oraz jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku ze względu na:

- specyfikę produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagającej zatrudnienia pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, chorobę, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy dorywczy - to osoby, które w ciągu 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę.

Pomoc sąsiedzka - to wymiana nakładów pracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi. Praca ta musi być wykonywana bez wynagrodzenia przez osoby użytkujące inne gospodarstwo rolne.

Pracownicy kontraktowi - to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez to gospodarstwo rolne.

Do **pozostałych osób pracujących** w gospodarstwie rolnym zaliczono członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym), uczniów pracujących w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchownych) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (ale nie pracowników najemnych stałych).

Typologia gospodarstw rolnych

Obowiązująca klasyfikacja gospodarstw rolnych według standardów Unii Europejskiej, nazywana Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych w skrócie „typologią”, została ustanowiona Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1242/2008 z dnia 8 grudnia 2008 r.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
 - pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
 - pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
 - pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące z badania struktury gospodarstw rolnych 2013 oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego badaniem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z jednego hektara uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenie produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro		
I		<	2 000
II	2 000	- <	4 000
III	4 000	- <	8 000
IV	8 000	- <	15 000
V	15 000	- <	25 000
VI	25 000	- <	50 000
VII	50 000	- <	100 000
VIII	100 000	- <	250 000
IX	250 000	- <	500 000
X	500 000	- <	750 000
XI	750 000	- <	1 000 000
XII	1 000 000	- <	1 500 000
XIII	1 500 000	- <	3 000 000
XIV		> =	3 000 000

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w badaniach struktury gospodarstw rolnych zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat;
- **P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej - ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów;
- **P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami;
- **P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz

roślin pastewnych (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę);

- **P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

1. **Specjalizujące się w uprawach polowych**

Gospodarstwa, dla których: $P1 > 2/3$ całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP)

2. **Specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie**

Gospodarstwa, dla których: $P2 > 2/3$ GSP

3. **Specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)**

Gospodarstwa, dla których: $P3 > 2/3$ GSP

4. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi**

Gospodarstwa, dla których: $P4 > 2/3$ GSP

5. **Specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi**

Gospodarstwa, dla których: $P5 > 2/3$ GSP

6. **Mieszane - różne uprawy**

Gospodarstwa, dla których: $(P1 + P2 + P3) > 2/3$ GSP; $P1 \leq 2/3$ GSP; $P2 \leq 2/3$; $P3 \leq 2/3$ GSP

7. **Mieszane - różne zwierzęta**

Gospodarstwa, dla których: $(P4 + P5) > 2/3$ GSP; $P4 \leq 2/3$ GSP; $P5 \leq 2/3$ GSP

8. **Mieszane - różne uprawy i zwierzęta**

Gospodarstwa nie spełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7.

9. **Gospodarstwa niesklasyfikowane**

Gospodarstwa, dla których $GSP = 0$

Schemat losowania próby

Uwagi wstępne

Obszerna i różnotematyczna problematyka badania spowodowała szczególne podejście do zagadnienia schematu wyboru próby, a przede wszystkim warstwowania gospodarstw. Przy opracowywaniu tych zagadnień wykorzystane zostały doświadczenia krajów Unii Europejskiej oraz Polski z przeprowadzonych w latach 2005, 2007 oraz 2010 badań struktury gospodarstw rolnych. Problematyka badania w 2013 roku, podobnie jak w roku 2010, poszerzona została o zmienne dla potrzeb krajowych oraz o zakres zagadnień wymaganych przez Eurostat dla badania struktury gospodarstw rolnych (zgodnie z obowiązującym obecnie Rozporządzeniem PE i Rady nr 1166/2008).

Badana populacja liczyła łącznie ok. 1733 tys. gospodarstw, z której wylosowano próbę liczącą ok. 200 tys. gospodarstw.

Problem warstwowania

W celu wylosowania próby zastosowany został schemat losowania warstwowego. Powstały jednak trudności z wykorzystaniem tych samych zmiennych warstwujących dla różnych typów gospodarstw. Z tego powodu przed warstwowaniem populacja gospodarstw rolnych w Polsce podzielona została na następujące kategorie:

- I. gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą, nie zaliczone do gospodarstw ekologicznych, z tego:
 - I.1. gospodarstwa, które według danych w operacie losowania posiadały co najmniej: 20 sztuk owiec lub 20 kóz lub 2000 sztuk drobiu kurzego lub 500 sztuk indyków lub 500 sztuk gęsi lub 500 sztuk kaczek lub 80 pni pszczelich, a także gospodarstwa prowadzące działy specjalne produkcji rolnej oraz z przypisaną wielkością ekonomiczną wynoszącą co najmniej 250 tys. euro,
 - I.2. zasadnicza kategoria gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, ale bez gospodarstw zaliczonych do powyższej kategorii,
- II. gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej,
- III. gospodarstwa nowopowstałe oraz gospodarstwa, dla których nie został określony typ gospodarstwa i wielkość ekonomiczna.
- IV. gospodarstwa ekologiczne,
- V. gospodarstwa osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.1 oraz kategorii IV i V były badane w 100%. W pozostałych kategoriach losowane były próby gospodarstw. Losowanie poprzedzone było dzieleniem, oddzielnie w każdej kategorii, założonej liczebności próby pomiędzy województwa, tworzeniem warstw w poszczególnych kategoriach oraz alokacją próby pomiędzy warstwy. W zależności od kategorii gospodarstw, kryteria warstwowania i alokacji próby były odmienne. Zgodnie z doświadczeniami krajów Unii Europejskiej, jednym z kryteriów warstwowania była wielkość ekonomiczna gospodarstwa, obliczana według metodologii Eurostatu.

Warstwowanie i alokacja próby

Warstwowanie gospodarstw i alokacja próby pomiędzy województwa i warstwy przeprowadzone zostało oddzielnie w każdej z wymienionych wyżej kategorii gospodarstw.

Gospodarstwa grupy I.1. stanowiły w każdym województwie warstwę 01. Gospodarstwa te nie były losowane. Zbadano 100% tej populacji, tj. 21661 gospodarstw.

Gospodarstwa zaliczone do kategorii I.2 w liczbie ok. 1404 tys. jednostek losowania, powarstwowane zostały oddzielnie w każdym województwie, według 10 warstw.

Podział populacji gospodarstw na warstwy oraz alokację próby przeprowadzano przy wykorzystaniu metody optymalizacji numerycznej¹ (metoda ta była stosowana także w odniesieniu do innych kategorii gospodarstw).

¹ Opis rozwiązania tego problemu opublikowany został w artykule B. Lednickiego i R. Wiczorkowskiego „Optimal Stratification and Sample Allocation Between Subpopulation and Strata”, „Statistics in Transition”, V.6, No 2, 2003 r. Warszawa.

Jako kryterium warstwowania dla kategorii I.2 przyjęto dwie zmienne: powierzchnię użytków rolnych i wielkość ekonomiczną. Ze względu na znaczenie tej kategorii gospodarstw, zasady doboru próby zostały w tym przypadku opisane dokładniej (poniżej).

Przystępując do losowania próby z tej kategorii gospodarstw przyjęto następujące założenia:

- (1) liczebność próby n ustalona jest dla populacji gospodarstw w Polsce, a nie dla poszczególnych województw, przy czym n liczy ok. 145 tys. jednostek losowania,
- (2) w poszczególnych województwach próba losowana jest według schematu losowania warstwowego-optymalnego Neymana,
- (3) w każdym województwie dokonywany jest podział populacji na 10 warstw ($h = 02, 03, \dots, 11$) i jednocześnie dokonuje się alokacji próby pomiędzy warstwy,
- (4) w każdym województwie do ostatniej warstwy (tj. $h = 11$) zaliczane są gospodarstwa, które przynajmniej dla jednej zmiennej przyjętej za podstawę warstwowania mają wartość powyżej określonego progu. Utworzona w ten sposób tzw. górna warstwa zawiera gospodarstwa, które nie są losowane, lecz wszystkie zaliczane są do próby,
- (5) przyjęto, że oczekiwana precyzja wyników badania, mierzona współczynnikiem zmienności powierzchni użytków rolnych i wartości wielkości ekonomicznej dla tej grupy gospodarstw będzie jednakowa dla każdego województwa i w przybliżeniu równa będzie 0,3%.

Z tej części populacji wylosowano 145 304 gospodarstwa.

Gospodarstwa kategorii II to gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej. Gospodarstwa tej grupy, liczącej ok. 121 tys. gospodarstw, objęte zostały badaniem w celu sprawdzenia czy nie podjęły produkcji rolniczej. W związku z tym gospodarstwa te zakwalifikowane zostały do jednej z pięciu warstw, tj. $h = 12, 13, \dots, 16$. Kryterium tworzenia warstw i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia ogólna gospodarstwa. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 1,5%. Do próby wylosowano 2809 gospodarstw. W warstwie 16 wszystkie gospodarstwa zaliczone zostały do próby.

Kategorię III stanowiły gospodarstwa nowopowstałe oraz takie, dla których nie było informacji o typie gospodarstwa i wielkości ekonomicznej. W operacie losowania było zapisanych ok. 159 tys. takich gospodarstw. Gospodarstwa te, w każdym województwie, zostały powarstwowane według 6 warstw ($h = 17, 18, \dots, 22$). Warstwę 22 stanowiły gospodarstwa, w których według operatu było co najmniej 20 sztuk bydła względnie 50 sztuk trzody chlewnej. Kryterium tworzenia warstw 17-21 i alokacji próby pomiędzy województwa i warstwy była powierzchnia użytków rolnych. Przyjęto, że współczynnik zmienności dla tej zmiennej powinien być dla każdego województwa równy 2%. Do próby wylosowano 7684 gospodarstwa tej kategorii.

Kategorię IV (warstwa $h = 23$) stanowiły gospodarstwa ekologiczne, które w liczbie 22542 zaliczone zostały do próby.

Gospodarstwa osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej, stanowiące kategorię V (warstwa $h = 24$), zbadane były w 100%. Grupa ta liczyła 4690 gospodarstw.

Do próby wylosowano, względnie zaliczono bez losowania, 204690 gospodarstw rolnych. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii podana została w tablicy 1.

Tablica 1. Liczba gospodarstw w populacji i w próbie według kategorii

Kategoria gospodarstwa	Populacja	Próba
Polska	1733272	204690
I1	21661	21661
I2	1404483	145304
II	121233	2809
III	158663	7684
IV	22542	22542
V	4690	4690

Jako operat losowania wykorzystano Operat do Badań Rolniczych (OdBK). Informacje o gospodarstwach rolnych zapisane w operacie aktualizowane są danymi ze źródeł administracyjnych oraz wynikami kolejnych badań rolniczych.

Uogólnianie wyników i metoda oceny precyzji

Podstawowym parametrem szacowanym w badaniu jest suma wartości zmiennej X (np. pogłowie trzody chlewnej, powierzchnia użytków rolnych).

Parametr ten dla w -tego województwa jest postaci:

$$1) \hat{x}_w = \sum_h \sum_i M_{1_{whi}} * x_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n_{wh}; h = 1, 2, \dots, 24)$$

gdzie:

x_{whi} – wartość zmiennej X w i -tym gospodarstwie wylosowanym z h -tej warstwy w w -tym województwie,

$M_{1_{whi}}$ – waga przypisana i -temu gospodarstwu wylosowanemu z h -tej warstwy w -tego województwa,

n_{wh} - liczba gospodarstw wylosowanych do próby z h -tej warstwy w -tego województwa.

Ocena sumy zmiennej X dla Polski jest sumą wartości oszacowanych dla województw, tj.:

$$(2) \hat{x} = \sum_w \hat{x}_w,$$

Wagi $M1_{whi}$ są równe odwrotności frakcji losowania w h-tej warstwie w-tego województwa, tj.:

$$(3) M1_{whi} = \frac{N_{wh}}{n_{wh}},$$

gdzie:

N_{wh} – liczba gospodarstw w h-tej warstwie w-tego województwa.

Ze względu na występowanie braków odpowiedzi (odmów), braków kontaktów z wylosowanym gospodarstwem, a także likwidacji gospodarstwa, wagi pierwotne wynikające z losowania próby zostały odpowiednio skorygowane. Wykorzystano do tego informacje zawarte w raportach kompletności (symbol RA).

Waga dla i-tego gospodarstwa w h-tej warstwie w-tego województwa korygowana była za pomocą mnożnika korygującego r_{whi} , który obliczony został następująco:

$$(4) r_{whi} = \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh} + \hat{n}_{3wh} \frac{\hat{n}_{1wh} + \hat{n}_{2wh}}{\hat{n}_{wh} - \hat{n}_{3wh}}}{\hat{n}_{1wh}},$$

gdzie:

\hat{n}_{wh} - uogólniona (ważona) liczebność próby wylosowanej w h-tej warstwie w-tego województwa,

\hat{n}_{1wh} - uogólniona liczebność próby zbadanej w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 01),

\hat{n}_{2wh} - uogólniona liczba gospodarstw, które odmówiły udziału w badaniu w h-tej warstwie w-tego województwa (RA = 22),

\hat{n}_{3wh} - uogólniona liczba gospodarstw z h-tej warstwy w-tego województwa, z którymi nie nawiązano kontaktu (RA = 24).

Powyższe wartości oszacowane zostały przy wykorzystaniu wag obliczonych zgodnie ze wzorem (3), po czym obliczone zostały wagi skorygowane $M2_{whi}$ według następującej formuły:

$$(5) M2_{whi} = r_{whi} * M1_{whi},$$

Mnożnik korygujący r_{whi} stanowi oszacowanie proporcji liczby jednostek, które powinny być zbadane w stosunku do liczby zbadanych jednostek w danej warstwie. Do jednostek, które powinny zostać zbadane zaliczono wszystkie przypadki odmów oraz w odpowiedniej proporcji część przypadków braku kontaktu.

Waga obliczona według wzoru (5) była korygowana w sytuacji, gdy stwierdzono, że wylosowane gospodarstwo stanowiło przypadek nietypowy (tzw. *outlier*). Dotyczyło to gospodarstw, dla których w operacie losowania zapisane były stosunkowo małe wartości powierzchni użytków rolnych lub pogłowia zwierząt. W rzeczywistości okazywały się gospodarstwami dużymi ze względu na wspomniane zmienne. Utrzymanie wag (5) dla tego typu gospodarstw, prowadziłyby do znacznego przeszacowania powierzchni użytków rolnych lub pogłowia trzody chlewnej czy bydła. W związku z tym, wprowadzono wagę $M3_{whi}$, która przyjmuje wartości:

(6) $M3_{whi} = 1$ dla przypadków nietypowych,

$$(7) M3_{whi} = M2_{whi} \frac{\sum_i M2_{whi} - \dot{n}_{1wh}}{\sum_{i \text{ typowe}} M2_{whi}}, \text{ dla pozostałych (typowych) gospodarstw,}$$

gdzie:

n_{1wh} – liczba gospodarstw zbadanych w h –tej warstwie w-tego województwa,

\dot{n}_{1wh} - liczba gospodarstw nietypowych w h-tej warstwie w-tego województwa.

Ostatecznie podane wcześniej w równaniu (1) wagi $M1_{wh}$ są zastępowane przez wagi $M3_{whi}$.

Precyzja oszacowania sumy wartości zmiennej X estymowana jest następująco:

$$(8) \hat{N}_{wh} = \sum_i M3_{whi}, \quad (i = 1, 2, \dots, n^l_{wh}),$$

$$(9) s_{wh}^2(x) = \frac{1}{n_{wh} - 1} \left[\sum_i x_{whi}^2 - \frac{1}{n_{wh}} \left(\sum_i x_{whi} \right)^2 \right],$$

gdzie:

n^l_{wh} – liczba gospodarstw z waga $M3_{whi} > 1$,

\hat{N}_{wh} - oszacowanie liczby gospodarstw (bez gospodarstw nietypowych) w h-tej warstwie w-tego województwa.

$$(10) d^2(\hat{x}_w) = \sum_h \hat{N}_{wh}^2 \left(\frac{1}{n_{wh}} - \frac{1}{\hat{N}_{wh}} \right) s_{wh}^2(x)$$

$$(11) v(\hat{x}_w) = \frac{\sqrt{d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}_w} 100.$$

Wartość $v(x_w)$ jest względnym błędem standardowym oszacowania sumy wartości zmiennej X w w -tym województwie. Z kolei dla Polski, mamy:

$$(12) \nu(\hat{x}) = \frac{\sqrt{\sum_w d^2(\hat{x}_w)}}{\hat{x}} 100.$$

Poniższa tabela prezentuje precyzję dla podstawowych cech uzyskaną w województwie lubuskim:

Tablica 2. Wartość względnego błędu standardowego dla podstawowych cech

Nazwa cechy	Względny błąd standardowy
Powierzchnia ogółem	0,71
Powierzchnia użytków rolnych	0,74
Powierzchnia zasiewów	1,03
Powierzchnia zbóż	1,30
Pogłowie bydła	1,45
Pogłowie świń	2,28
Pogłowie drobiu	3,79
Liczba ciągników	1,59
Liczba osób pracujących w gospodarstwie rolnym	0,64
Nakłady pracy w AWU – ogółem	1,35

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Wyniki badania zaprezentowano na poziomie kraju i województw.

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone o sektor prywatny oraz sektor publiczny.

W **sektorze prywatnym** podstawowymi formami własności są: własność prywatna krajowa (gospodarstwa indywidualne, gospodarstwa spółdzielcze i spółki prywatne), własność zagraniczna i własność mieszana.

Do **sektora publicznego** zaliczono gospodarstwa własności państwowej (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), gospodarstwa będące własnością samorządową oraz gospodarstwa stanowiące własność mieszaną (spółki z przewagą mienia publicznego).

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,
- płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,
- wykształcenia ogólnego i rolniczego osoby kierującej gospodarstwem,
- liczby lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przez osobę kierującą,
- nakładów pracy wyrażonych w AWU,
- rodzaju prowadzonej działalności,
- grup obszarowych upraw,
- skali chowu zwierząt gospodarskich,
- mocy ciągników rolniczych,
- rodzajów nawozów mineralnych,
- przeznaczenia wytworzonej produkcji rolniczej (sprzedaż, samozaopatrzenie gospodarstwa domowego),
- głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,
- wielkości ekonomicznej gospodarstw,
- typu rolniczego gospodarstw rolnych.

*

* *

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

- „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty $\langle 0,00- 1,00 \rangle$,
- „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty $(1,01-1,99)$.

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z zaokrągleń automatycznych zastosowanych w procesie uogólnienia danych z próby. Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%.

UWAGI ANALITYCZNE

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GOSPODARSTW ROLNYCH

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych (R-SGR 2013) **liczba gospodarstw rolnych** prowadzących działalność rolniczą w czerwcu 2013 r. wynosiła 21,3 tys. Z tej liczby 21,2 tys. gospodarstw należało do sektora prywatnego, a zaledwie 27 gospodarstw do sektora publicznego. Spośród 20,6 tys. gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (UR) – 98,9% (20,4 tys.) stanowiły gospodarstwa indywidualne. Gospodarstwa indywidualne posiadały 83,5% ogółu użytków rolnych i 84,0% ogółu sztuk dużych zwierząt gospodarskich znajdujących się w podmiotach prowadzących działalność rolniczą.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010, w 2013 r. liczba gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zmniejszyła się o 1,0 tys., tj. o 4,4%. Największą dynamikę spadku odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha i 10-15 ha UR, gdzie liczba gospodarstw zmniejszyła się o odpowiednio o 6,2% i 6,1%. Zmalała również liczba gospodarstw najmniejszych (o powierzchni 1-5 ha UR) – o 5,7%. Wzrosła natomiast liczba gospodarstw największych, o powierzchni 15 ha i więcej UR – o 1,5%.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą wynosiła 19,19 ha. W gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych na 1 gospodarstwo przypadało 19,75 ha użytków rolnych, mniej niż w 2010 r. o 2,5%.

Tabl. 1. **Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych**

Lata	Ogółem	Gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych w ha			
		1-5	5-10	10-15	15 i powyżej
Liczba gospodarstw w tys.					
2010.....	21,6	10,7	4,1	2,2	4,7
2013.....	20,6	10,0	3,8	2,0	4,7
2010=100.....	95,6	94,3	93,8	93,9	101,5
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha					
2010.....	437,3	25,9	29,7	26,6	355,2
2013.....	407,5	24,4	27,5	24,9	330,7
2010=100.....	93,2	94,4	92,5	93,6	93,1
Średnia powierzchnia użytków rolnych w 1 gospodarstwie w ha					
2010.....	20,26	2,43	7,25	12,18	76,31
2013.....	19,75	2,43	7,18	12,21	69,99
2010=100.....	97,5	100,0	99,0	100,2	91,7

Wśród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą 21,1 tys. (99,5%) posiadało użytki rolne, a 99,1% – użytki rolne w dobrej kulturze rolnej. Blisko 70% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą posiadało powierzchnię pod zasiewami. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które produkowało 69,9% jednostek.

Ponad 44% użytkowników gospodarstw korzystało ze wsparcia wykwalifikowanych doradców przy podejmowaniu decyzji związanych z prowadzeniem gospodarstwa, głównie w zakresie ochrony roślin i korzystania z PROW. Użytkownicy podejmując decyzje o konieczności zastosowania środków ochrony roślin uwzględniali progi ekonomicznej szkodliwości środków. Większość użytkowników gospodarstw (53,5%)

oceniała swoją znajomość zasad integrowanej ochrony roślin na poziomie wysokim i średnim. Brakiem znajomości tych zasad wykazało się 22,5% użytkowników.

Gospodarstwa posiadające zwierzęta gospodarskie stanowiły 44,3% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Bydło utrzymywało 14,3% gospodarstw z działalnością rolniczą, co ósme posiadało świnie, a 32,3% prowadziło produkcję drobiu kurzego.

Ponad 81% ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze i 67% ogółu sztuk dużych zwierząt gospodarskich znajdowało się w jednostkach o powierzchni UR 15 ha i więcej, które stanowiły 22,2% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

W 2013 r. 0,8 tys. gospodarstw rolnych (3,8% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) prowadziło **działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym**.

Tabl. 2. **Liczba gospodarstw posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych, prowadzących działalność gospodarczą inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym**

Rodzaje działalności	2010	2013
Agroturystyka	180	228
Rękodzieło	13	18
Przetwórstwo produktów rolnych	46	38
Produkcja energii odnawialnej.....	4	5
Przetwarzanie surowego drewna w gospodarstwie	41	19
Akwakultura	135	67
Rolnicze prace kontraktowe.....	67	91
Nierolnicze prace kontraktowe	70	99
Leśnictwo	28	12
Inne.....	449	263

Odsetek gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni UR – od 3,1% w grupie obszarowej do 5 ha do 6,5% w grupie 15 ha i więcej.

Najwyższy odsetek gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza prowadziło agroturystykę – 28,4% oraz prace kontraktowe z wykorzystaniem własnego sprzętu – 23,7%.

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego:

- nie przekraczał 10% w przypadku 33,3% ogółu gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza,
- mieścił się w przedziale 11-50% dla 23,1% omawianych gospodarstw,
- wynosił ponad 50% w przypadku 43,6% gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza.

Przychody z działalności innej niż rolnicza były większe niż z działalności rolniczej przede wszystkim w gospodarstwach do 5 ha UR (ok. 61% omawianych gospodarstw). Dla porównania, sytuacja ta dotyczyła 14,6% jednostek o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

Według wyników badania blisko 1,0 tys. gospodarstw rolnych (4,5% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) posiadało certyfikat **rolnictwa ekologicznego** nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej. Większość omawianych gospodarstw stosowała ekologiczne metody produkcji wyłącznie w uprawie roślin (67,3% ogółu gospodarstw ekologicznych), a pozostałe zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej.

Spośród 15,6 tys. gospodarstw rolnych produkujących na rynek (prawie $\frac{3}{4}$ ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) 44,5% jednostek (7,8 tys.) sprzedawało część wytworzonych produktów bezpośrednio konsumentom. Z tej liczby dla 43,3% gospodarstw **wartość bezpośredniej sprzedaży konsumentom** wynosiła więcej niż 50% wartości ogólnej sprzedaży gospodarstwa.

Wyniki badania wykazały, że 74,3% gospodarstw indywidualnych wytwarzało produkty rolnicze z przeznaczeniem **na sprzedaż**. Gospodarstwa, które sprzedawały 50-99% końcowej produkcji rolniczej stanowiły 40,6% gospodarstw indywidualnych, a gospodarstwa sprzedające całość produkcji – 25,6%.

W przypadku 18% gospodarstw indywidualnych, **gospodarstwo domowe użytkownika zużywało więcej niż 50% wartości wytworzonej produkcji rolniczej**, a więc produkowało **głównie na samozaopatrzenie**. W co dziesiątym gospodarstwie indywidualnym produkcja rolnicza prowadzona była **wyłącznie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego użytkownika.

Według danych uzyskanych w badaniu 47,4% **osób kierujących** gospodarstwem rolnym posiadało **wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy**. W miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych odsetek ten wyraźnie wzrastał z 35% w grupie do 5 ha UR do ponad 74% dla gospodarstw o powierzchni UR 50 ha i więcej.

Ukończeniem kursu rolniczego (jako najwyższym poziomem wykształcenia rolniczego) legitymowało się 19,4% osób kierujących. Najwyższy odsetek omawianych osób odnotowano w gospodarstwach z grup obszarowych do 5 ha (43,5%), a najniższy w gospodarstwach największych o powierzchni 50 ha i więcej (7,2%).

Udział osób kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie kierujących był niewielki i wynosił 3,3%. Udział ten był najniższy w grupie obszarowej UR do 5 ha włącznie (1,2%), a najwyższy w grupie 50 ha i więcej (15,7%).

Większość osób kierujących (68,5%) posiadała ponad dziesięcioletnie **doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego**, w tym 40,2% stanowiły osoby prowadzące gospodarstwo ponad 20 lat. Najwyższy odsetek osób kierujących z poniżej dziesięcioletnim stażem w prowadzeniu gospodarstwa rolnego odnotowano w grupie obszarowej użytków rolnych 50 ha i więcej – 33,2%.

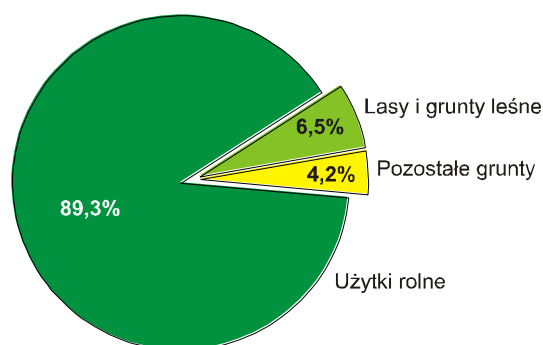
Osobami kierującymi gospodarstwami rolnymi byli przede wszystkim mężczyźni, którzy stanowili ponad 72% ogółu kierujących. Prawie 21% kierujących nie przekroczyło 40 lat, a wiek większości (63,4% ogółu kierujących) mieścił się w przedziale 40-64 lata.

UŻYTKOWANIE GRUNTÓW

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. wykazały zmiany w użytkowaniu gruntów w gospodarstwach rolnych wywołane działaniami związanymi z przystąpieniem Polski do UE i wprowadzeniem narzędzi Wspólnej Polityki Rolnej. Wymienione działania spowodowały zintensyfikowanie procesu modernizacji i specjalizacji gospodarstw rolnych i intensywnej produkcji rolniczej.

W 2013 r. **ogólna powierzchnia gruntów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego** wyniosła 456,7 tys. ha. W porównaniu z 2010 r. w grupie obszarowej od 30 do 100 ha UR wystąpił wzrost ogólnej powierzchni gruntów o ponad 8% przy spadku ogólnej powierzchni gruntów o blisko 7%.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą

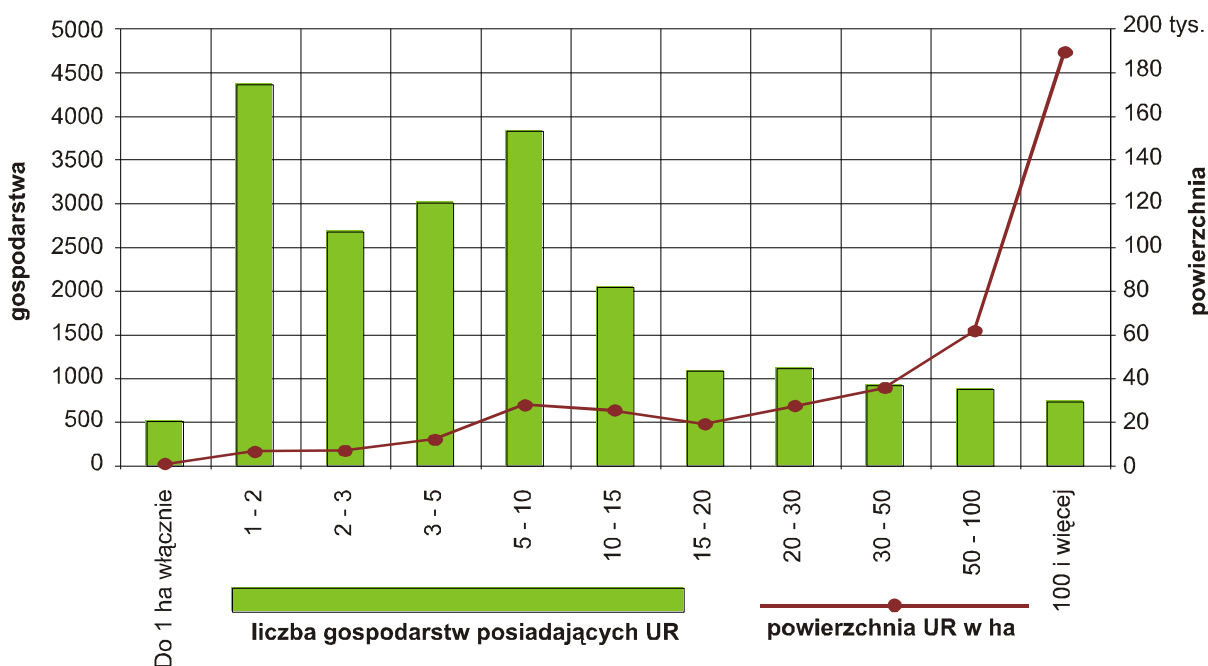

W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą według siedziby użytkownika gospodarstwa znajdowało się 364,2 tys. ha, tj. 79,7% powierzchni gruntów ogółem, w tym w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha UR znajdowało się 363,4 tys. ha omawianych gruntów, tj. 99,8% gruntów ogółem gospodarstw indywidualnych.

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego prowadzącego działalność rolniczą w 2013 r. wyniosła 21,49 ha, a w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – 22,09 ha i była niższa od średniej z 2010 r. o 0,59 ha.

Areał **użytków rolnych** w gospodarstwach rolnych prowadzących działalność rolniczą wynosił 407,9 tys. ha, natomiast liczba gospodarstw z powierzchnią użytków rolnych wyniosła 21,1 tys., w tym 20,6 tys., czyli 97,6% gospodarstw znajdowało się w przedziale powyżej 1 ha UR. W ciągu 3 lat – to jest od spisu rolnego 2010 r. wystąpił wzrost areału użytków rolnych o blisko 9% w przedziale 30-100 ha UR. Należy zwrócić uwagę na zjawisko wzrostu o ponad 9% liczby gospodarstw posiadających użytki rolne z przedziału 30 ha i więcej UR w porównaniu z 2010 r.

Wykres 2. Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych – ponad połowa (61,3%) znajdowało się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 50 ha i więcej, chociaż jednostki te stanowiły zaledwie 7,6% ogólnej liczby gospodarstw posiadających użytki rolne (w tym w grupie obszarowej 100 ha i więcej znajdowało się 46,3% łącznej powierzchni użytków rolnych województwa i 3,5% gospodarstw z ogólnej liczby posiadających użytki rolne).

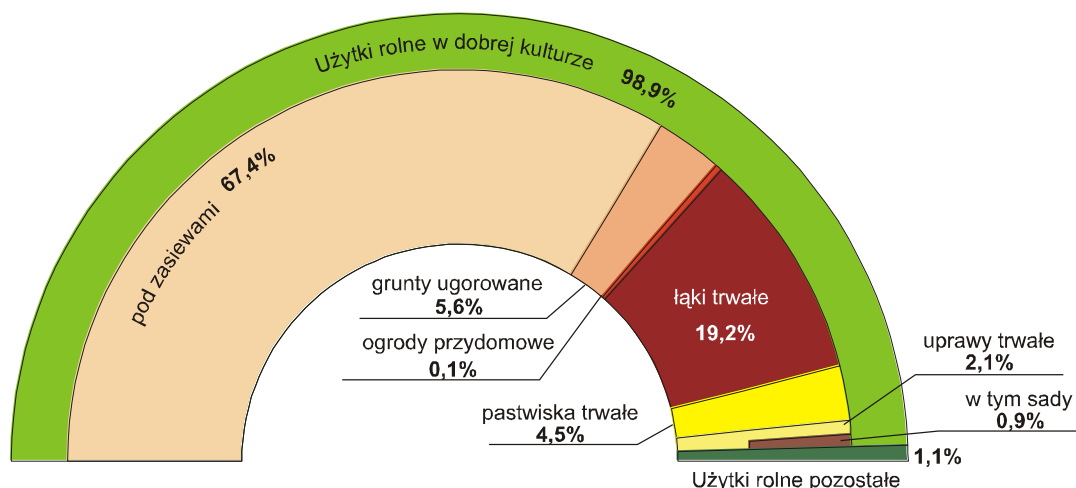
Należy podkreślić, że gospodarstwa najmniejsze (do 1 ha UR włącznie) stanowiły 2,4% ogółu gospodarstw posiadających użytki rolne i użytkowały zaledwie 0,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

W porównaniu z 2010 r. wzrósł odsetek gospodarstw posiadających użytki rolne w dobrej kulturze rolnej w grupie obszarowej powyżej 1 ha UR z 99,4% do 99,6%. Wzrósł również udział powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej w grupie obszarowej UR powyżej 1 ha z 92,5% w 2010 r. do 98,9% w 2013 r.

Średnia powierzchnia użytków rolnych wyniosła 19,19 ha, a w gospodarstwach o powierzchni UR 100 ha i więcej – 258,58 ha.

W porównaniu z danymi krajowymi średnia powierzchnia użytków rolnych w województwie lubuskim była wyższa o 8,97 ha a, w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej była niższa o 20,96 ha.

Wykres 3. **Struktura użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą**

Powierzchnia **zasiewów** dominowała w strukturze użytkowania gruntów i wyniosła 275,0 tys. ha, (67,4% ogółu powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą). Powierzchnia gruntów ugorowanych w wysokości 22,7 tys. ha stanowiła 5,6% w stosunku do ogólnej powierzchni użytków rolnych.

W skali kraju powierzchnia zasiewów do powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą wyniosła 70,6%, a powierzchnia gruntów ugorowanych stanowiła ok. 3% ogólnej powierzchni użytków rolnych.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 78,4 tys., które znajdowały się w 13,9 tys. gospodarstwach rolnych. W strukturze użytkowania gruntów łąki trwałe stanowiły 19,2% ogólnej powierzchni użytków rolnych, a ich średnia powierzchnia w 1 gospodarstwie wyniosła 5,63 ha. W porównaniu z 2010 r. nastąpił spadek liczby gospodarstw z powierzchnią łąk trwałych przy jednoczesnym ich wzroście w gospodarstwach dużych, czyli powyżej 30 ha UR o ponad 8%. Wzrosła również średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach od 5 do 50 ha UR o 0,32 ha.

Odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i posiadających łąki wśród gospodarstw najmniejszych (0-1 ha UR) wynosił 40,0%, najwyższy był w przedziale 30-50 ha UR – 81,4%, a następnie spadał do 67,4% w gospodarstwach największych (100 ha UR i więcej).

W strukturze użytkowania gruntów dla kraju procentowy udział łąk trwałych wynosił 15,6% (o 3,6 p. proc. niższy niż w województwie lubuskim), a średnia krajowa powierzchnia łąk w gospodarstwach wyniosła 2,72 ha (w województwie lubuskim była ponad 2-krotnie wyższa).

Powierzchnia **pastwisk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 18,2 tys. ha co stanowiło 4,5% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Pastwiska trwale znajdowały się w 2,4 tys. gospodarstwach rolnych, gdzie ich średnia powierzchnia wynosiła 7,45 ha.

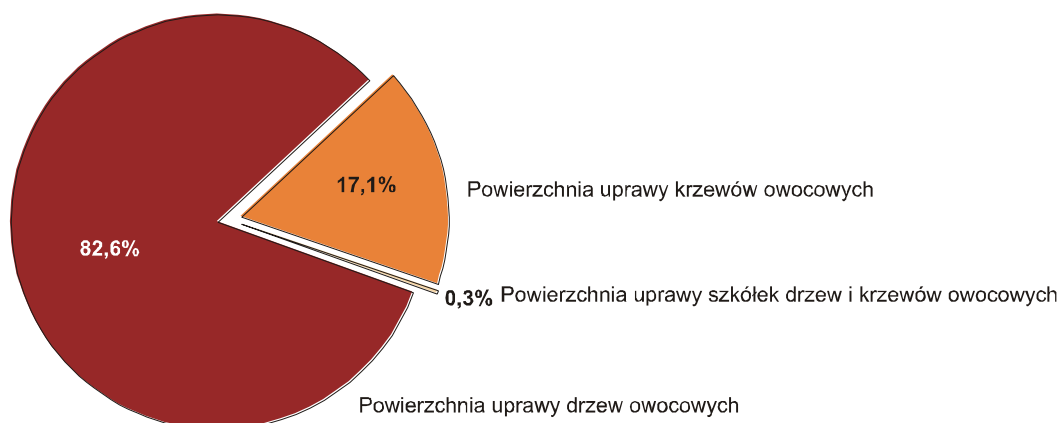
Najwyższy odsetek gospodarstw z działalnością rolniczą użytkujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 5 ha i więcej (31,6%), a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych o powierzchni do 1 ha UR włącznie (3,0%).

W strukturze użytkowania gruntów dla kraju procentowy udział pastwisk trwałych wynosił 4,4%, a średnia krajowa powierzchnia pastwiska wyniosła 3,40 ha.

Łączna powierzchnia **upraw trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 8,6 tys. ha i było to 2,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych, z czego powierzchnia sadów wynosiła 3,7 tys. ha, tj. 0,9% użytków rolnych. Największy odsetek gospodarstw z uprawami trwałymi skoncentrował się w gospodarstwach o powierzchni 2-3 ha, oraz 10-15 ha UR po 13,1%. Średnia powierzchnia upraw trwałych przypadająca na 1 gospodarstwo wynosiła 4,1 ha.

Dominującą w powierzchni upraw trwałych powierzchnia **sadów** zajmowała powierzchnię 3,7 tys. ha, natomiast 1,7 tys. gospodarstw w badaniu wykazało posiadanie powierzchni sadów. Średnia powierzchnia tych upraw przypadająca na 1 gospodarstwo wyniosła 2,22 ha. Znaczące zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw sadowniczych spowodowały większą koncentrację upraw sadowniczych w gospodarstwach większych. Ponad 80% powierzchni sadów skupione było w gospodarstwach, które posiadają powierzchnię 10 ha i więcej UR, natomiast ponad 70% gospodarstw zajmujących się produkcją sadowniczą skumulowane było w gospodarstwach posiadających 1-15 ha UR.

Wykres 4. **Udział powierzchni uprawy drzew owocowych, krzewów owocowych oraz szkólek drzew i krzewów owocowych w ogólnej powierzchni sadów**

Powierzchnia uprawy drzew owocowych w sadach wyniosła 3,0 tys. ha, tj. 82,6% powierzchni sadów. Według badania 1,5 tys. gospodarstw rolnych posiadało drzewa owocowe, a średnia powierzchnia uprawy drzew owocowych w tych gospodarstwach wyniosła 2,07 ha.

Areał uprawy krzewów owocowych w gospodarstwach rolnych w wysokości ponad 0,6 tys. ha, stanowił 17,1% łącznej powierzchni sadów. Krzewy owocowe w sadach według wyników badania w 2013 r. posiadało blisko 0,3 tys. gospodarstw rolnych, a średnia powierzchnia krzewów owocowych w 1 gospodarstwie zbliżyła się do 2,32 ha.

W skali kraju uprawy trwałe stanowiły 2,8% powierzchni użytków rolnych, w tym sady 2,5%, czyli więcej niż w woj. lubuskim odpowiednio o 0,7% i 1,6%. Średnia powierzchnia gospodarstwa sadowniczego w Polsce (2,07 ha) jest niższa niż w woj. lubuskim o 0,15 ha.

Powierzchnia **ogrodów przydomowych** wyniosła 0,6 tys. ha, a 5,4 tys. gospodarstw rolnych (25,4% ogółu gospodarstw) zadeklarowało posiadanie ogrodu przydomowego.

Odsetek gospodarstw posiadających ogrody przydomowe wahał się od 9,3% w gospodarstwach największych (100 ha i więcej UR), 20,6% w najmniejszych (do 1 ha UR włącznie), do 30,8% w gospodarstwach od 10-15 ha UR. Średnia powierzchnia ogrodu przydomowego mieściła się w granicach 9-16 arów we wszystkich grupach obszarowych UR.

W gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą ponad 25% posiadało ogrody przydomowe w województwie lubuskim, w skali kraju posiadanie ogrodów przydomowych zadeklarowało ok. 23% gospodarstw. Średnia powierzchnia ogrodów przydomowych z danych krajowych to blisko 10 arów (w województwie lubuskim 11 arów).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały blisko 29,5 tys. ha. Pod zalesianie przeznaczane były grunty słabsze i te, na których produkcja rolna stała się mniej opłacalna. Średnia na 1 gospodarstwo rolne omawianej powierzchni wynosiła 7,36 ha.

Użytkowanie powierzchni lasów i gruntów leśnych deklarowało blisko 19% ogólnej liczby gospodarstw rolnych (4,0 tys.). Lasy i grunty leśne posiadało blisko 45,2% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą o powierzchni UR 100 ha i więcej, co stanowiło ponad 80% powierzchni zajętej powierzchnią lasów i gruntów leśnych, a średnia powierzchnia lasów w tych gospodarstwach wynosiła 70,28 ha. Największy odsetek gospodarstw posiadających powierzchnię lasów wystąpił w grupie od 5 do 10 ha UR (22,7%), ale były to gospodarstwa o średniej powierzchni lasów 1,05 ha.

W porównaniu do 2010 r. liczba gospodarstw z powierzchnią lasów spadła o kilkanaście procent, natomiast powierzchnia zajęta uprawami leśnymi wzrosła ponad 2-krotnie w grupie gospodarstw z przedziału 100 ha i więcej UR.

Średnia powierzchnia lasów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą województwie lubuskim wyniosła 7,36 ha i była ponad 4-krotnie wyższa od średniej krajowej (1,63 ha).

Ponad 4,0% ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw rolnych (19,3 ha) zajmowały **pozostałe grunty**, tj. powierzchnia pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, parkami, torfowiskami, nieużytkami itp. W gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha UR powierzchnia pozostałych gruntów spadła o blisko 19% porównaniu z 2010 r., natomiast liczba gospodarstw posiadających grunty pozostałe w tym przedziale zmniejszyła się o blisko 6%. Największy wzrost powierzchni

pozostałych gruntów odnotowano w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni UR 30 ha i więcej (o 35,9%).

Zdecydowana większość (ponad 80%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w każdej grupie obszarowej posiadała powierzchnię gruntów pozostałych. Omawiany odsetek był najwyższy wśród gospodarstw należących do grupy obszarowej 30 - 50 ha UR (91,1%), a najniższy w grupie 2-3 ha (75,8%).

Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w omawianych gospodarstwach wynosiła 1,11 ha.

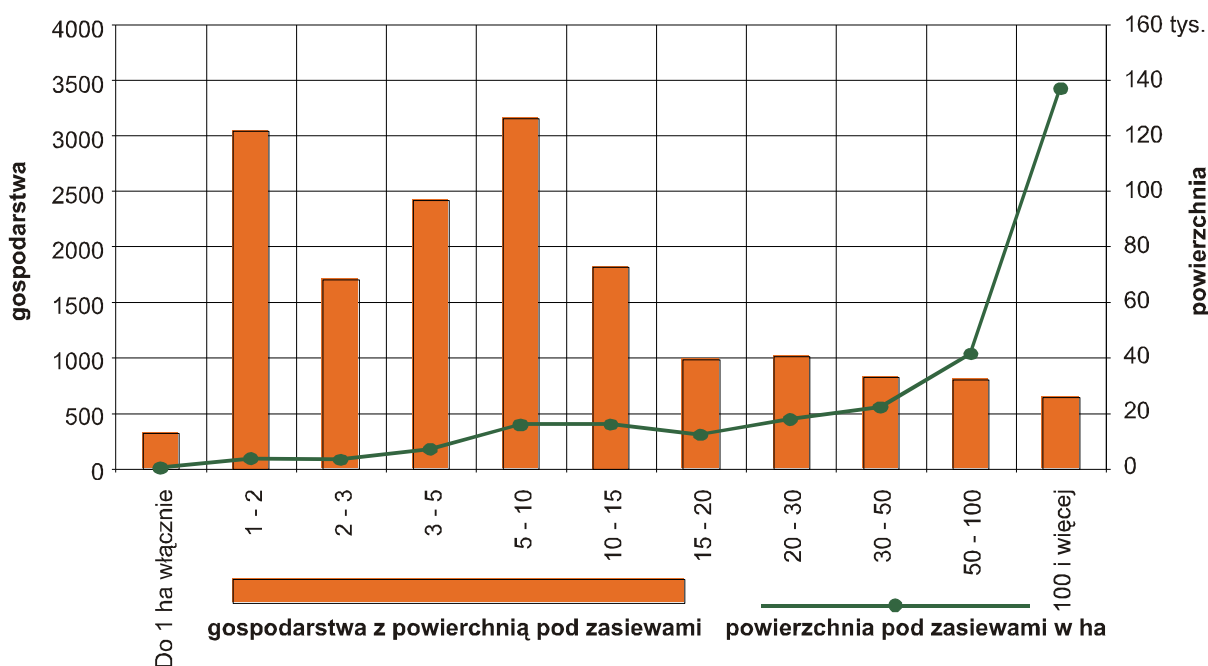
Średnia powierzchnia gospodarstwa w Polsce jest niższa od średniej w naszym województwie o 0,45 ha, natomiast większy jest w Polsce odsetek (blisko 90%) gospodarstw posiadających powierzchnię gruntów pozostałych.

Powierzchnia zasiewów

W porównaniu z danymi PSR 2010, ogólna powierzchnia zasiewów zmniejszyła się do 275,0 tys. ha, tj. o 2,8%. Wzrosła powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych należących do grupy 1-2 ha UR (o 1,9%) i 3-5 ha (o 12,0%) oraz w gospodarstwach rolnych posiadających 50-100 ha użytków rolnych (o 9,0%).

Zmniejszenie ogólnej powierzchni pod zasiewami wynika przede wszystkim z mniejszej liczby gospodarstw rolnych zajmujących się produkcją roślinną. Liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się w grupie obszarowej UR powyżej 1 ha o ok. 5% w porównaniu do 2010 r., jednocześnie wzrosła liczba gospodarstw większych z przedziału powyżej 30 ha UR o blisko 8%.

Wykres 5. **Powierzchnia zasiewów ogółem i liczba gospodarstw rolnych posiadających zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych**

Analiza liczby gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że najniższy odsetek gospodarstw posiadających zasiewy wystąpił

wśród gospodarstw najmniejszych (w grupie obszarowej UR do 1 ha włącznie – 51,9% a najwyższy w grupie 50-100 ha UR – 91,4% oraz 15-20 ha UR – 91,1%. Blisko 50% powierzchni pod zasiewami znalazło się w gospodarstwach o powierzchni UR powyżej 100 ha, które jednocześnie stanowiły tylko 3,9% ogólnej liczby gospodarstw z powierzchnią zasiewów.

Wśród gospodarstw o powierzchni do 1 ha UR włącznie odnotowano najniższy odsetek gospodarstw ugorujących grunty (4,3%). Omawiany odsetek był najwyższy w grupie 100 ha i więcej UR – 27,8%.

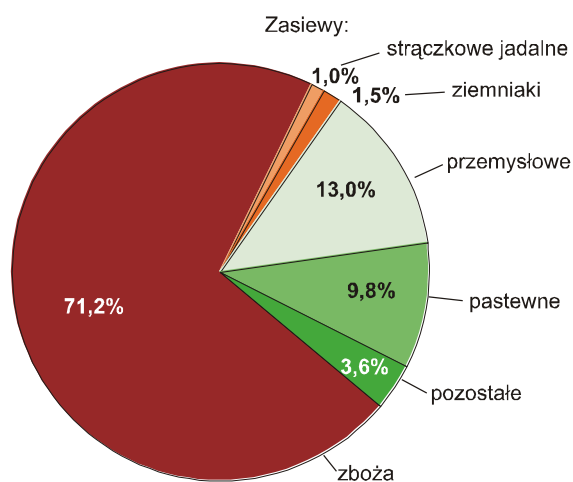
Średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych posiadających zasiewy wyniosła 16,44 ha, w tym w gospodarstwach indywidualnych 13,3 ha.

W skali kraju średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwie była o połowę niższa od omawianej w województwie lubuskim i wyniosła 8,49 ha.

Struktura zasiewów w 2013 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię ponad 195,9 tys. ha (tj. 71,2% ogólnej powierzchni zasiewów),
- rośliny strączkowe jadalne – 2,7 tys. ha (tj. 1,0%),
- ziemniaki zajmowały prawie – 4,0 tys. ha (tj. 1,5%),
- grupa roślin przemysłowych – 35,7 tys. ha (tj. 13,0%),
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 26,8 tys. ha (tj. 9,8%),
- pozostałe uprawy – nieco ponad 9,9 tys. ha (tj. 3,6% ogólnej powierzchni zasiewów).

Wykres 6. **Udział powierzchni poszczególnych grup upraw w ogólnej powierzchni zasiewów**

Zboża

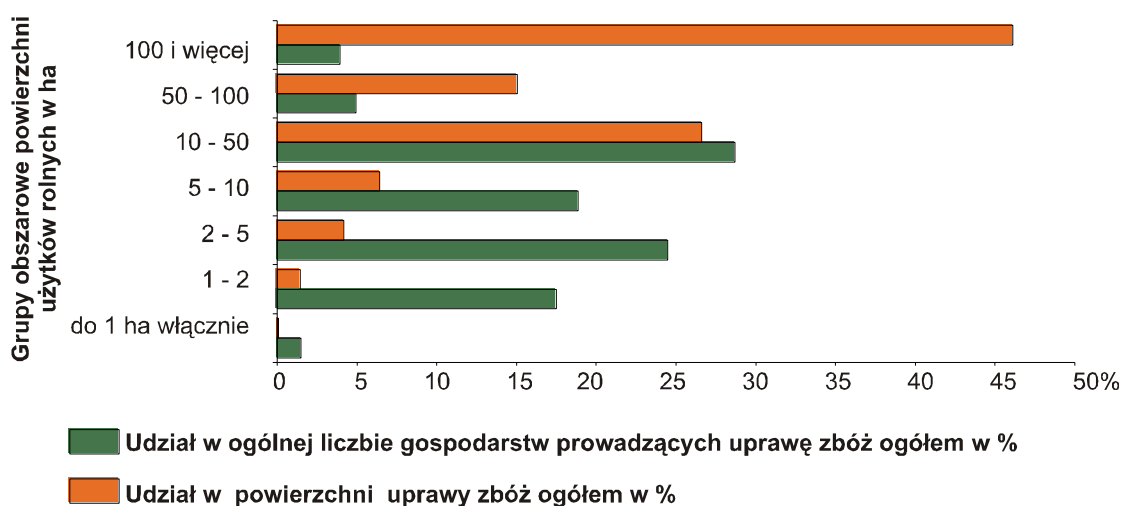
W 2013 r. powierzchnia zasiewów zbóż ogółem wyniosła ponad 195,7 tys. ha (71,2% ogólnej powierzchni zasiewów), w tym powierzchnia uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi 163,9 tys. ha. Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż wyniosła 14,9 tys., tj. 88,8% ogółu gospodarstw rolnych, które zajmowały się uprawą ziemiopłodów. Odsetek gospodarstw uprawiających zboża, z ogólnej liczby gospodarstw posiadających powierzchnię zasiewów, wzrastał od 70,6% w grupie do 1 ha UR osiągając najwyższą wartość wśród gospodarstw o powierzchni UR 20 - 30 ha (94,1%).

Udział powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych grupach obszarowych UR wahał się od 66,1% w grupie 100 ha i więcej UR osiągając najwyższą wartość – 82,0% wśród gospodarstw o powierzchni UR 3 - 5 ha.

W gospodarstwach rolnych posiadających od 50 ha użytków rolnych znajdowało się 61,2% całego areалу uprawy zbóż – ale było to zaledwie 9,0% gospodarstw zajmujących się uprawą zbóż. Najwięcej gospodarstw uprawiających zboża, tj. 71,8% wszystkich gospodarstw zajmujących się uprawą zbóż posiadało od 1 do 15 ha użytków rolnych, jednak w gospodarstwach tych znajdowało się tylko 18,5% powierzchni zasiewów zbóż ogółem.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się ich uprawą wyniosła 13,18 ha.

Wykres 7. **Odsetek powierzchni uprawy zbóż oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 3. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę zbóż ogółem, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w gospodarstwach rolnych**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw posiadających zasiewy zbóż	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę zbóż w %	Powierzchnia uprawy zbóż w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy zbóż w %	Średnia powierzchnia uprawy zbóż w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	14863	100,0	195869	100,0	13,18
do 1 ha włącznie	228	1,5	156	0,1	0,68
1 – 2.....	2602	17,5	2841	1,5	1,09
2 – 3.....	1505	10,1	2546	1,3	1,69
3 – 5.....	2134	14,4	5705	2,9	2,67
5-10	2803	18,9	12588	6,4	4,49
10 – 15.....	1626	10,9	12483	6,4	7,68
15 – 20.....	920	6,2	9800	5,0	10,65
20-30	953	6,4	13257	6,8	13,91
30 – 50.....	764	5,1	16638	8,5	21,78
50 – 100.....	738	5,0	29531	15,1	40,01
100 i więcej	590	4,0	90325	46,1	153,09

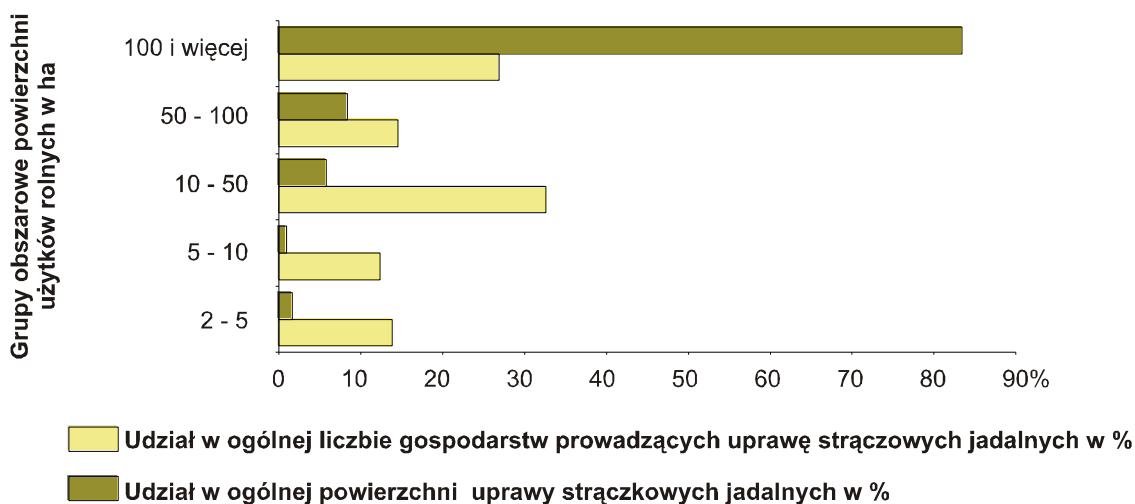
W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż liczba gospodarstw prowadzących poszczególne uprawy przedstawiała się następująco:

- pszenicę ozimą uprawiało 6,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 42,2% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających zboża;
- pszenicę jarą uprawiało 1,3 tys., tj. 8,7%,
- żyto uprawiało 6,1 tys., tj. 41,3%,
- jęczmień ozimy uprawiało 1,1 tys., tj. 7,2%,
- jęczmień jary uprawiało 2,8 tys., tj. 19,1%,
- owies uprawiało 2,2 tys., tj. 14,6%,
- pszenżyto ozime uprawiało 6,1 tys., tj. 40,7%,
- pszenżyto jare uprawiało 0,6 tys., tj. 3,7%,
- mieszanki zbożowe ozime uprawiało – 0,5 tys., tj. 3,4%,
- mieszanki zbożowe jare uprawiało – 2,2 tys., tj. 14,7%,
- grykę uprawiało – 0,6 tys., tj. 4,1%,
- proso uprawiało – 0,6 tys., tj. 4,3%,
- pozostałe zbożowe uprawiało – 0,1 tys., tj. 0,6%,
- kukurydzę na ziarno uprawiało – 0,9 tys., tj. 5,7% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających zboża.

Strączkowe jadalne

W 2013 r. rośliny strączkowe jadalne zajmowały powierzchnię 2,7 tys. ha, a liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych jadalnych wyniosła 0,1 tys., tj. 0,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawy roślin. Omawiany odsetek był najwyższy wśród gospodarstw największych (100 ha i więcej powierzchni UR) gdzie wynosił 5,7%, oraz w przedziale 50 – 100 ha UR (2,5%).

Wykres 8. **Odsetek powierzchni uprawy strączkowych jadalnych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 4. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę strączkowych jadalnych, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów strączkowych jadalnych w gospodarstwach rolnych**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę strączkowych jadalnych	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę strączkowych jadalnych w %	Powierzchnia uprawy strączkowych jadalnych w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy strączkowych jadalnych w %	Średnia powierzchnia uprawy strączkowych jadalnych w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	138	100,0	2701	100,0	19,57
2 – 5.....	19	13,8	45	1,7	2,36
5-10	17	12,3	23	0,8	1,34
10 – 15.....	13	9,4	20	0,7	1,54
15 – 20.....	7	5,1	25	0,9	3,56
20-30	8	5,8	26	1,0	3,28
30 – 50.....	17	12,3	84	3,1	4,92
50 – 100.....	20	14,5	225	8,3	11,25
100 i więcej	37	26,8	2253	83,4	60,90

Największa liczba gospodarstw zajmujących się uprawą roślin strączkowych znajdowała się w grupie gospodarstw o powierzchni UR powyżej 30 ha, tj. 53,6% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących uprawę roślin strączkowych, których udział w ogólnej powierzchni tej uprawy wynosił 94,8%, przy średniej powierzchni uprawy roślin strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach wynoszącej 34,62 ha. W grupach obszarowych UR do 2 ha nie były prowadzone uprawy roślin strączkowych.

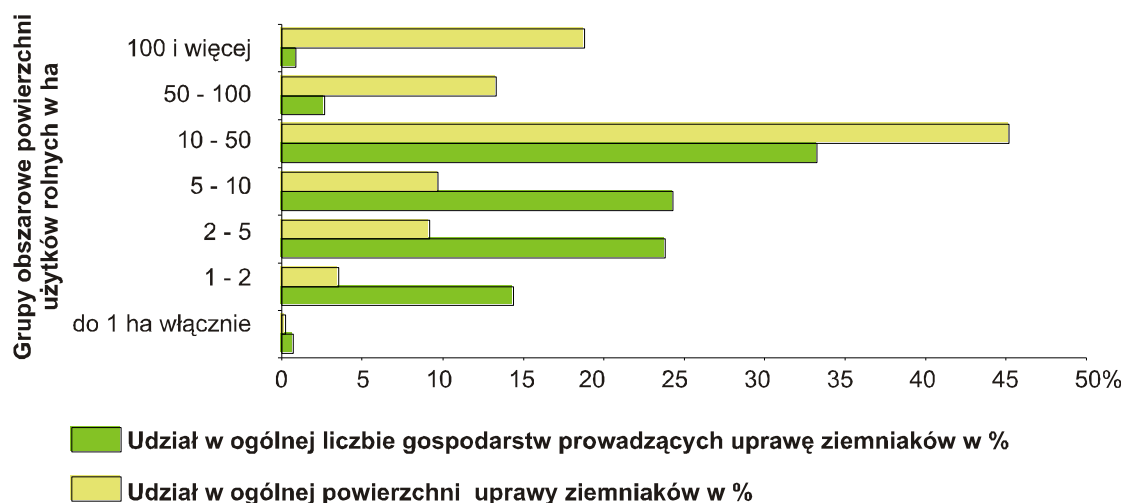
Na 1 gospodarstwo posiadające strączkowe jadalne przypadało średnio 19,57 ha powierzchni tych upraw.

Ziemniaki

Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2013 r. wyniosła 4,0 tys. ha a liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą ziemniaków – 4,7 tys., tj. 28,1 % ogólnej liczby gospodarstw posiadających grunty pod zasiewami. Analiza liczby gospodarstw w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że największy odsetek gospodarstw prowadzących uprawę ziemniaków znajdował się w grupach obszarowych od 5 do 50 ha (ok. 1/3 gospodarstw posiadających zasiewy uprawiało ziemniaki). Wśród gospodarstw najmniejszych do 1 ha UR i największych 100 ha i więcej UR odpowiednio 9,9% i 6,2% wszystkich gospodarstw z powierzchnią zasiewów uprawiało ziemniaki. Wśród gospodarstw najmniejszych (0–1 ha UR) powierzchnia uprawy ziemniaków stanowiła ponad 4% ogólnej powierzchni zasiewów. Podobny udział miały gospodarstwa z przedziału UR 1 – 2 ha, a największy w grupie gospodarstw 2 – 3 ha UR (blisko 6%). W gospodarstwach największych 100 ha i więcej UR udział powierzchni uprawy ziemniaków w ogólnej powierzchni zasiewów był najniższy, tj 0,6%.

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie rolnym wyniosła 0,86 ha.

Wykres 9. **Odsetek powierzchni uprawy ziemniaków oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych**

Badanie wykazało, że największy udział gospodarstw uprawiających ziemniaki jest w gospodarstwach posiadających od 1 do 15 ha UR i wynosi 76,0%, przy średniej powierzchni uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach wynoszącej 0,36 ha, ze względu na to że powierzchnia w omawianych przedziałach stanowiła niewiele ponad 26% ogólnej powierzchni zasiewów ziemniaków. Większa część powierzchni niemal 63% skoncentrowana była w gospodarstwach o powierzchni od 20 ha UR, gdzie średnia powierzchnia gospodarstwa wyniosła 3,22 ha, natomiast udział tych gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw zajmujących się uprawą ziemniaków wyniósł blisko 20%.

Tabl. 5. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów ziemniaków w gospodarstwach rolnych**

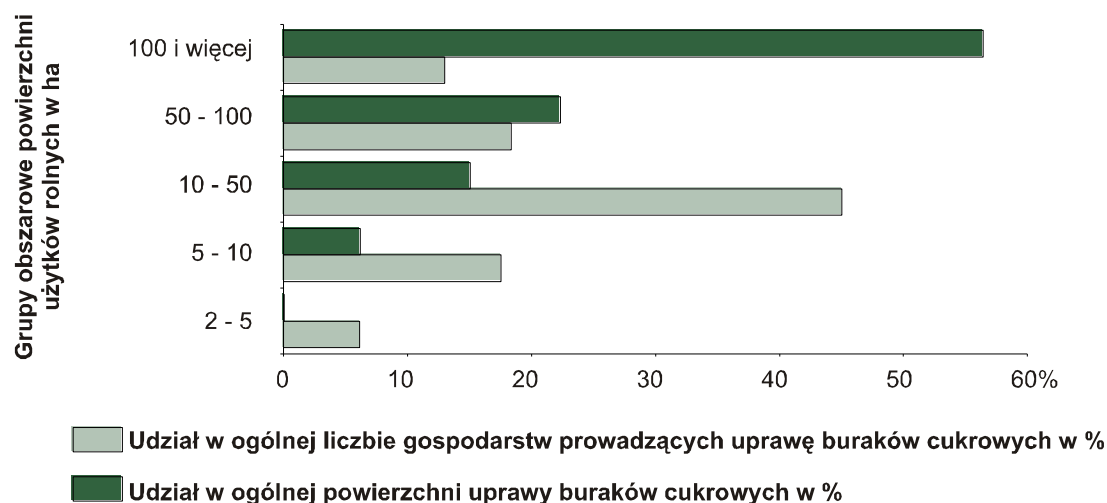
Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę ziemniaków	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę ziemniaków w %	Powierzchnia uprawy ziemniaków w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy ziemniaków w %	Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	4698	100,0	4019	100,0	0,86
do 1 ha włącznie	32	0,7	9	0,2	0,29
1 – 2.....	677	14,4	143	3,5	0,21
2 – 3.....	501	10,7	188	4,7	0,38
3 – 5.....	618	13,2	181	4,5	0,29
5-10.....	1141	24,3	389	9,7	0,34
10 – 15.....	633	13,5	340	8,5	0,54
15 – 20.....	311	6,6	245	6,1	0,79
20-30.....	357	7,6	557	13,9	1,56
30 – 50.....	261	5,6	675	16,8	2,58
50 – 100.....	126	2,7	535	13,3	4,24
100 i więcej.....	40	0,9	757	18,8	18,93

Buraki cukrowe

Uprawa buraków cukrowych w 2013 r. zajmowała powierzchnię 1,2 tys. ha, tj. 0,4% w ogólnej powierzchni zasiewów.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą buraków cukrowych w 2013 r. wyniosła 0,1 tys., stanowiąc 0,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Wykres 10. **Odsetek powierzchni uprawy buraków cukrowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 6. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę buraków cukrowych, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów buraków cukrowych w gospodarstwach rolnych**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę buraków cukrowych	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę buraków cukrowych w %	Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy buraków cukrowych w %	Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	131	100,0	1162	100,0	8,87
3 – 5.....	8	6,1	1	0,1	0,10
5-10.....	23	17,6	72	6,2	3,12
10 – 15.....	19	14,5	39	3,4	2,08
15 – 20.....	12	9,2	25	2,2	2,10
20-30.....	19	14,5	58	5,0	3,07
30 – 50.....	9	6,9	52	4,5	5,76
50 – 100.....	24	18,3	259	22,3	10,79
100 i więcej.....	17	13,0	656	56,4	38,56

Uprawę buraków cukrowych prowadziły gospodarstwa o powierzchni UR od 3 ha i więcej. Udział gospodarstw produkujących buraki najniższy był wśród gospodarstw o powierzchni 3-5 ha i 30-50 ha. W pozostałych grupach kształtował się na poziomie od 9,2% do 18,3%. Jednocześnie w gospodarstwach największych (100 ha i więcej UR) udział powierzchni uprawy buraków cukrowych był najwyższy i wynosił 56,4%.

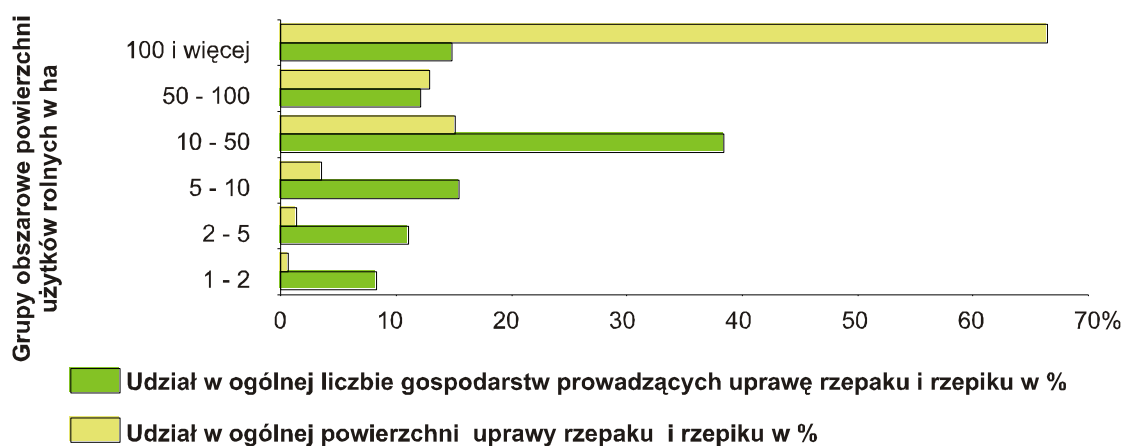
Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 1 gospodarstwie rolnym wyniosła 8,87 ha.

Rzepak i rzepik

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r., powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wynosiła 34,2 tys. ha, tj. 0,4% ogólnej powierzchni zasiewów.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku wynosiła 2,0 tys. czyli 0,8% ogólnej liczby gospodarstw posiadających powierzchnię zasiewów.

Wykres 11. **Odsetek powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 7. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w gospodarstwach rolnych**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku w %	Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku w %	Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	2017	100,0	34165	100,00	16,94
1 – 2.....	167	8,3	222	0,6	1,33
2 – 3.....	76	3,8	106	0,3	1,40
3 – 5.....	147	7,3	357	1,0	2,43
5-10	311	15,4	1200	3,5	3,86
10 – 15.....	195	9,7	791	2,3	4,05
15 – 20.....	128	6,3	664	1,9	5,18
20-30	270	13,4	1814	5,3	6,72
30 – 50.....	182	9,0	1896	5,5	10,42
50 – 100.....	243	12,0	4401	12,9	18,11
100 i więcej	299	14,8	22715	66,5	75,97

Największy odsetek gospodarstw uprawiających rzepak i rzepik wystąpił w grupie 5-10 ha, 100 ha i więcej oraz 20-30 ha UR, które wynosiły odpowiednio 15,4%, 14,8% i 13,1%. Biorąc pod uwagę powierzchnię uprawy rzepaku i rzepiku największy udział wykazała grupa 100 ha i więcej, tj. 66,5%.

Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 1 gospodarstwie rolnym zajmującym się omawianymi uprawami wyniosła 16,94 ha.

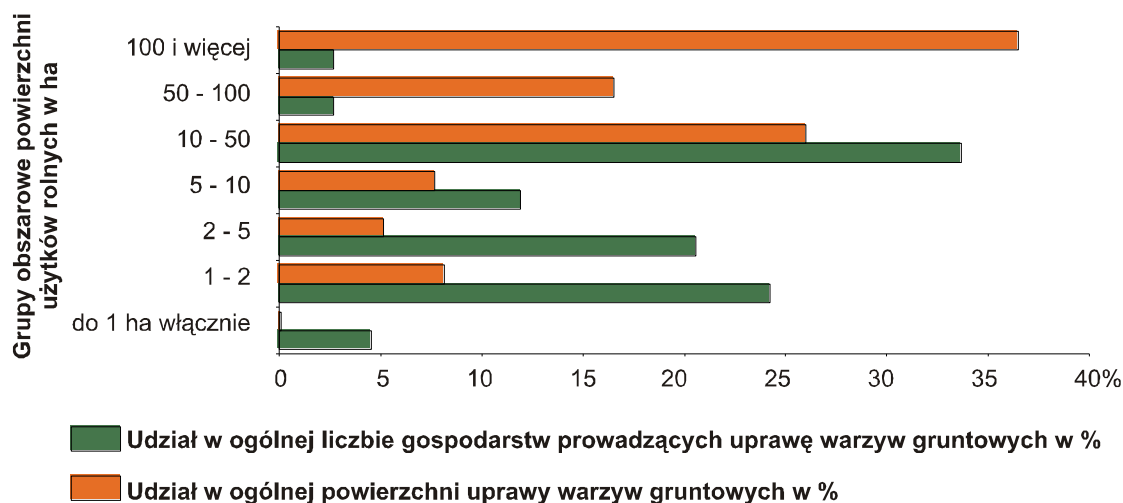
Średnia powierzchnia gospodarstwa z uprawą rzepaku wzrastała wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa od 1,33 ha w przedziale powierzchni UR 1 – 2 ha do średniej 75,97 ha w gospodarstwach 100 ha i więcej powierzchni UR.

Warzywa gruntowe

Areał uprawy warzyw gruntowych (bez powierzchni uprawy w ogrodach przydomowych) wyniósł w 2013 r. 1,3 tys. ha. Udział powierzchni uprawy warzyw gruntowych w ogólnej powierzchni zasiewów był niewielki i wyniósł 0,5%.

Warzywa gruntowe według wyników badania R-SGR w 2013 r. uprawiano w 1,3 tys. gospodarstw rolnych, tj. 2,9% gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemiopłodów, a średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie wynosiła 2,72 ha. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR liczba gospodarstw z powierzchnią warzyw gruntowych była o ponad 40 % niższa niż w 2010 r., a średnia powierzchnia warzyw gruntowych w gospodarstwie w omawianej grupie wzrosła o ok. 30 % w porównaniu z 2010 r.

Wykres 12. **Odsetek powierzchni uprawy warzyw gruntowych oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę warzyw gruntowych według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 8. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę warzyw gruntowych, powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów warzyw gruntowych w gospodarstwach rolnych w 2013 r.**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę warzyw gruntowych	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę warzyw gruntowych w %	Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy warzyw gruntowych w %	Średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	487	100,0	1325	100,0	2,72
do 1 ha włącznie	22	4,5	1	0,1	0,05
1 – 2.....	118	24,2	108	8,1	0,91
2 – 3.....	21	4,3	11	0,8	0,52
3 – 5.....	79	16,2	57	4,3	0,72
5-10	58	11,9	101	7,6	1,74
10 – 15.....	76	15,6	71	5,3	0,93
15 – 20.....	30	6,2	91	6,9	3,04
20-30	28	5,7	60	4,5	2,14
30 – 50.....	30	6,2	122	9,2	4,08
50 – 100.....	13	2,7	219	16,5	16,83
100 i więcej	13	2,7	484	36,5	37,20

Najwyższy odsetek gospodarstw z zasiewami produkujących warzywa gruntowe odnotowano w grupach obszarowych UR 1-2 ha (24,2% ogółu gospodarstw w tej grupie), natomiast najniższy wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha UR (5,4%).

W poszczególnych grupach obszarowych UR gospodarstw udział powierzchni uprawy warzyw gruntowych wzrastał od 0,1% w grupie 0-1 ha do 36,5% w grupie 100 ha i więcej.

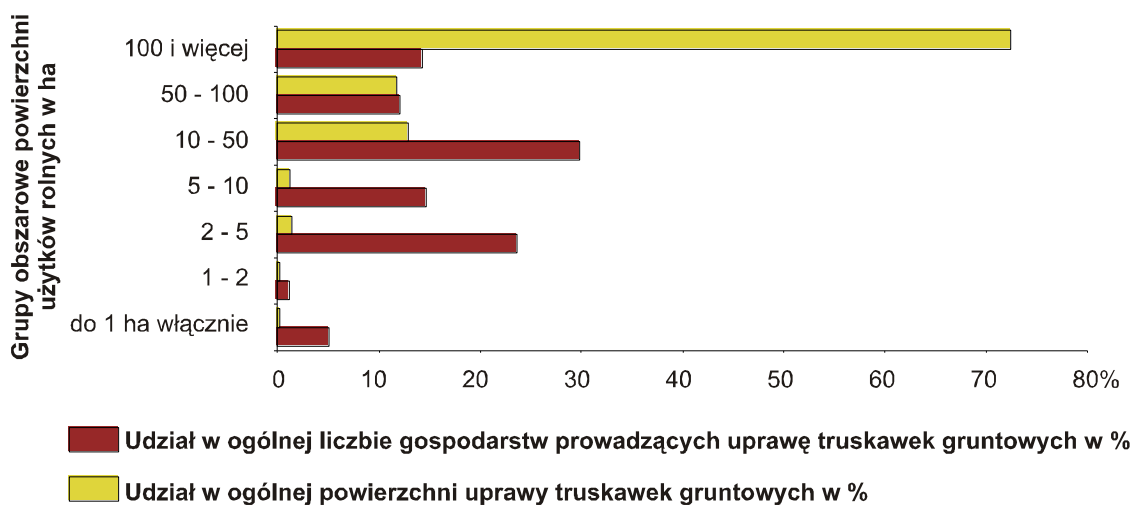
Truskawki i poziomki gruntowe oraz pod osłonami

Według wyników badania struktury gospodarstw rolnych w 2013 r. powierzchnia uprawy truskawek wyniosła 3,0 tys. ha co stanowiło 1,1% powierzchni uprawy ziemniaków rolnych i ogrodnich. W porównaniu z 2010 r. powierzchnia uprawy truskawek i poziomek gruntowych wzrosła w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha UR ponad 4-krotnie.

Uprawą truskawek i poziomek gruntowych w 2013 r. zajmowało się 0,4 tys. gospodarstw, tj. 2,1% ogółu gospodarstw rolnych prowadzących uprawę ziemniaków rolnych i ogrodnich. W porównaniu z 2010 r. liczba gospodarstw zajmujących się uprawą truskawek i poziomek wzrosła, w gospodarstwach powyżej 1 ha UR ponad 18%.

Średnia powierzchnia uprawy truskawek w 1 gospodarstwie wyniosła w 2013 r. 8,38 ha, a w gospodarstwach powyżej 1 ha UR - 8,81 ha i była niemal 4-krotnie wyższa od średniej z 2010 r.

Wykres 13. **Odsetek powierzchni uprawy truskawek oraz liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawę truskawek według grup obszarowych użytków rolnych**

Tabl. 9. **Liczba gospodarstw rolnych prowadzących uprawę truskawek powierzchnia uprawy oraz średnia powierzchnia zasiewów truskawek w gospodarstwach rolnych**

Grupy obszarowe powierzchni użytków rolnych w ha	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę truskawek	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę truskawek w %	Powierzchnia uprawy truskawek w ha	Udział w ogólnej powierzchni uprawy truskawek w %	Średnia powierzchnia uprawy truskawek w 1 gospodarstwie w ha
Ogółem.....	358	100,0	3002	100,0	8,38
do 1 ha włącznie	18	5,1	6	0,2	0,31
1 - 2.....	4	1,1	5	0,2	1,30
2 - 3.....	58	16,3	19	0,6	0,32
3 - 5.....	26	7,3	22	0,7	0,85
5-10	52	14,6	37	1,2	0,71
10 - 15.....	22	6,2	37	1,2	1,67
15 - 20.....	16	4,5	64	2,1	4,02
20-30	43	12,1	162	5,4	3,77
30 - 50.....	25	7,0	125	4,2	4,99
50 - 100.....	43	12,1	353	11,8	8,21
100 i więcej	51	14,3	2172	72,4	42,59

Gospodarstwa posiadające powierzchnię 2-3 ha, 5-10 ha oraz 100 ha i więcej UR charakteryzowały się największym udziałem (po kilkanaście procent) w ogólnej liczbie gospodarstw zajmujących się uprawą truskawek i poziomek. W przypadku powierzchni uprawy truskawek i poziomek najwyższy jej udział odnotowano w grupie 100 ha i więcej UR (72,4%), a najniższy wśród gospodarstw do 1 ha włącznie UR (0,2%).

ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE

W 2013 r. spisano 9,4 tys. gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, co stanowiło 44,3% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

Pogłowie poszczególnych gatunków zwierząt (w tysiącach sztuk) w czerwcu 2013 r. wynosiło:

- bydło – 82,0,
 - w tym krowy – 33,0,
- trzoda chlewna – 150,5,
 - w tym lochy – 13,3,
- owce – 4,1,
- konie – 6,2,
- kozy – 1,5,
- drób ogółem (w wieku powyżej 2 tygodni) – 5302,3,
- króliki (samice) – 6,9,
- pozostałe zwierzęta futerkowe (samice) – 53,8.

Ponadto zarejestrowano 17,6 tys. pni pszczelich.

W 2013 r. udział gospodarstw indywidualnych dla stada bydła kształtował się na poziomie 81,5%; dla pogłównia świń – 72,3%; dla owiec – 98,1%, a dla drobiu – 93,6%.

W **strukturze pogłównia bydła** ogółem, udział cieląt w wieku poniżej 1 roku wynosił 28,5%, młodego bydła w wieku 1–2 lat – 23,6% i bydła dorosłego w wieku 2 lat i więcej – 47,8%. Notowana w 2013 r. struktura stada bydła wskazuje na duże zainteresowanie chowem bydła w kierunku produkcji żywca wołowego. Potwierdzeniem tego jest blisko 40% udział krów mamek w ogólnym pogłówniu krów.

W **stadzie świń** odnotowano udział grupy prosiąt o wadze do 20 kg na poziomie 25,2%, warchlaków o wadze od 20 kg do 50 kg – 30,3%, loch na chów – 8,8% i tuczników – 35,6%.

Tabl. 10. **Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych^a/gruntów ornych**

Lata	Bydło	Owce	Konie	Kozy	Świnie	
	w sztukach na 100 ha użytków rolnych					w sztukach na 100 ha gruntów ornych
2010.....	16,0	0,9	1,4	0,3	37,5	54,2
2013.....	20,1	1,0	1,5	0,4	36,9	50,6

^a Użytki rolne bez gruntów różnych niestanowiących gospodarstw rolnych.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2013 r. wynosiła 20,1 szt. i była większa o 25,6% od notowanej w 2010 r. **Obsada świń na 100 ha gruntów ornych** wynosiła 50,6 szt., wykazując tym samym spadek w stosunku do 2010 r. o 6,6%.

Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące działalność rolniczą przypadają:

- bydła – 3,9 szt.
- świń – 7,1 szt.
- owiec – 0,2 szt.
- koni – 0,3 szt.
- kóz – 0,1 szt.
- drobiu ogółem – 249,4 szt.

W 2013 r. w gospodarstwach najmniejszych obszarowo (tj. o powierzchni do 1 ha UR włącznie) znajdowało się odpowiednio: 0,04% pogłównia bydła, 0,03% – świń, 4,3% – koni, 4,8% – kóz, 6,8% – królików, 96,0% – zwierząt futerkowych, 27,5% – drobiu ogółem oraz 20,0% – ogólnej liczby pni pszczelich.

W gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, które utrzymywały na stanie większość populacji zwierząt gospodarskich poszczególnych gatunków, najwyższy odsetek pogłównia:

- bydła (40,8%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej UR,
- świń (47,1%) – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej UR,
- owiec (42,0%) – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej UR,
- koni (25,8%) – w gospodarstwach należących do grupy obszarowej UR 1-2 ha,
- kóz (23,4%) – odnotowano w gospodarstwach o powierzchni UR 1-2 ha,
- drobiu ogółem (13,8%) – w gospodarstwach o powierzchni UR 100 ha i więcej.

Obsada zwierząt gospodarskich w sztukach na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych kształtowała się następująco:

- do 5 ha:
 - bydło – 0,1,
 - świnie – 0,2,
 - owce – 0,04,
 - konie – 0,3,
 - kozy – 0,07
 - drób ogółem – 214,4
- 5-10 ha:
 - bydło – 0,8,
 - świnie – 1,6,
 - owce – 0,06,
 - konie – 0,1,
 - kozy – 0,04,
 - drób ogółem – 130,9,
- 10 ha i więcej:
 - bydło – 11,5,
 - świnie – 21,0,
 - owce – 0,5,
 - konie – 0,4,
 - kozy – 0,1,
 - drób ogółem – 371,8.

W 2013 r. pogłównie zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, owce, kozy, konie, drób ogółem oraz króliki) w **przeliczeniowych sztukach dużych** (SD) wynosiło 186,5 tys. szt. Obsada zwierząt gospodarskich na

100 ha użytków rolnych ogółem wynosiła 45,7 SD. Na 1 gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą przypadało 8,8 SD, a na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt gospodarskich – 19,8 SD.

Bydło

Według wyników R-SGR 2013 r. chów i hodowlę bydła prowadziło 3,0 tys. gospodarstw rolnych, tj. 32,3% gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie i 14,3% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, w tym gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR stanowiły – 99,7% (w 2010 r. – 96,9%).

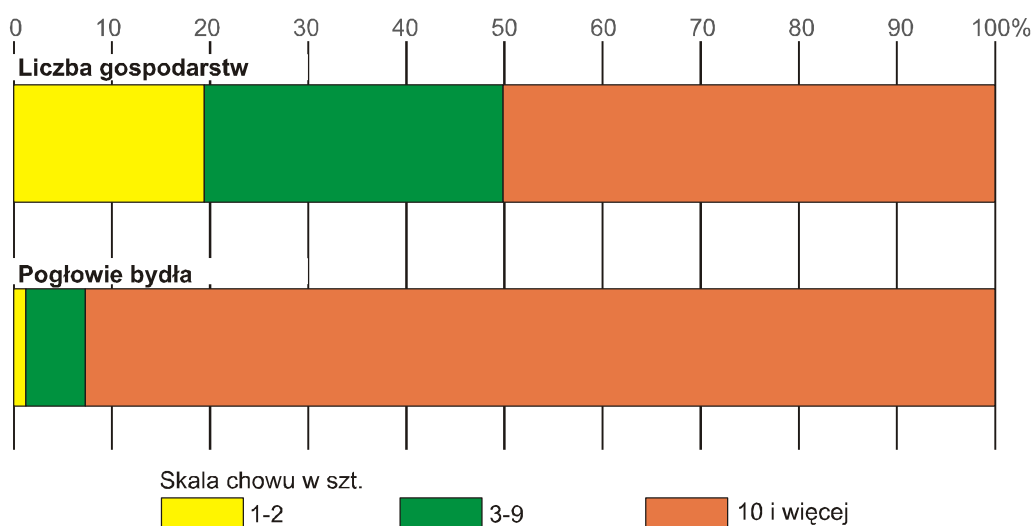
Analiza liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta był największy w grupach obszarowych 30-50 ha, 50-100 ha oraz 100 i więcej ha, gdzie wynosił ponad 60%, a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych należących do grupy UR 1-2 ha (3,3%) oraz 2-3 ha (2,5%).

Wśród gospodarstw utrzymujących bydło:

- 19,4% posiadało 1-2 szt.
- 30,5% posiadało 3-9 szt.
- 50,1% posiadało 10 sztuk i więcej.

Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych stanowiły podmioty utrzymujące 1-2 szt. bydła – 58,9% (w 2010 r. – 55,2%), w grupie obszarowej 5-10 ha i 10-15 ha użytków rolnych najczęściej było gospodarstw z 3-9 szt. bydła – odpowiednio 46,0% i 44,9% (w 2010 r. odpowiednio 46,9% i 45,5%), a w grupie obszarowej 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 i więcej szt. bydła – 75,3% (w 2010 r. w tej grupie obszarowej największy udział miały także podmioty z 10 i więcej szt. bydła – 65,7%).

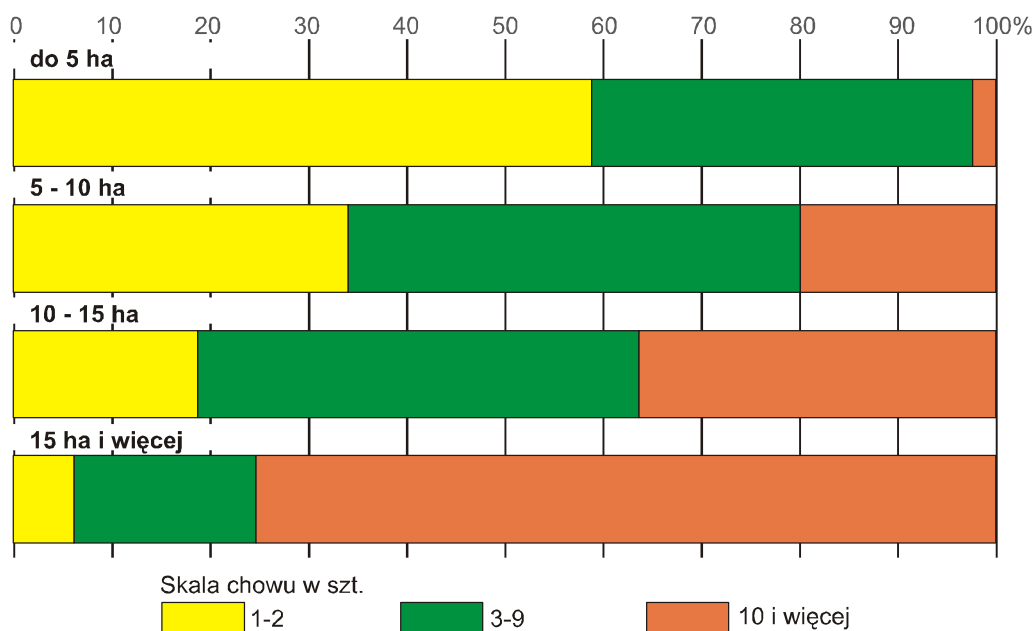
Wykres 14. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia bydła według skali chowu bydła

W 2013 r. tylko 0,04% ogólnego stanu bydła znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha UR włącznie, a 99,96% w jednostkach pozostałych.

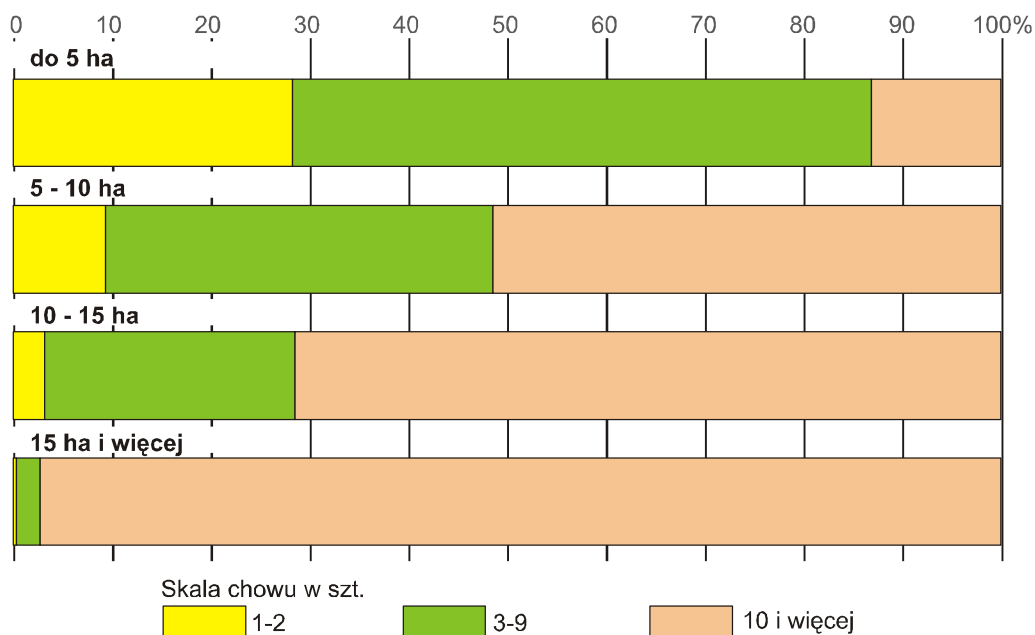
Wyniki badania ponadto wykazały, że 1,2% pogłównia bydła znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1-2 szt. bydła, 6,1% – w gospodarstwach z 3-9 szt., a 92,7% – w jednostkach utrzymujących 10 i więcej szt. bydła.

Wykres 15. **Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych**

Odsetek pogłównia bydła utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 szt. bydła, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni UR do 5 ha łącznie wynosił 28,3%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha – 9,3%, w podmiotach z grupy obszarowej 10-15 ha – 3,2%, a w gospodarstwach o powierzchni UR 15 ha i więcej – już tylko 0,3%.

Wykres 16. **Struktura pogłównia bydła według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych**

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu bydła, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia bydła kształtował się na poziomie 13,1% w jednostkach najmniejszych obszarowo (tj. do 5 ha), a w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej wynosił 97,3%.

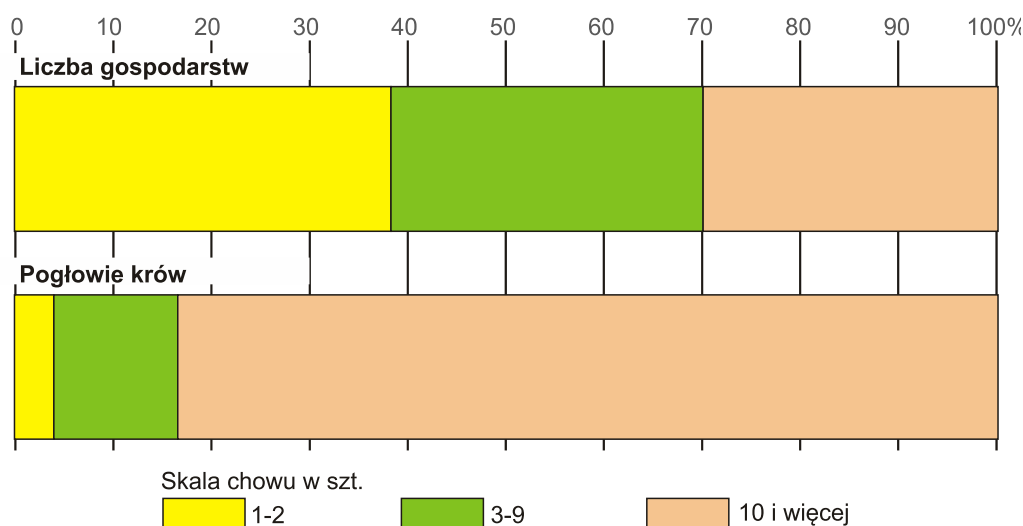
Na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące bydło przypadało 26,9 szt. bydła. Na 1 gospodarstwo rolne posiadające zwierzęta gospodarskie przypadało 8,7 szt. bydła.

W 2013 r. chowem i hodowlą **krów** zajmowało się 2,5 tys. gospodarstw, w tym gospodarstwa o powierzchni do 1 ha użytków rolnych stanowiły 0,4% a gospodarstwa pozostałe – 99,6%.

Wśród gospodarstw utrzymujących krowy:

- 38,3% posiadało 1-2 szt.
- 31,7% posiadało 3-9 szt.
- 30,0% posiadało 10 sztuk i więcej.

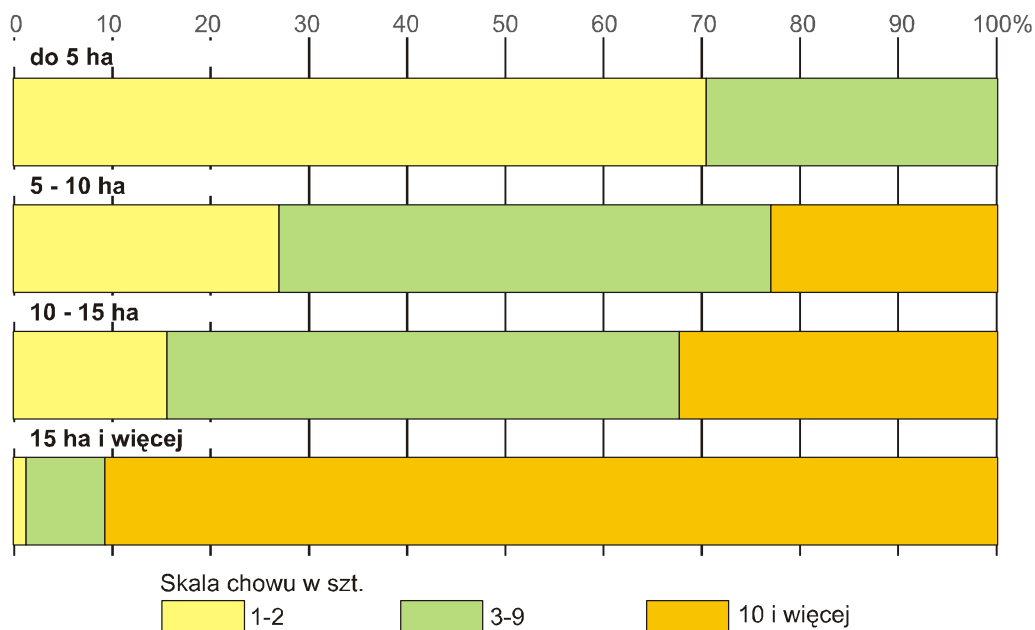
Wykres 17. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia krów według skali chowu krów**

Wśród gospodarstw najmniejszych, tj. o powierzchni użytków rolnych do 5 ha, 87,5% posiadało tylko 1-2 krowy. Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych 5-10 ha oraz 10-15 ha również najczęściej było gospodarstw z 1-2 krowami – 61,9% i 46,1%, a w grupie obszarowej 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły jednostki utrzymujące 10 i więcej krów – 50,3%.

Wyniki badania wykazały, że 4,0% pogłowia krów znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1-2 krowy, 12,6% pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 krowami, a 83,4% – w jednostkach utrzymujących 10 i więcej krów.

Wykres 18. **Struktura pogłowia krów według skali chowu krów i grup obszarowych użytków rolnych**

Odsetek pogłowia krów utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 krowy, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha wynosił 70,4%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha – 27,0%, w podmiotach z grupy obszarowej 10-15 ha – 15,6%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 1,3%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu krów, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia krów zdecydowanie wzrastał z 0% w jednostkach najmniejszych obszarowo (tj. do 5 ha włącznie) do 90,7% w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

Na 1 gospodarstwo posiadające bydło przypadało 10,8 krów, a na 1 gospodarstwo utrzymujące krowy przypadało ich 12,9 szt.

Pogłowie bydła ogółem w województwie lubuskim stanowiło 1,4% stanu krajowego, a pogłowie krów – również 1,4%. Dynamika wzrostu liczebności bydła w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych w porównaniu z 2010 r. dla województwa lubuskiego była znacznie wyższa niż średnia dla Polski (odpowiednio lubuskie – 117,8%, Polska – 102,7%). Liczebność krów w ciągu trzech lat w województwie w omawianych gospodarstwach zwiększyła się o 16,7%, natomiast w kraju spadła średnio o 5,3%. W województwie lubuskim zanotowano znacznie wyższy niż średni dla Polski udział krów mamek w pogłowie krów ogółem, tzn. odpowiednio 39,7% w lubuskim i 6,4% w Polsce, co świadczy o dużym zainteresowaniu rolników lubuskich chowem bydła mięsnego. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi tego kierunku chowu bydła jest m. in. możliwość korzystania z dużej powierzchni użytków zielonych (łąk i pastwisk) – w lubuskim użytki zielone zajmują 23,7% powierzchni użytków rolnych, w Polsce średnio 21,9%.

Trzoda chlewna

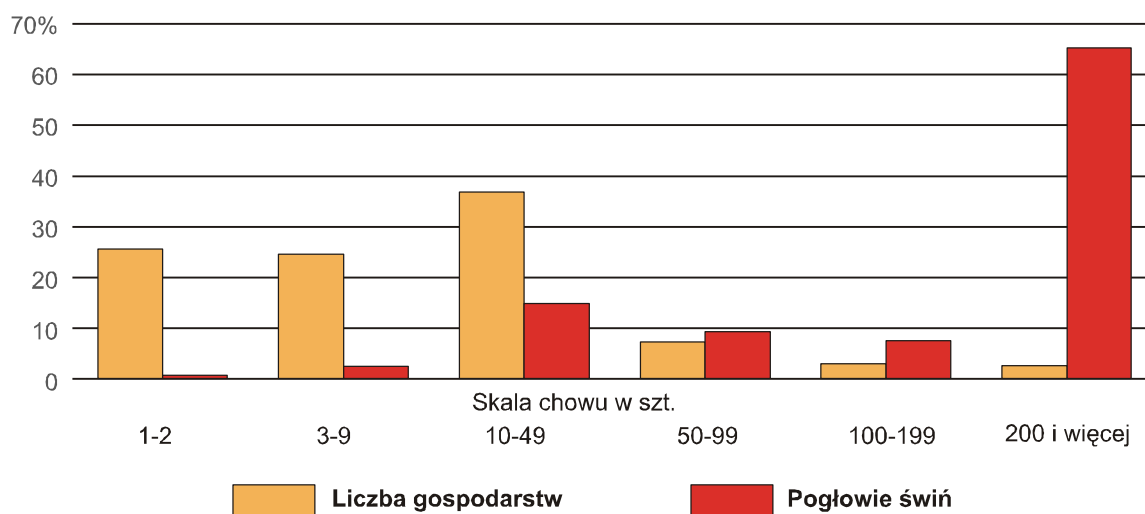
W 2013 r. chowem i hodowlą świń zajmowało się 2,8 tys. gospodarstw, co stanowiło 12,9% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, w tym podmioty o powierzchni powyżej 1 ha UR stanowiły 99,0% (w 2010 r. – 93,2%).

Wśród gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie 29,2% prowadziło produkcję trzody chlewnej. Najwyższy odsetek gospodarstw posiadających świnie odnotowano w grupie obszarowej UR 20-30 ha i 30-50 ha (odpowiednio 30,8% i 30,0% ogółu gospodarstw posiadających zwierzęta w danej grupie obszarowej). Chów trzody chlewnej był najmniej popularny wśród najmniejszych gospodarstw utrzymujących zwierzęta, gdzie omawiany odsetek wynosił w grupie 1-2 ha – 4,4% i w grupie 2-3 ha – 3,9%.

Wśród gospodarstw utrzymujących świnie:

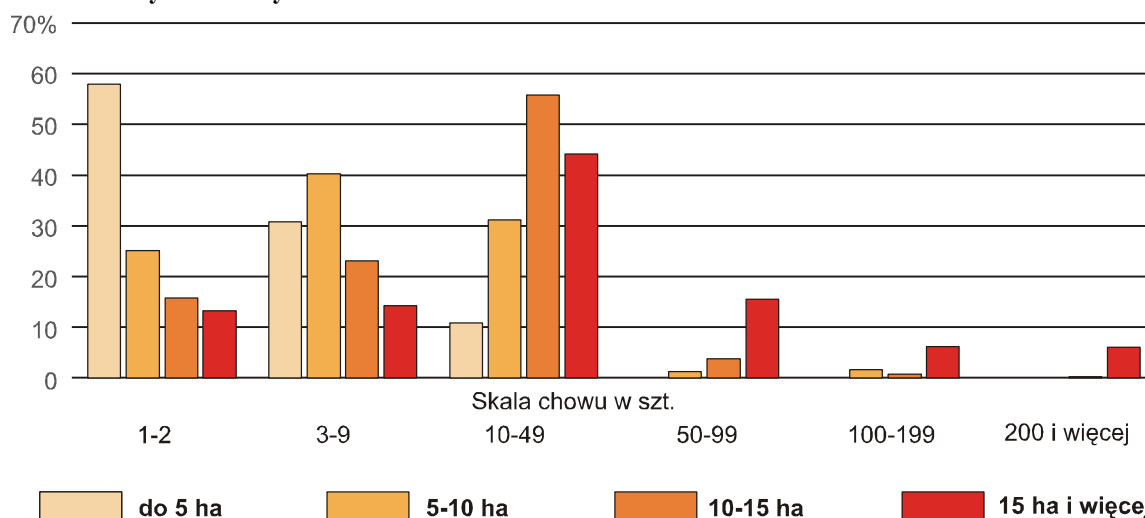
- 25,6% posiadało 1-2 szt.
- 24,6% posiadało 3-9 szt.
- 36,9% posiadało 10-49 szt.
- 7,3% posiadało 50-99 szt.
- 3,0% posiadało 100-199 szt.
- 2,6% posiadało 200 sztuk i więcej.

Wykres 19. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej

Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych stanowiły podmioty utrzymujące 1-2 świnie – 58,2% (w 2010 r. – 51,1%), w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych najwięcej było gospodarstw z 3-9 szt. trzody chlewnej – 40,5% (w 2010 r. – największy odsetek w tej grupie obszarowej stanowiły podmioty z 10-49 szt. świń – 38,6%), w grupie obszarowej 10-15 ha oraz 15 ha i więcej, analogicznie jak w 2010 r., najwięcej było gospodarstw z 10-49 szt. trzody chlewnej – odpowiednio 56,1% i 44,4% (w 2010 r. – 47,9% i 44,8%).

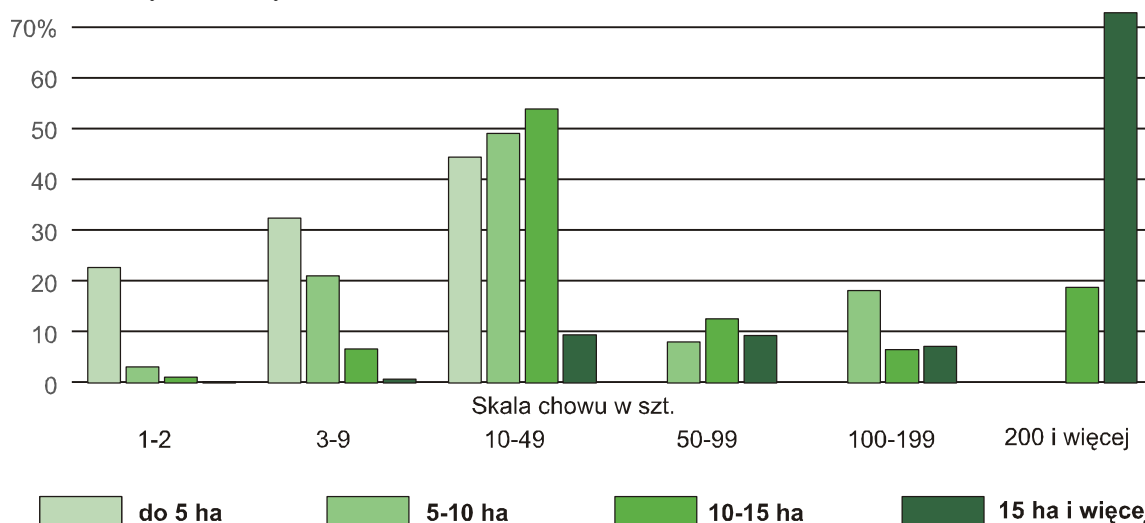
Wykres 20. **Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych**

Wyniki badania wykazały, że 0,7% pogłowia świń znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1-2 szt.; 2,4% pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 świniami; 14,8% – w jednostkach posiadających 10-49 szt. trzody; 9,3% – w gospodarstwach z 50-99 szt. trzody; 7,5% w gospodarstwach z 100-199 świniami, a 65,3% – w jednostkach utrzymujących 200 i więcej szt. trzody chlewnej.

Odsetek pogłowia trzody chlewnej utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 świnie, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W podmiotach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha wynosił 22,8%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha – 3,2%, w podmiotach z grupy obszarowej 10-15 ha – 1,1%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 0,2%.

Wykres 21. **Struktura pogłowia trzody chlewnej według skali chowu trzody chlewnej i grup obszarowych użytków rolnych**

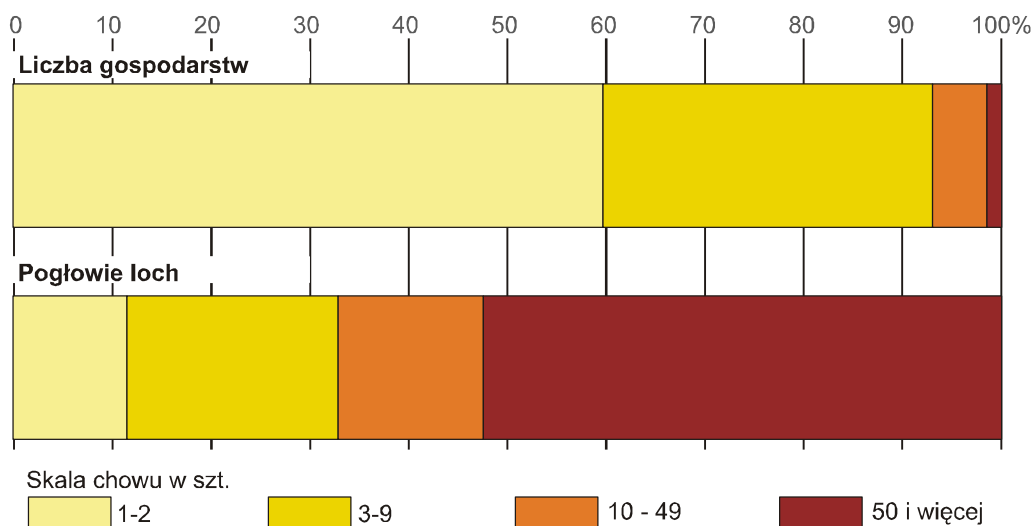

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu trzody chlewnej, tj. utrzymujących 200 i więcej szt., odsetek pogłowia świń zdecydowanie wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. W gospodarstwach do 15 ha użytków rolnych nie zanotowano gospodarstw o takiej skali chowu, w jednostkach 10-15 ha wynosił 18,9%, a w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 73,2%.

Na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę świń przypadało 54,7 szt. tego gatunku. Na 1 gospodarstwo posiadające zwierzęta gospodarskie przypadało 16,0 szt. świń.

Chowem i hodowlą **loch** zajmowało się w 2013 r. 1,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. 67,2% gospodarstw utrzymujących świnie ogółem.

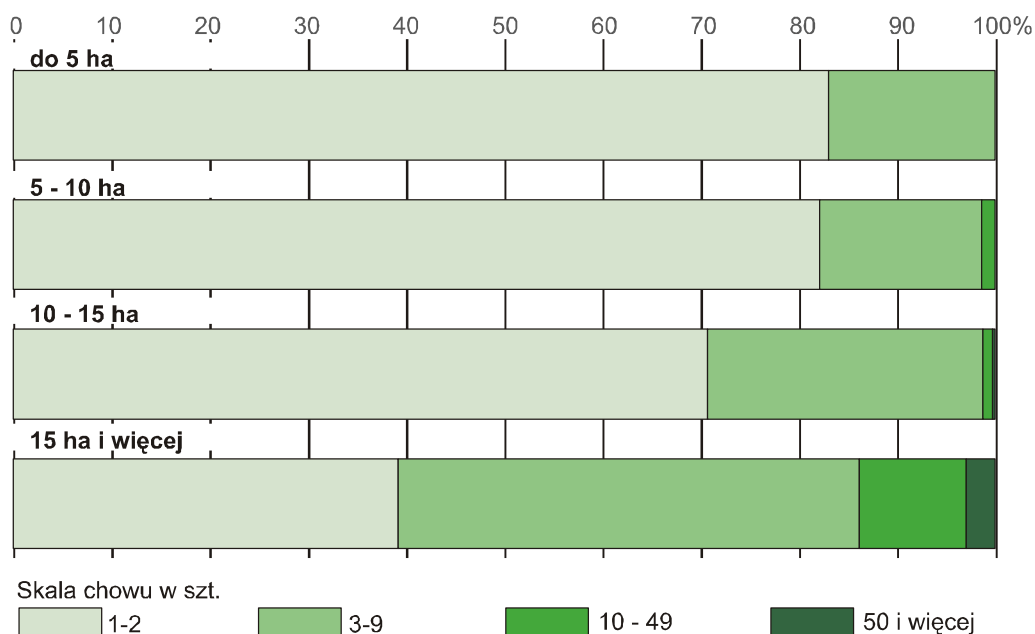
Wykres 22. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia loch według skali chowu loch**

Wśród gospodarstw rolnych utrzymujących lochy:

- 59,7% posiadało 1-2 szt.
- 33,3% posiadało 3-9 szt.
- 5,5% posiadało 10-49 szt.
- 1,5% posiadało 50 sztuk i więcej.

Wykres 23. **Struktura gospodarstw rolnych według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych**

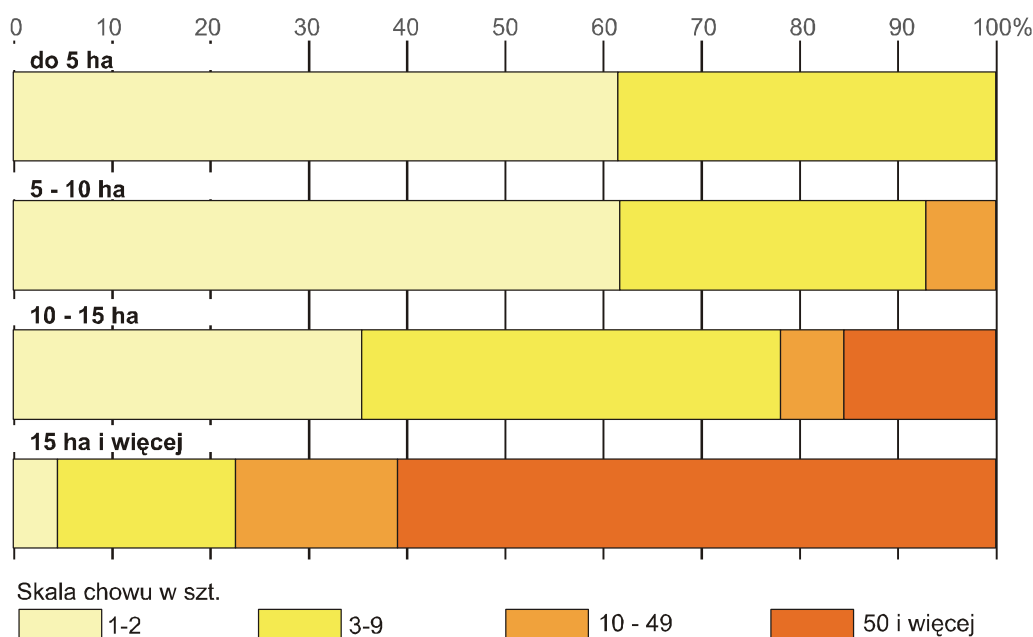

Wyniki badania wykazały, że 11,5% pogłowia loch znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1-2 maciory; 21,4% pozostawało w posiadaniu jednostek z 3-9 lochami; 14,7% – w jednostkach posiadających 10-49 lochy; a 52,4% – w jednostkach utrzymujących 50 i więcej loch.

Odsetek pogłowia loch na chów utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 maciory, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie. W gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha wynosił 61,5%, w gospodarstwach z grupy obszarowej 5-10 ha – 61,7%, w podmiotach z grupy obszarowej 10-15 ha – 35,5%, a w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej – 4,5%.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu macior, tj. utrzymujących 50 i więcej szt., w jednostkach do 10 ha nie utrzymywano loch; w grupie obszarowej gospodarstw 10-15 ha użytków rolnych odsetek ten kształtował się na poziomie 15,5%, a w gospodarstwach największych, o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej, wynosił 60,9%.

Wykres 24. **Struktura pogłowia loch według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych**

Na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę trzody chlewnej przypadało 4,8 lochy, a na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące maciory przypadało ich 7,2 szt.

Pogłowie świń w województwie lubuskim stanowiło 1,3% pogłowia krajowego, a pogłowie loch – również 1,3%. W porównaniu z 2010 r. w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zanotowano zmniejszenie pogłowia trzody, przy czym w województwie lubuskim spadek wynosił 8,7%, a średnio dla Polski - 24,8%. Liczebność loch, świadcząca o nastawieniach produkcyjnych rolników, w ciągu trzech lat w analizowanych gospodarstwach województwie lubuskim zmniejszyła się o 9,1%, a w kraju spadła średnio o 27,5%. Gospodarstwa o największej skali chowu świń, tzn. 200 szt. i więcej, stanowiły 2,6% gospodarstw utrzymujących ten gatunek w województwie (w Polsce – 3,0%) i utrzymywały 54,7% (w Polsce – 41,0%) całego pogłowia trzody.

Owce

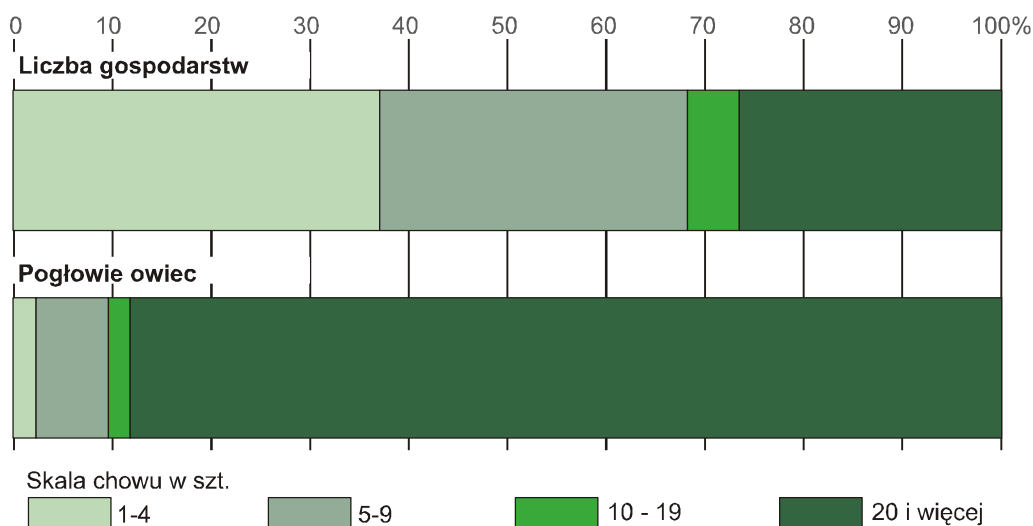
Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chów i hodowlę owiec prowadziło 0,1 tys. gospodarstw rolnych.

Owce posiadało 1,4% gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą. Analiza liczby gospodarstw rolnych utrzymujących owce w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta był najwyższy w gospodarstwach największych o powierzchni UR 100 ha i więcej gdzie wyniósł 5,0%, a najniższy (0,9%) wśród gospodarstw posiadających do 5 ha użytków rolnych.

Wśród gospodarstw utrzymujących owce:

- 37,1% posiadało 1–4 szt.
- 31,1% posiadało 5–9 szt.
- 5,3% posiadało 10-19 szt.
- 26,5% posiadało 20 sztuk i więcej.

Wykres 25. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia owiec według skali chowu owiec**

Wśród gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, największy odsetek w grupie obszarowej 1-5 ha stanowiły podmioty utrzymujące tylko 1–4 owce – 50,0%; w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych najczęściej było podmiotów utrzymujących również 1-4 owce – 75,0% ; w grupie obszarowej 10-15 ha najczęściej było podmiotów z 5-9 szt. -53,8%, a w grupie obszarowej 15 ha i więcej najczęściej było podmiotów z 20 szt. i więcej owiec – 49,0%.

Wyniki badania wykazały, że 2,3% pogłowia owiec znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–4 szt.; 7,3% pozostawało w posiadaniu jednostek z 5–9 owcami; 2,2% w gospodarstwach posiadających 10-19 szt., a 88,2% – w jednostkach posiadających 20 i więcej owiec.

Odsetek pogłowia owiec utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1–4 szt. owiec, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych

gospodarstw – z 8,5% w podmiotach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha do 0,8% w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu owiec, tj. utrzymujących 20 i więcej sztuk, odsetek pogłowia owiec sukcesywnie zwiększał się wraz ze wzrostem arealu użytków rolnych – z 60,9% w jednostkach najmniejszych obszarowo (do 5 ha) do 95,2% w gospodarstwach największych, o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

W strukturze stada owiec dominowały maciorki 1-roczone i starsze – stanowiły 55,0% pogłowia. W porównaniu z 2010 r. ich udział zmniejszył się o 6,1 p. proc., zmalał również udział jagniąt – o 3,7 p. proc., natomiast wzrósł udział pozostałych owiec (skopów i tryków) o 9,8 p. proc.

Na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę owiec przypadało ich 31,5 szt. Na 1 gospodarstwo utrzymujące zwierzęta gospodarskie przypadało 0,4 szt. owiec.

Pogłowie owiec w województwie lubuskim stanowiło 1,5% pogłowia krajowego, a pogłowie maciorek – również 1,5%. W porównaniu z 2010 r. w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zanotowano zwiększenie pogłowia owiec w województwie lubuskim o 0,3%, natomiast w Polsce stan owiec wzrósł średnio o 3,6%. Gospodarstwa o największej skali chowu owiec, tzn. 20 szt. i więcej, stanowiły 26,7% gospodarstw utrzymujących ten gatunek w województwie (w Polsce – 30,8%), a utrzymywały 88,2% (w Polsce – 84,8%) całego pogłowia owiec. Trudności za sprzedażą wełny i brak zainteresowania spożyciem mięsa baraniego powodują sukcesywny spadek pogłowia owiec w województwie lubuskim.

Konie

Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chowem i hodowlą koni zajmowało się 3,2 tys. gospodarstw rolnych. W ogólnej liczbie gospodarstw utrzymujących konie, gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły 95,0% (91,3% w 2010 r.).

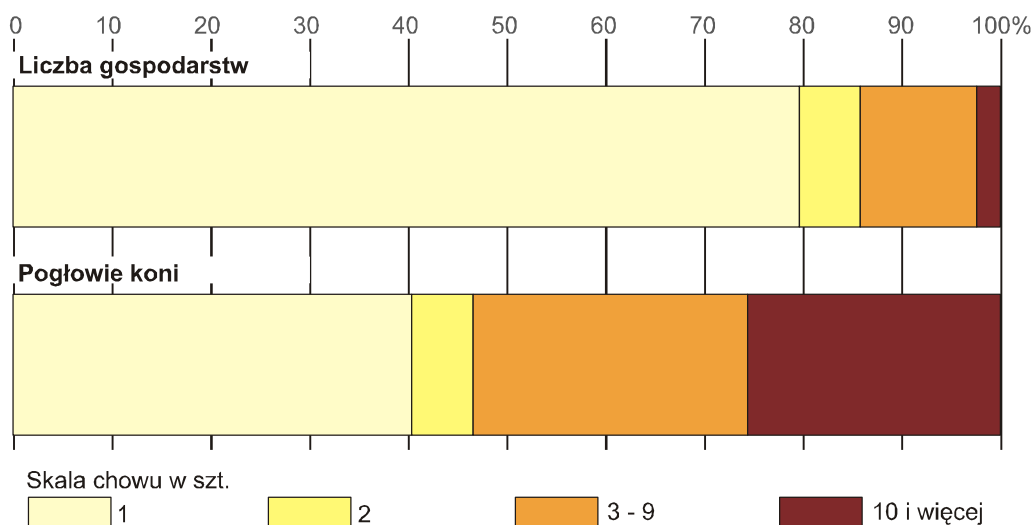
Prawie co trzecie (33,5%) gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę zwierząt gospodarskich posiadało konie. Omawiany odsetek był najwyższy wśród gospodarstw o powierzchni do 5 ha użytków rolnych (64,9%), a najniższy w grupie gospodarstw o powierzchni 5-10 ha UR – 10,3%.

Wśród gospodarstw utrzymujących konie:

- 79,7% posiadało 1 szt.
- 6,1% posiadało 2 szt.
- 11,8% posiadało 3-9 szt.
- 2,4% posiadało 10 sztuk i więcej.

Największy odsetek gospodarstw w grupie obszarowej do 5 ha, 5-10 ha i 10-15 ha użytków rolnych stanowiły podmioty utrzymujące tylko 1 konia – odpowiednio 91,2%, 50,6% i 36,8%. W grupie gospodarstw użytkujących 15 ha i więcej większość stanowiły gospodarstwa posiadające 3-9 koni – 39,5%.

Wykres 26. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia koni według skali chowu koni

Wyniki badania wykazały, że 40,4% ogólnego pogłowia koni znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1 szt.; 6,2% pozostawało w posiadaniu jednostek z 2 końmi; 27,8% utrzymywały gospodarstwa o skali chowu koni 3-9 szt., a 25,6% pozostawało w jednostkach posiadających 10 i więcej koni.

Odsetek pogłowia koni znajdującego się w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1 konia, utrzymywał się na stosunkowo wysokim poziomie w jednostkach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha (tzn. 68,5%), a następnie wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych gospodarstw do 4,0% w gospodarstwach największych, tj. o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu koni, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia koni w jednostkach najmniejszych obszarowo (do 5 ha) wynosił 8,1%, a w gospodarstwach największych, o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej, był ponad 6-krotnie wyższy i wynosił 54,8%.

W strukturze stada koni udział koni 3-letnich i starszych wynosił 45,9%.

Na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę koni przypadało ich 2,0 szt. Na 1 gospodarstwo utrzymujące zwierzęta gospodarskie przypadało 0,7 szt.

Pogłowie koni w województwie lubuskim stanowiło 3,0% pogłowia krajowego, a pogłowie koni 3-letnich i starszych – 2,4%. W porównaniu z 2010 r. w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zanotowano zwiększenie pogłowia koni w województwie lubuskim o 2,2%, natomiast w Polsce liczebność koni spadła o 19,7%. Gospodarstwa o największej skali chowu koni, tzn. 10 szt. i więcej, stanowiły 2,4% gospodarstw posiadających ten gatunek zwierząt w województwie (w Polsce – 3,3%), a utrzymywały 25,6% (w Polsce – 28,0%) całego pogłowia koni. Konie utrzymuje się głównie do celów rekreacyjnych, sportowych lub do hipoterapii w licznych ośrodkach jeździeckich, wypoczynkowych lub w gospodarstwach agroturystycznych. W województwie nie istnieją ośrodki hodowli koni rasowych.

Kozy

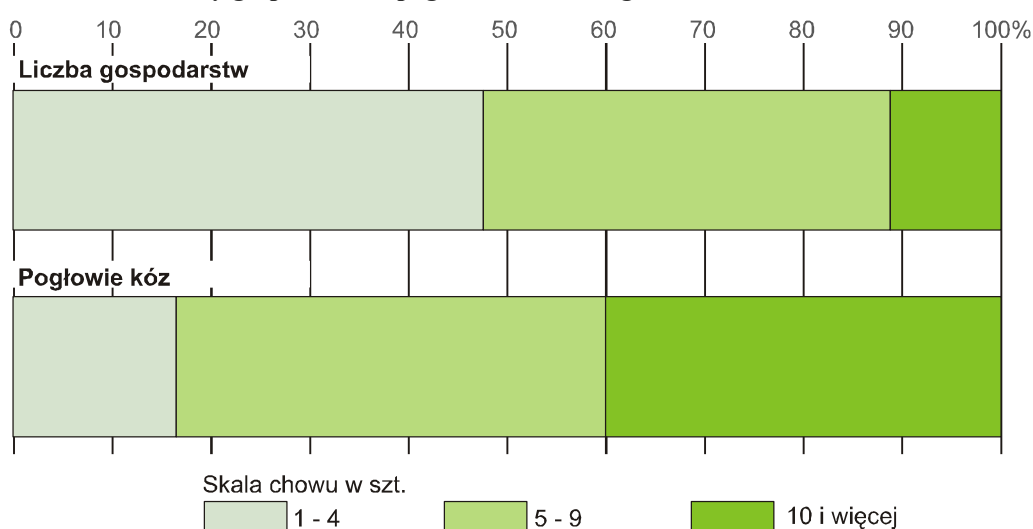
Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chów i hodowlę kóz prowadziło 0,3 tys. gospodarstw rolnych.

Wśród gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie 2,7% prowadziło chów kóz. Analiza wielkości omawianego odsetka w poszczególnych grupach obszarowych UR wykazała, że był on najwyższy w grupie gospodarstw o powierzchni do 5 ha (3,7%), a najniższy w grupie 15 ha i więcej (1,6%).

Spośród gospodarstw utrzymujących kozy:

- 47,6% posiadało 1–4 szt.
- 41,2% posiadało 5–9 szt.
- 11,2% posiadało 10 sztuk i więcej.

Wykres 27. Struktura liczby gospodarstw i pogłowia kóz według skali chowu kóz

Wśród gospodarstw utrzymujących kozy posiadających do 5 ha i 10-15 ha użytków rolnych największy odsetek stanowiły podmioty posiadające tylko 1–4 szt. kóz – odpowiednio 48,6% i 66,7%; spośród gospodarstw użytkujących 5-10 ha oraz 15 ha i więcej największy odsetek stanowiły podmioty posiadające 5-9 szt. kóz - odpowiednio 53,3% i 47,4%.

Wyniki badania wykazały, że 16,5% ogólnego pogłowia kóz znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–4 szt. kóz; 43,5% pozostawało w posiadaniu jednostek z 5–9 szt. kóz, a 40,0% utrzymywały gospodarstwa o skali chowu kóz 10 i więcej sztuk.

Odsetek pogłowia kóz utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-4 szt. kóz, zmniejszał się sukcesywnie wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw: z 18,8% w jednostkach o powierzchni użytków rolnych do 5 ha włącznie – do 10,7% w podmiotach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej.

W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu kóz, tj. utrzymujących 10 i więcej sztuk, odsetek pogłowia kóz zwiększał się stopniowo wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw: z 35,7% w gospodarstwach najmniejszych (do 5 ha włącznie) do 56,7% w jednostkach obszarowo największych (o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej).

W strukturze stada kóz samice 1-roczone i starsze stanowiły 77,0%.

Na 1 gospodarstwo prowadzące chów i hodowlę kóz przypadało ich 6,0 szt. Na 1 gospodarstwo utrzymujące zwierzęta gospodarskie przypadało 0,2 szt. kóz.

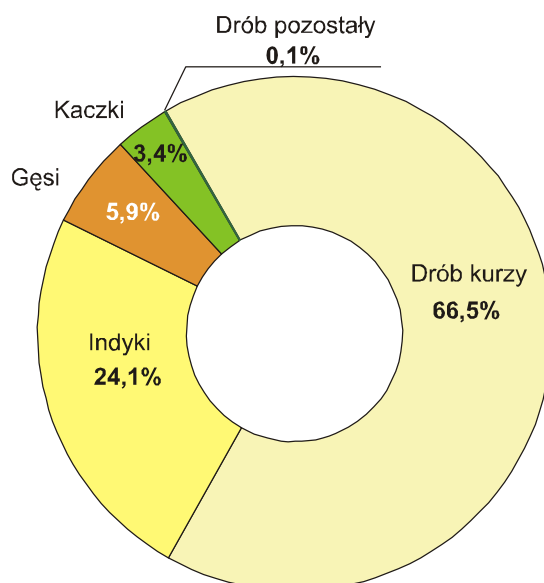
Pogłowie kóz w województwie lubuskim stanowiło 1,8% pogłowia krajowego, a pogłowie samic 1-letnich i starszych –1,9%. W porównaniu z 2010 r. w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zanotowano zmniejszenie pogłowia kóz w województwie lubuskim o 1,7%, a w Polsce liczebność kóz spadła o 43,3%. Gospodarstwa o największej skali chowu kóz, tzn. 10 szt. i więcej, stanowiły 11,2% gospodarstw posiadających ten gatunek zwierząt w województwie (w Polsce – 5,1%), a utrzymywały 40,0% (w Polsce – 66,4%) całego pogłowia kóz. Rolnicy nie są zainteresowani utrzymywaniem kóz - brakuje lokalnych odbiorców mleka i mięsa koziego, pomimo potwierdzonych walorów smakowych i zdrowotnych tych produktów. Na terenie województwa istnieje kilka gospodarstw wytwarzających sery z mleka hodowanych kóz.

Drób

Wyniki badania wykazały, że w 2013 r. chowem i hodowlą drobiu zajmowało się 6,9 tys. gospodarstw rolnych, tj. 32,3% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą i 73,0% posiadających zwierzęta gospodarskie.

Ogółem spisano 5302,3 tys. szt. drobiu w wieku powyżej 2 tygodni, w tym drobiu kurzego 3523,9 tys. szt., indyków – 1277,9 tys. szt., gęsi – 311,6 tys. szt., kaczek – 183,4 tys. szt. i drobiu pozostałego 5,4 tys. szt.

Wykres 28. **Struktura gatunkowa drobiu ogółem w 2013 r.**

W 2013 r. dominującym gatunkiem drobiu był drób kurzy, jego udział w strukturze gatunkowej wzrósł w porównaniu z 2010 r. o 1,0 p. proc. Zwiększył się również udział gęsi o 2,3 p. proc. i kaczek o 1,2 p. proc., zmniejszył się natomiast udział indyków o 0,9 p. proc.

Obsada drobiu ogółem na 100 ha użytków rolnych wynosiła 1299,8 szt.

W strukturze stada **drobiu kurzego** poszczególne grupy produkcyjno-użytkowe stanowiły:

- 70,2% - brojlery kurze,
- 2,7% - kury i koguty dorosłe na rzeź,
- 27,1% - nioski, z tego:
 - 23,8% nioski do produkcji jaj konsumpcyjnych,
 - 3,3% nioski do produkcji jaj wylęgowych.

W 2013 r. ponad 70% gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą posiadało drób kurzy. Najczęściej chowem drobiu kurzego zajmowały się gospodarstwa z grup obszarowych do 5 ha użytków rolnych (blisko 80% ogółu gospodarstw ze zwierzętami w tych grupach obszarowych), a najrzadziej gospodarstwa największe o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych (51,4%).

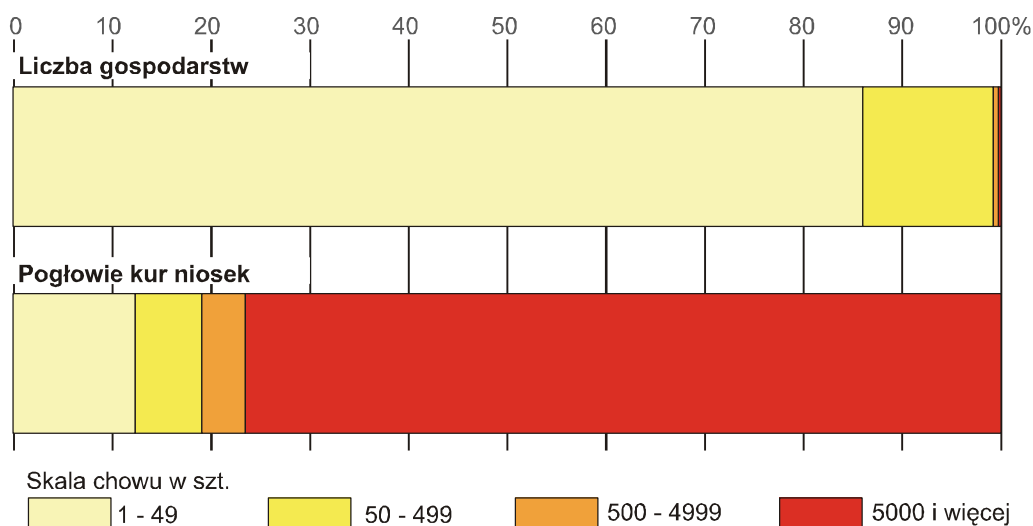
Chowem i hodowlą **niosek kurzych** (utrzymywanych w celu pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) zajmowało się 6,2 tys. gospodarstw, tj. 66,5% ogółu gospodarstw utrzymujących zwierzęta.

Podobnie jak w przypadku drobiu kurzego ogółem, najwyższy odsetek gospodarstw utrzymujących nioski kurze odnotowano w grupach obszarowych do 5 ha użytków rolnych – 75,1%, a najniższy w grupie 15 ha i więcej – 49,2%.

Wśród gospodarstw utrzymujących kury nioski:

- 86,0% posiadało 1–49 szt.
- 13,2% posiadało 50–499 szt.
- 0,5% posiadało 500–4999 szt.
- 0,3% posiadało 5000 sztuk i więcej.

Wykres 29. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia kur niosek według skali chowu niosek**

Wśród badanych gospodarstw utrzymujących nioski kurze, niezależnie od arealu użytków rolnych w tych gospodarstwach, zdecydowanie największy odsetek stanowiły podmioty z najmniejszą skalą chowu, tj. posiadające na stanie tylko 1–49 kur niosek.

Z ogólnego pogłowia kur niosek – 12,4% znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–49 niosek; 6,7% pozostawało w jednostkach o skali chowu 50–499 szt.; 4,4% utrzymywały gospodarstwa o skali chowu 500–4999 niosek kurzych, a 76,5% w gospodarstwach utrzymujących 5000 sztuk i więcej niosek kurzych.

Przeciętnie na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów i hodowlę niosek kurzych przypadało ich 153,3 szt.; na 1 gospodarstwo prowadzące chów drobiu kurzego przypadało 144,6 szt. niosek kurzych.

Chowem **brojlerów kurzych** zajmowało się 0,8 tys. gospodarstw rolnych, tj. niespełna 9% ogółu gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie.

Udział gospodarstw prowadzących chów brojlerów kurzych w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie w grupie obszarowej do 5 ha użytków rolnych kształtował się na poziomie 11,7%; w grupie 5-10 ha – 6,7%; w grupie 10-15 ha – 7,0%, a w grupie 15 ha i więcej użytków rolnych wynosił 6,4%.

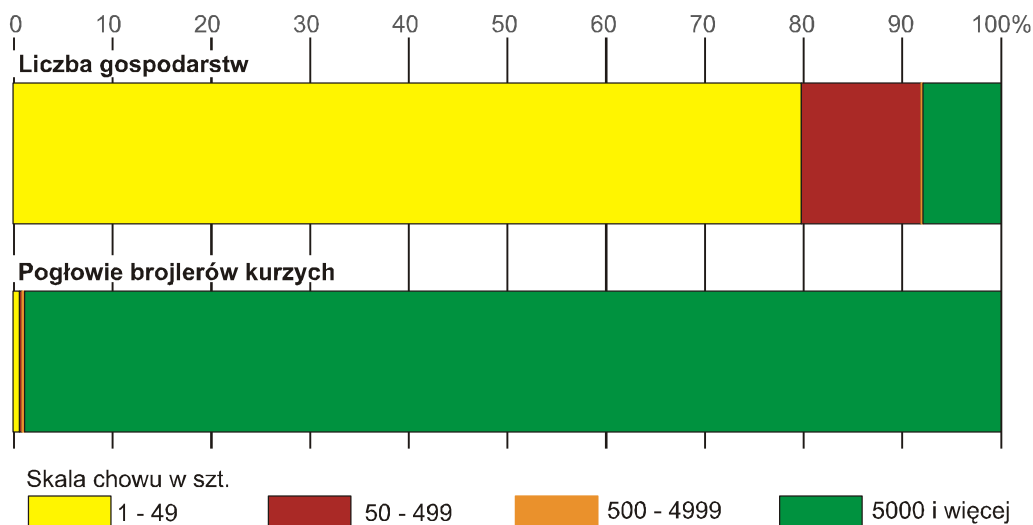
Wśród gospodarstw utrzymujących brojlerzy:

- 79,8% posiadało 1–49 szt.
- 12,1% posiadało 50–499 szt.
- 0,2% posiadało 500–4999 szt.
- 7,9% posiadało 5000 sztuk i więcej.

Wśród badanych gospodarstw utrzymujących brojlerzy kurze, niezależnie od arealu użytków rolnych w tych gospodarstwach, zdecydowanie największy odsetek stanowiły podmioty z najmniejszą skalą chowu, tj. posiadające na stanie tylko 1–49 brojlerów.

Z ogólnego pogłowia brojlerów kurzych – 0,7% znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–49 brojlerów; 0,2% pozostawało w jednostkach o skali chowu 50–499 szt.; 0,3% utrzymywały gospodarstwa o skali chowu 500–4999 brojlerów, a 98,8% w gospodarstwach utrzymujących 5000 sztuk i więcej brojlerów kurzych.

Wykres 30. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia brojlerów kurzych według skali chowu brojlerów**

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu brojlerów, tj. posiadających tylko 1–49 szt., największy odsetek pogłowia brojlerów (1,2%) znajdował się w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 5-10 ha, a najmniejszy (0,7%) w gospodarstwach o areale użytków rolnych do 5 ha łącznie.

Gospodarstwa rolne o skali chowu brojlerów kurzych 5000 i więcej sztuk, niezależnie od posiadanej powierzchni użytków rolnych, utrzymywały największy odsetek pogłowia brojlerów. W jednostkach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej odsetek ten kształtował się na poziomie 99,3%, a w gospodarstwach o najmniejszym areale użytków rolnych (do 5 ha) wynosił 98,6%.

Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów brojlerów kurzych przypadało ich 2998,8 szt.; na 1 gospodarstwo prowadzące chów drobiu kurzego przypadało 374,1 brojlerów kurzych.

Chowem **indyków** zajmowało się 0,2 tys. gospodarstw rolnych, tj. 2,3% ogółu gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie.

Udział gospodarstw prowadzących chów indyków w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie w grupie obszarowej do 5 ha użytków rolnych kształtował się na poziomie 1,8%; w grupie 5-10 ha – 1,8%; w grupie 10-15 ha – 3,5%, a w grupie 15 ha i więcej użytków rolnych wynosił 2,6%.

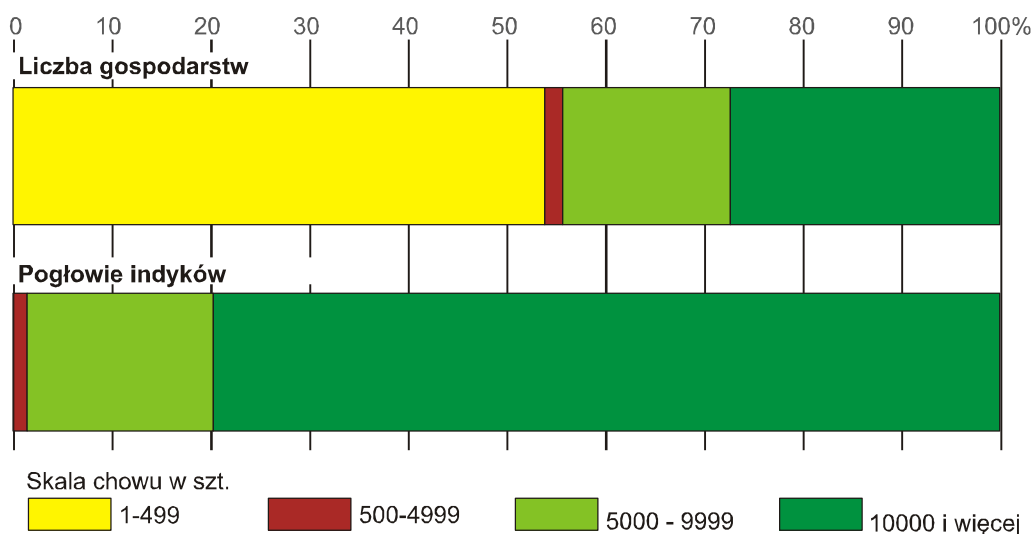
Wśród gospodarstw utrzymujących indyki:

- 53,8% posiadało 1–499 szt.
- 1,9% posiadało 500–4999 szt.
- 17,0% posiadało 5000–9999 szt.
- 27,3% posiadało 10000 sztuk i więcej.

Wśród badanych gospodarstw utrzymujących indyki, podmioty z najmniejszą skalą chowu, tj. posiadające na stanie tylko 1–499 szt. największy odsetek stanowiły w gospodarstwach użytkujących do 30 ha.

Z ogólnego pogłowia indyków – 0,1 % znajdowało się w gospodarstwach posiadających tylko 1–499 szt.; 1,3% pozostawało w jednostkach o skali chowu 500–4999 szt.; 18,9% w gospodarstwach utrzymujących 5000 – 9999 szt., a 79,7% w podmiotach posiadających 10000 szt. i więcej.

Wykres 31. **Struktura liczby gospodarstw i pogłowia indyków według skali chowu**

W gospodarstwach o najmniejszej skali chowu indyków, tj. posiadających tylko 1–499 szt., największy odsetek pogłowia (0,7%) znajdował się w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych 15-20 ha, a najmniejszy (0,2%) w gospodarstwach o areale użytków rolnych 100 ha i więcej.

Gospodarstwa rolne o skali chowu indyków 5000 i więcej szt., niezależnie od posiadanej powierzchni użytków rolnych, utrzymywały największy odsetek pogłowia brojlerów. W jednostkach o powierzchni użytków rolnych 15 ha i więcej odsetek ten kształtował się na poziomie 99,9%, a w gospodarstwach o najmniejszym areale użytków rolnych (do 5 ha) wynosił 98,7%.

Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów indyków przypadało ich 5971,5 szt.; na 1 gospodarstwo prowadzące chów drobiu ogółem przypadało 185,9 indyków.

Gospodarstwa prowadzące chów i hodowlę drobiu w wieku 2 tygodni i powyżej w województwie lubuskim stanowiły 1,2% gospodarstw w kraju a utrzymywały 3,6% krajowego pogłowia drobiu. W porównaniu z 2010 r. pogłowie drobiu kurzego w województwie w gospodarstwach posiadających ponad 1 ha użytków rolnych spadło o 10,4%, a w kraju zmniejszyło się o 29,4%. Obsada drobiu kurzego na 100 ha użytków rolnych w omawianych gospodarstwach, pomimo że w tym czasie w województwie obniżyła się z 964 szt. do 625 szt., nadal przewyższała średnią dla Polski (odpowiednio 804 szt. w 2010 r. i 578 szt. w 2013 r.). Ilość drobiu przypadająca na 1 gospodarstwo utrzymujące ten gatunek w województwie (771 szt.) 3-krotnie przewyższała średnią dla Polski (259 szt.). Udział większości gatunków drobiu w pogłowie krajowym nie przekraczał 6%, oprócz indyków, których udział wynosił 13,2%. Ilość indyków przypadająca na 1 gospodarstwo utrzymujące ten gatunek w województwie (5972 szt.) 14-krotnie przewyższała średnią dla Polski (426 szt.).

Gospodarstwa ekologiczne

Według wyników badania w 2013 r. blisko 1,0 tys. gospodarstw rolnych posiadało certyfikat rolnictwa ekologicznego nadany przez upoważnioną jednostkę certyfikującą lub było w trakcie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji rolniczej.

Gospodarstwa ekologiczne stanowiły 4,5% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, przy czym ich odsetek wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie z 0,4% w grupie do 5 ha użytków rolnych do 28,4% w grupie obszarowej 100 ha i więcej.

Gospodarstwa ekologiczne posiadały 39,1 tys. ha użytków rolnych, tzn. 9,6% spisanej powierzchni. Średnia powierzchnia gospodarstwa ekologicznego, wynosząca 40,82 ha użytków rolnych, była 2-krotnie wyższa od średniej gospodarstwa prowadzącego działalność rolniczą ogółem.

Tabl. 11. Charakterystyka gospodarstw ekologicznych

Gospodarstwa z powierzchnią UR z certyfikatem, na której stosowano ekologiczne metody produkcji	825	Powierzchnia UR z certyfikatem, na której stosowano ekologiczne metody produkcji	30583,81 ha
Gospodarstwa z powierzchnią UR w okresie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji	335	Powierzchnia UR w okresie przedstawiania na ekologiczne metody produkcji	8518,97 ha
Gospodarstwa z powierzchnią użytkowanych UR (certyfikowanych i w trakcie przedstawiania), na której stosuje się ekologiczne metody produkcji	958	Całkowita powierzchnia UR (certyfikowanych i w trakcie przedstawiania), na której stosuje się ekologiczne metody produkcji	39102,78 ha

(dok.)

Gospodarstwa z ekologiczną produkcją zbóż na ziarno	403	Powierzchnia ekologiczna - zboża na ziarno	10545,00 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją strączkowych jadalnych i upraw białkowych na ziarno	40	Powierzchnia ekologiczna - strączkowe jadalne i uprawy białkowe na ziarno	282,33 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją ziemniaków	69	Powierzchnia ekologiczna - ziemniaki	26,12 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją buraków cukrowych	0	Powierzchnia ekologiczna - buraki cukrowe	0,00 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją oleistych	5	Powierzchnia ekologiczna - uprawy oleiste	49,48 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją świeżych warzyw, melonów i truskawek	140	Powierzchnia ekologiczna - świeże warzywa, melony i truskawki	2546,89 ha
Gospodarstwa z ekologiczną uprawą łąk i pastwisk bez terenów ekstensywnego wypasu	625	Powierzchnia ekologiczna - łąki i pastwiska bez terenów ekstensywnego wypasu	12687,82 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją sadów i plantacji roślin jagodowych	247	Powierzchnia ekologiczna - sady i plantacje roślin jagodowych	2052,77 ha
Gospodarstwa z ekologiczną uprawą w winnicach	6	Powierzchnia ekologiczna - winnice	0,62 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją innych upraw	536	Powierzchnia ekologiczna - inne uprawy	10911,75 ha
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją bydła	37	Pogłowie zwierząt produkowanych ekologicznie - bydło	1207 szt.
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją świń	5	Pogłowie zwierząt produkowanych ekologicznie - świnię	95 szt.
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją owiec i kóz	19	Pogłowie zwierząt produkowanych ekologicznie - owce i kozy	831 szt.
Gospodarstwa z ekologiczną produkcją drobiu	20	Pogłowie zwierząt produkowanych ekologicznie - drób	17810 szt.

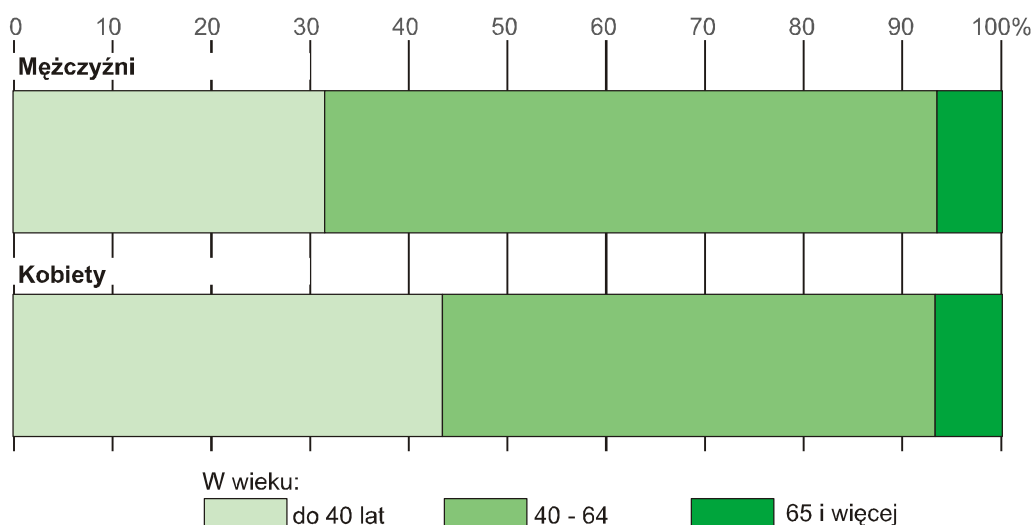
Zdecydowana większość gospodarstw ekologicznych (92,8%) prowadziła wyłącznie działalność rolniczą. Spośród nich 67,3% zajmowało się wyłącznie produkcją roślinną, a pozostałe – mieszaną. Wśród gospodarstw zajmujących się działalnością rolniczą i inną niż rolnicza 53,6% prowadziło wyłącznie produkcję roślinną.

Tabl. 12. Gospodarstwa stosujące ekologiczne metody produkcji według rodzaju prowadzonej działalności

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa prowadzące	
		wyłącznie działalność rolniczą	działalność rolniczą i inną niż rolnicza
Gospodarstwa prowadzące działalność:	958	889	69
wyłącznie roślinną	635	598	37
mieszaną	323	291	32

Spośród osób kierujących gospodarstwem ekologicznym mężczyźni stanowili 74,0% a kobiety – 26,0%. Przeważały osoby w wieku 40-64 lat – 58,8%, osoby w wieku do 40 lat stanowiły 34,5%, a w wieku 65 lat i starsze – 6,7%.

Wykres 32. Osoby kierujące gospodarstwem ekologicznym według wieku i płci

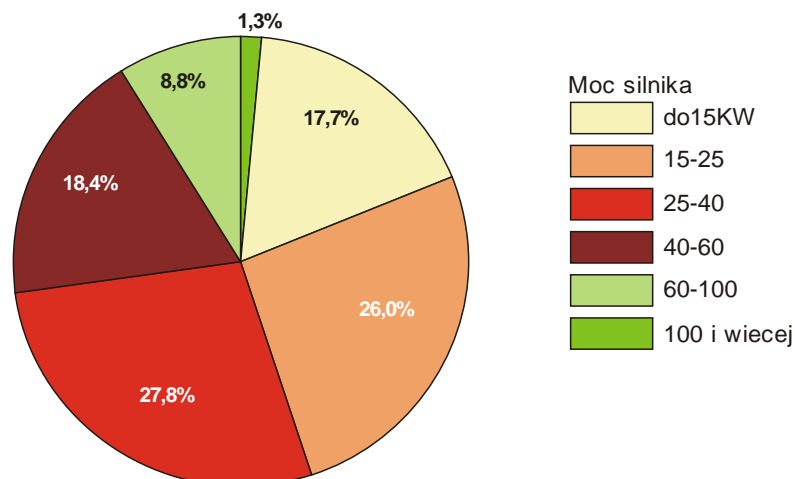
CIĄGNIKI, MASZYNY I URZĄDZENIA ROLNICZE

Według wyników badania struktury gospodarstw w 2013 r. 12,1 tys. (57,1%) gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wyposażonych było w **ciągniki własne lub wspólne**. Spisano 19,4 tys. ciągników własnych i wspólnych, w tym własnych 18,7 tys. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR znajdowało się 19,3 tys. (99,5%) ciągników własnych lub wspólnych, w tym własnych 18,6 tys. W gospodarstwach indywidualnych było 18,8 tys. szt. ciągników (w tym własnych 18,1 tys.), co stanowiło 97,0% ogólnej liczby ciągników, w tym w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha – 18,7 tys. szt.

Udział gospodarstw z ciągnikami własnymi lub wspólnymi w ogólnej liczbie jednostek prowadzących działalność rolniczą był zróżnicowany w zależności od powierzchni użytkowanych gruntów. W gospodarstwach najmniejszych (do 1 ha UR włącznie) wynosił 12,2%, w grupie gospodarstw 1-2 ha UR – 27,6%, w grupie gospodarstw o powierzchni 20-30 ha UR-85,9%, po czym malał do 81,4% w gospodarstwach największych (100 ha UR i więcej).

Analizując wyposażenie gospodarstw w ciągniki pod względem **mocy silnika** należy zauważyć, że najczęściej gospodarstw wyposażonych było w ciągniki o mocy silnika 25-40 kW i 40-60 kW – stanowiły one odpowiednio 37,3% i 36,6% w jednostkach posiadających ciągniki. Najmniej było gospodarstw z ciągnikami zarówno o najmniejszej (do 15 kW), jak i o największej mocy (powyżej 100 kW). Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw posiadających ciągniki wynosił odpowiednio 1,7% i 9,7%. Odsetek gospodarstw z ciągnikami o mocy 60-100 kW wynosił 22,4%.

Wykres 33. **Struktura liczby ciągników według mocy silnika**

W ciągu trzech lat między badaniami odnotowano zmiany w strukturze wykorzystywanych ciągników. W 2013 r. w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych dominowały ciągniki o mocy od 25 do 40 KW i od 40 do 60 KW. Razem stanowiły one w ogólnej liczbie ciągników 53,9%. W 2010 r. również dominowały ciągniki o podanej mocy, przy czym ich udział był wyższy i wynosił 57,7%. W ciągu trzech lat znacznie wzrosła ilość ciągników o mocy 100 kW i więcej – o 45,1%.

W gospodarstwach rolnych w określonych grupach obszarowych użytków rolnych obserwuje się zróżnicowanie liczby posiadanych ciągników, jak również ich mocy z tendencją do wzrostu ilości ciągników i ich mocy wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gruntów. Odsetek ciągników o mocy 100 kW i więcej wzrastał od 3,5% w grupie do 1-5 ha UR łącznie i 6,2% w grupie 10-15 ha do 20,4% w grupie 50-100 ha oraz 45,1% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej). Najwyższy odsetek podmiotów z ciągnikami o mocy do 15 kW wystąpił w grupie do 10-15 ha UR łącznie (18,8%), a najniższy w grupie do 1 ha UR (2,7%).

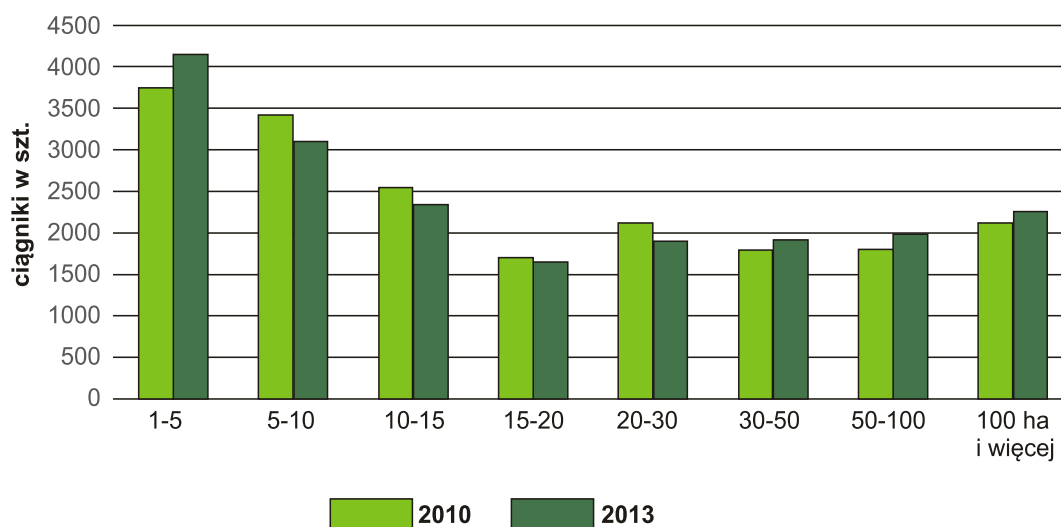
Średnio w województwie lubuskim na jedno gospodarstwo prowadzące działalność rolniczą i posiadające ciągniki przypadało 1,6 szt. ciągników (w kraju – 1,5 szt.). Omawiany wskaźnik wzrastał od 1,1 szt. wśród gospodarstw o powierzchni poniżej 5 ha UR do 3,8 szt. w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej.

Tabl. 13. **Ciągniki w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych według grup obszarowych użytków rolnych**

Grupy obszarowe użytków rolnych	Gospodarstwa z ciągnikami własnymi i wspólnymi			Liczba ciągników własnych lub wspólnych		
	2010	2013	2010=100	2010	2013	2010=100
Ogółem	11813	12064	102,1	19240	19284	100,2
1 – 5	3328	3785	113,7	3745	4144	110,7
5-10	2722	2641	97,0	3421	3099	90,6
10 – 15	1763	1615	91,6	2546	2339	91,9
15 – 20	1007	939	93,2	1699	1649	97,1
20 – 50	1789	1739	97,2	3909	3814	97,6
50 – 100	666	751	112,8	1803	1983	110,0
100 ha i więcej	538	594	110,4	2117	2256	106,6

W okresie między badaniami liczba ciągników malała w większości grupach obszarowych użytków rolnych. Najwyższą dynamikę zmian odnotowano w grupie gospodarstw od 1-5 ha oraz dużych, o powierzchni użytków rolnych 50 ha i więcej. Liczba gospodarstw posiadających ciągniki w tej grupie (50 ha UR i więcej) wzrosła o 11,7% i stosownie do tego liczba ciągników – o 8,1%.

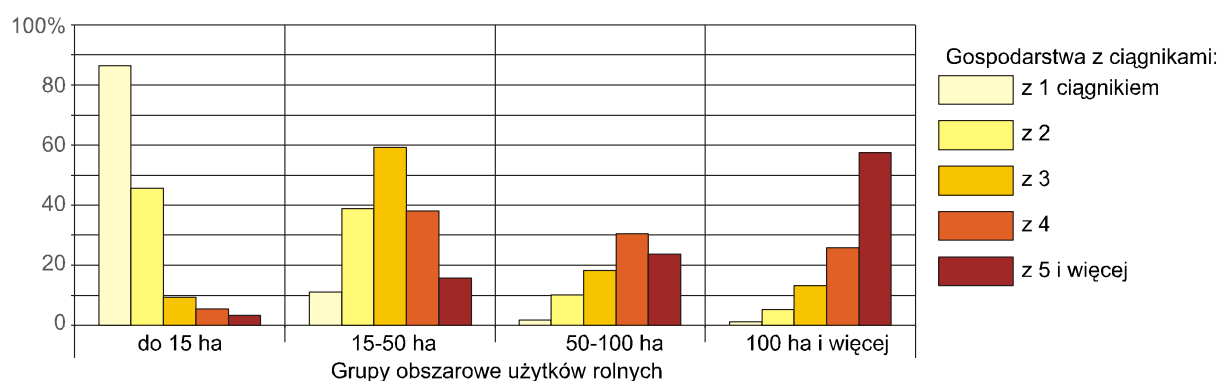
Wykres 34. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w latach 2010 i 2013 w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych

Zdecydowana większość gospodarstw wyposażona była w 1 ciągnik – 36,6% ogółu gospodarstw prowadzących działalność rolniczą. Po dwa ciągniki spisano w 13,2% gospodarstw, 3 – w 4,4%, 4 ciągniki – w 1,5% gospodarstw, a 5 ciągników i więcej posiadało 1,3% gospodarstw. Najwięcej gospodarstw z 1 i 2 ciągnikami spisano w grupie jednostek o powierzchni do 15 ha UR, tj. odpowiednio 40,7% i 7,7% w odsetkach gospodarstw prowadzących działalność rolniczą w tej grupie; z 3 i 4 ciągnikami w grupie 15-50 ha – odpowiednio 17,9% i 4,0%, a gospodarstw z 5 i więcej ciągnikami najczęściej spisano w grupie gospodarstw o powierzchni 100 i więcej UR – 22,2%.

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2013 r. wynosiła 21,05 ha (w Polsce - 10,17 ha). Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w grupie gospodarstw posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych, wynosząca 21,13 ha, była niższa niż w 2010 r. o 1,6 ha (22,73 ha).

Wykres 35. Struktura gospodarstw rolnych posiadających ciągniki według ilości ciągników i grup obszarowych użytków rolnych

Udział gospodarstw rolnych z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw w województwie lubuskim (57,1%) był niższy niż w kraju (66,8%). Należy jednak zaznaczyć, że udział gospodarstw z ciągnikami o najmniejszej mocy (do 15 kW) był niższy niż w kraju o 0,5 p. proc., natomiast odsetek gospodarstw wyposażonych w ciągniki o najwyższej mocy (100 kW i więcej) był wyższy o 6,8 p. proc. Na 1 gospodarstwo posiadające ciągnik w województwie przypadało o 0,1 szt. więcej niż średnio w kraju.

W 2013 r. 1,2 tys. gospodarstw, czyli 5,7% prowadzących działalność, rolniczą wyposażonych było w **maszyny i urządzenia rolnicze**.

Gospodarstwa posiadające powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły ok. 99% gospodarstw wyposażonych w maszyny i urządzenia rolnicze. W okresie między spisami w tych gospodarstwach wystąpił znaczący wzrost wyposażenia gospodarstw w przyczepy zbierające (o 56,2%), prasy zbierające (o 15,3%) oraz kosiarki ciągnikowe (o 9,7%). Natomiast wyraźny spadek odnotowano w gospodarstwach wyposażonych w silosokombajny samobieżne (o 54,5%), kombajny buraczane (o 33,9%) oraz kopaczki do ziemniaków (o 21,4%).

Przy utrzymującej się przewadze zbóż w strukturze powierzchni zasiewów i jednoczesnym znacznym wzroście powierzchni uprawy rzepaku, w 2,5 tys. gospodarstwach odnotowano 2,6 tys. **kombajnów** do zbioru tych upraw. Udział gospodarstw posiadających kombajny w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą wynosił 11,7%. Omawiany udział był najwyższy (ok. 53%) wśród gospodarstw największych (o powierzchni UR 50 ha i więcej). Na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą przypadało średnio w województwie lubuskim 12 kombajnów (w kraju 11 kombajnów). W kombajny najlepiej wyposażone były gospodarstwa o powierzchni 50-100 ha UR – ok. 52 szt. na 100 gospodarstw, oraz 100 ha i więcej UR – ok. 53 szt. Najwięcej kombajnów – ok. 35% z ogólnej ilości spisanych – znajdowało się w grupach gospodarstw o powierzchni 30-50 ha i 50-100 ha UR. Przeciętnie na 100 ha powierzchni zasiewów zbóż i rzepaku przypadało 1,1 maszyny tego typu (w kraju – 2 kombajny).

Spadek powierzchni uprawy buraków cukrowych i ziemniaków miał wpływ na zmniejszenie ilości kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów. W 2013 r. ziemniaki uprawiało 4,7 tys. gospodarstw. **Kombajny ziemniaczane** w ilości 0,5 tys. szt. spisano w 0,5 gospodarstw, tj. w 2,5% jednostek prowadzących działalność rolniczą. Najwięcej gospodarstw z kombajnami odnotowano w grupach gospodarstw o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha UR (odpowiednio 17,7% i 16,7%). W tych gospodarstwach spisano łącznie ok. 34,4% tych maszyn. Na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą przypadały ok. 2,3 kombajny (w kraju – 5 kombajnów), najwięcej w grupie obszarowej 30-50 ha – ok. 9 szt. W 2013 r. średnio na 100 ha uprawy ziemniaków przypadało 12,5 szt. kombajnów ziemniaczanych (w kraju – 21 kombajnów).

Tabl. 14. **Wyposażenie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych w wybrane maszyny**

Wyszczególnienie	Gospodarstwa posiadające maszyny			Liczba maszyn		
	2010	2013	2002=100	2010	2013	2002=100
Kombajny zbożowe	2499	2483	99,4	2646	2598	98,2
Kombajny ziemniaczane.....	587	491	83,6	601	503	83,7
Kombajny buraczane	108	73	67,6	112	74	66,1
Silosokombajny samobieżne i pozostałe	149	74	50,0	167	76	45,5
Rozsiewacze nawozów i wapna	6653	6594	99,1	7224	6976	96,6
Rozrzutniki obornika	4336	4414	101,8	4571	4606	100,8
Kosiarki ciągnikowe	4690	5203	110,9	5235	5741	109,7
Ładowacze chwytakowe	3024	3018	99,8	3449	3382	98,1
Kopaczki do ziemniaków.....	3523	2782	79,0	3543	2784	78,6
Sadzarki do ziemniaków	2919	2846	97,5	2948	2857	96,9
Przyczepy zbierające	870	1245	143,1	953	1489	156,2
Prasy zbierające	2216	2603	117,5	2417	2788	115,3
Polowe opryskiwacze ciągnikowe..	4987	4414	88,5	5159	4507	87,4

Znacznie mniej gospodarstw wykorzystuje do zbioru ziemniaków **kopaczki** (13,2% jednostek z działalnością rolniczą), przy czym najwięcej tych maszyn znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha UR (ok. 22,8% z ogółem spisanych kopaczek). We wspomnianej grupie obszarowej UR jak i w grupie następnej (10-15 ha) odnotowano najwyższy odsetek gospodarstw posiadających kopaczki (łącznie 40%). Na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą przypadało ok. 13 kopaczek (w kraju – 20 szt.), najwięcej (ok. 26 szt.) w grupie 30-50 ha użytków rolnych.

W 2013 r. w 73 gospodarstwach rolnych (0,3% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) spisano 74 szt. **kombajnów buraczanych**, przy czym uprawę buraków prowadziło ogółem 0,1 tys. gospodarstw. Ponad połowa gospodarstw zajmujących się produkcją buraków cukrowych wyposażona była w specjalistyczny sprzęt do zbioru. Najwięcej tych maszyn znajdowało się w grupach gospodarstw o powierzchni 15-20 ha i 20-30 ha UR – łącznie ok. 43%. Na 100 gospodarstw z działalnością rolniczą przypadało średnio 0,3 kombajnu buraczanego (w kraju – 2 szt.). Najlepiej wyposażone były gospodarstwa o powierzchni 20-30 ha UR, gdzie omawiany wskaźnik wyniósł 1,5 sztuki.

Silosokombajny – w ilości 76 szt. znajdowały się na stanie 74 gospodarstwach. Tylko 0,4% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wyposażonych było w sprzęt tego rodzaju. Najwięcej gospodarstw z silosokombajnami spisano w grupach gospodarstw powyżej 30 ha UR – od 1,3% w grupie 30-50 ha, 1,9% w grupie 50-100 ha do 3,4% w grupie gospodarstw największych. Zdecydowana większość tych maszyn spisana została w grupie gospodarstw 100 ha i więcej i stanowiła 34,2% w ogólnej ilości spisanych silosokombajnów. Na 100 gospodarstw z działalnością rolniczą przeciętnie przypadało 0,4 silosokombajnu (w kraju – 1 szt.). Wskaźnik ten osiągnął najwyższą wartość wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 100 ha UR – prawie 4 szt.

W 4,5 tys. gospodarstw (21% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą), spisano 4,5 tys. **polowych opryskiwaczy ciągnikowych**. W badaniu spisano ogólną liczbę opryskiwaczy, która może obejmować nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych. We wszystkich grupach gospodarstw od 10 ha UR wzwyż, ponad 30% jednostek wyposażonych było w opryskiwacze polowe, przy czym najwyższy odsetek wystąpił w grupie 20-30 ha UR i 30-50 ha UR – powyżej 50%. Ponad jedną trzecią tych maszyn spisano w gospodarstwach o powierzchni 5-15 ha UR. Na 100 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą przypadało ok. 21 opryskiwaczy polowych (w kraju – 33 szt.), najwięcej w grupie obszarowej 30-50 ha – 52,5 szt.

Ponad 20% gospodarstw wyposażonych była w **kosiarki ciągnikowe, rozsiewacze nawozów i wapna oraz rozrzutniki obornika** (odpowiednio 24,6%, 31,2%, 20,8% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą). Gospodarstwa w grupach obszarowych 10-15 ha w ponad 50% były wyposażone w rozsiewacze nawozów i wapna. Gospodarstwa w grupie obszarowej 30-50 ha UR były wyposażone w rozrzutniki obornika w ponad 50%. Gospodarstwa z kosiarkami ciągnikowymi najliczniej wystąpiły w grupach obszarowych 30-50 ha UR – ponad 55%. Najwięcej tych maszyn – ponad 17% ze spisanych ogółem według rodzaju maszyny (rozrzutników obornika – 17,7%, rozsiewaczy nawozów i wapna – 19,9%, kosiarek – 17,1%) spisano w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych. Na 100 gospodarstw przypadało średnio:

- ok. 27 kosiarek ciągnikowych (w kraju – 37 szt.) najwięcej w grupie obszarowej UR 30-50 ha – ok. 67 szt.

- ok. 33 rozsiewaczy nawozów i wapna (w kraju – 40 szt.) najwięcej w grupie obszarowej UR 100 ha i więcej – ok. 71 szt.
- ok. 22 szt. rozrzutników obornika (w kraju- 33 szt.) najwięcej w grupie obszarowej UR 30-50 ha – ok. 56 szt.

NAWOZY, ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN I NAWADNIANIE

Wyniki badania wykazały, że 13,9 tys. gospodarstw rolnych (65,5% gospodarstw prowadzących działalność rolniczą) stosowało **nawozy** w roku gospodarczym 2012/2013. Udział gospodarstw stosujących nawożenie mineralne, wapniowe i organiczne pochodzenia zwierzęcego w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących działalność rolniczą wynosił odpowiednio 57,2%, 3,8% oraz 30,0%.

Nawożenie azotem stosowało 53,6% gospodarstw, natomiast znacznie mniej jednostek wykorzystywało nawozy fosforowe i potasowe (odpowiednio 2,3% i 2,2%). Popularne było również stosowanie nawozów wieloskładnikowych – 18,5% gospodarstw stosowało te nawozy.

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych odsetek gospodarstw stosujących:

- nawożenie mineralne – wzrastał od 46% wśród gospodarstw o powierzchni do 3 ha UR włącznie do 73% w grupie 20-30 ha, po czym malał do 68% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej),
- nawożenie organiczne – wzrastał od 16% wśród gospodarstw o powierzchni do 3 ha UR włącznie i 29% w grupie UR 5-10 ha do 57% w grupie 30-50 ha, po czym malał do 33% wśród gospodarstw największych (100 ha UR i więcej),
- nawożenie wapniowe – wzrastał od 2% w grupach do 3 ha UR włącznie i do 10% w grupach 15-20 ha UR, po czym zmniejszył się w grupie 20-30 ha do 6% a następnie rósł do 12% w grupie największych gospodarstw (100 ha UR i więcej),

Wykres 36. **Struktura zużycia nawozów mineralnych (NPK) w latach 2009/2010 i 2012/2013 w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych**

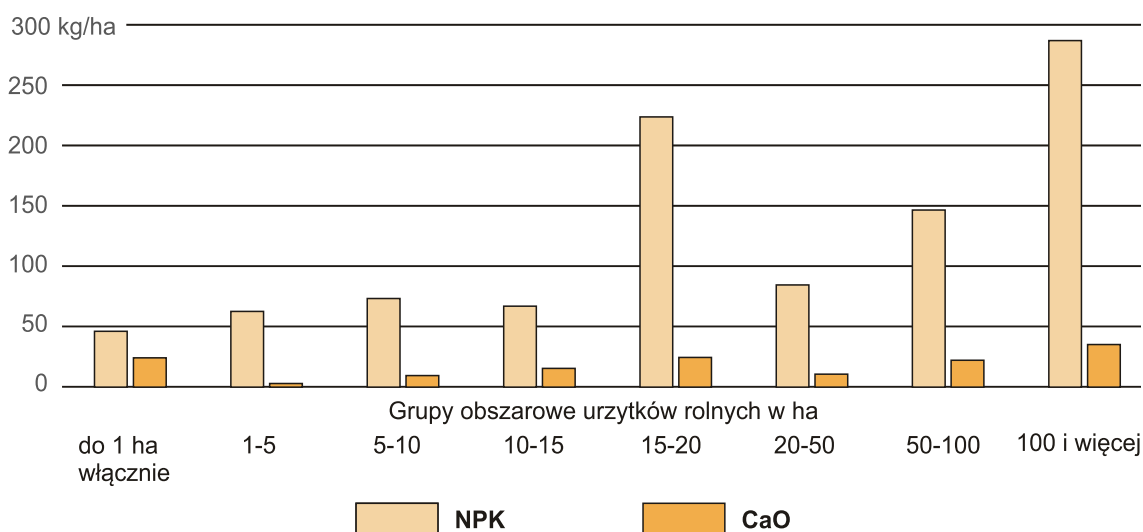

Wśród gospodarstw stosujących nawożenie mineralne najmniejszy i największy udział gospodarstw stosujących:

- nawozy azotowe odnotowano w grupach do 3 ha UR włącznie oraz 30-50 ha – odpowiednio 87,7% i 97,8%,
- nawozy fosforowe – w grupach 3-5 ha UR włącznie oraz 100 ha i więcej – odpowiednio 1,5% i 6,9%,
- nawozy potasowe – w grupach 3-5 ha UR włącznie oraz 100 ha i więcej – odpowiednio 1,0% i 18,6%,
- nawozy wieloskładnikowe – w grupach 10-15 ha UR włącznie oraz 100 ha i więcej – odpowiednio 26,9% i 54,9%.

Zużycie nawozów mineralnych w roku gospodarczym 2012/2013 w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze osiągnęło poziom 190,6 kg czystego składnika NPK (w kraju – 134,9 kg/ha). Jednocześnie ze wzrostem użytkowanych gruntów zwiększało się zużycie nawozów na jednostkę powierzchni. Intensywne nawożenie (ok. 224 kg/ha) stosowano w gospodarstwach średnich o powierzchni 15-20 ha UR. W grupie gospodarstw o powierzchni od 50 do 100 ha nawożenie przekraczało 146 kg NPK/ha. Najwięcej nawozów stosowano w gospodarstwach największych 100 ha i więcej, ponad 286 kg NPK/ha.

Wykres 37. **Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych według grup obszarowych użytków rolnych w dobrej kulturze**

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych wykazały, że pod zbiory 2013 r., w 0,8 tys. gospodarstw zużyto 3,2 tys. ton nawozów wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik. W przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze zużyto 24,2 kg nawozów wapniowych (w kraju – 44,0 kg.)

Badanie wykazało, że 6,4 tys. gospodarstw stosowało **nawozy organiczne** pochodzenia zwierzęcego, a wśród nich 99,3% stosowało nawożenie obornikiem, 10,4% – gnojówką i 3,2% – gnojowicą.

Analizując liczbę gospodarstw stosujących nawozy organiczne w poszczególnych grupach obszarowych UR należy zauważyć, że najwyższy ich odsetek (ponad 50% gospodarstw z działalnością rolniczą) odnotowano w grupach 30-50 ha, 15-20 ha oraz 20-30 ha, a najniższy wśród gospodarstw najmniejszych – 7,2% w grupie do 1 ha włącznie i 16,7% w grupie 1-3 ha.

Wśród gospodarstw stosujących nawożenie organiczne dominowały jednostki w grupach UR od 2-3 ha do 5-10 hektarów, wykorzystujące obornik, których udział był 100%. Niższy odsetek gospodarstw stosujących obornik wystąpił w grupach od 10-15 ha do 100 ha i więcej i wynosił ponad 99 %. Najczęściej nawożenie gnojówką stosowały gospodarstwa z grupy obszarowej UR 20-30 ha (16,6%), a gnojowicą – o powierzchni 100 ha i więcej UR (13,0%).

W badaniu zebrane zostały również informacje o stosowaniu **środków ochrony roślin** w gospodarstwach rolnych. Spośród gospodarstw prowadzących działalność rolniczą 11,1 tys. (52,3%) wykonywało zabiegi środkami ochrony roślin. Najwięcej gospodarstw stosujących środki ochrony roślin wykonywało zabiegi na uprawach zbóż – 91,3%, 6,9% gospodarstw - uprawach warzyw, 3,2% - uprawach trwałych, 20,5% - na pozostałych uprawach i 1,5% na powierzchni magazynowej. Wśród gospodarstw stosujących środki ochrony roślin 97,3% przy doborze środka uwzględniało jego szkodliwość dla ludzi, pszczół i środowiska naturalnego.

W badaniu struktury gospodarstw rolnych zebrano informacje o **stosowaniu nawadniania**. Z ich analizy wynika, że w gospodarstwach powyżej 1 ha UR powierzchnia upraw nawadnianych przynajmniej raz w roku wyniosła 430,15 ha. Najwięcej w grupie gospodarstw 100 ha i więcej tj. 43,2 % ogółu nawadnianych powierzchni upraw.

DOCHODY GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

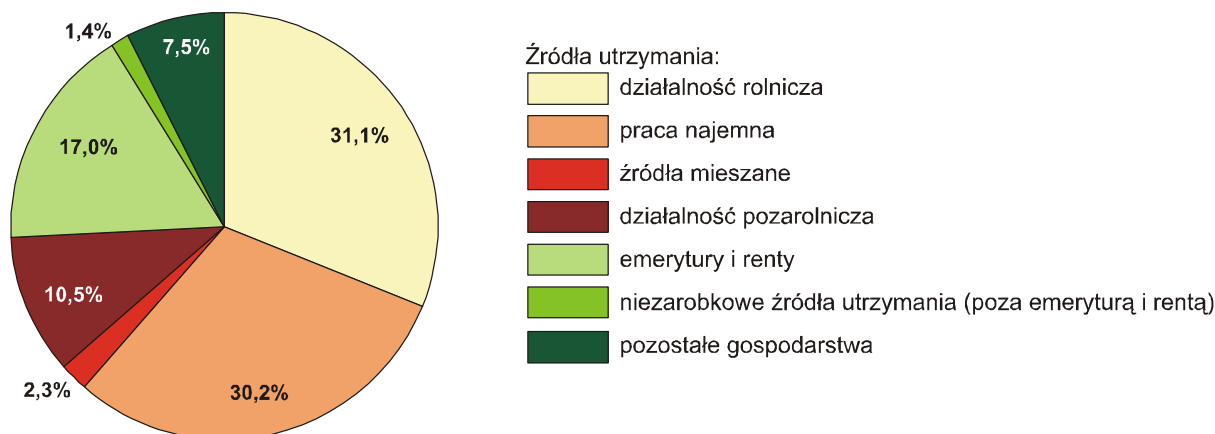
W 2013 r. w województwie lubuskim działalność rolniczą prowadziło 21,0 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, w tym 20,4 tys. gospodarstw indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha.

Obok dochodów z działalności rolniczej gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskiwały dochody z następujących źródeł:

- pracy najemnej – 45,2% ogółu omawianych gospodarstw,
- emerytur i rent – 28,7%,
- działalności pozarolniczej – 23,0%,
- innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą – 3,1%.

Spośród gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego prowadzenie działalności rolniczej jako główne źródło utrzymania, tzn. źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem, wskazało 31,1% (w kraju – 34,9%). Dochody z pracy najemnej przekraczały 59% dochodów w przypadku 30,2% gospodarstw domowych, a dochody z emerytury i renty – 17,0% gospodarstw. Działalność pozarolnicza stanowiła główne źródło dochodu dla 10,5% ankietowanych gospodarstw domowych.

Wykres 38. **Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego według głównych źródeł utrzymania w 2013 r.**

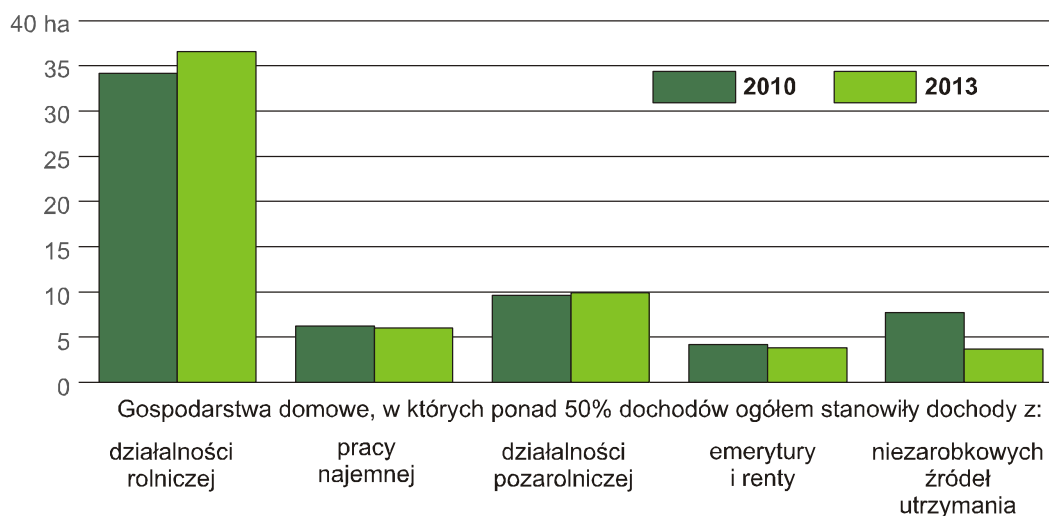
Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem można zauważyć, że wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych:

- wzrósł odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem. W grupie obszarowej do 1 hektara włącznie jako główne dochody z działalności rolniczej wykazało 24,5% gospodarstw, w grupie 5-10 ha odsetek ten wyniósł 26,3 %, w grupie 15-20 ha 60,5%, natomiast w gospodarstwach o powierzchni powyżej 100 hektarów 84,3% gospodarstw wykazało działalność rolniczą jako główne źródło utrzymania.
- malał odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z pracy najemnej przekraczały 50% ogółu dochodów. Niemal 40% gospodarstw posiadających do 10 ha użytków rolnych. W grupie użytkującej 20-30 ha odsetek ten wyniósł 14,6% natomiast w grupie gospodarstw o powierzchni większej niż 100 hektarów dochody z pracy najemnej stanowiły główne źródło dochodów w około 3% ankietowanych gospodarstw.
- malał odsetek gospodarstw domowych, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% dochodów. W najmniejszych powierzchniowo gospodarstwach rolnych (do 3 hektarów) jako główne źródło utrzymania wykazało emerytury i renty 27,3% ankietowanych gospodarstw, natomiast wśród gospodarstw o powierzchni przekraczającej 100 ha odsetek ten wyniósł 0,6%.

Wśród omawianych gospodarstw wyodrębniono również gospodarstwa, w których ponad 50% dochodów stanowiły dochody z dwóch źródeł mieszanych. Odsetek gospodarstw domowych, których główne dochody z działalności rolniczej i pracy najemnej przekraczały 50%, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych 0,3%, z czego 28,5% stanowią gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych 5-10 ha. Dochody takie uzyskiwały jedynie gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha. Odsetek gospodarstw domowych, których łączne dochody z pracy najemnej i działalności rolniczej (z przewagą pracy najemnej) przekraczały 50% dochodów ogółem, wyniósł dla gospodarstw indywidualnych 1,9%, a dla gospodarstw o powierzchni powyżej 1ha UR -1,8%.

Dla 7,5% ogółu gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwo indywidualne żadne z powyżej wymienionych źródeł dochodów nie przekroczyło 50% dochodów ogółem.

Wykres 39. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego według głównego źródła utrzymania gospodarstwa domowego

Analizując średnią powierzchnię użytków rolnych gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa domowego pod względem głównego źródła utrzymania gospodarstwa rolnego należy zwrócić uwagę na fakt, że największe powierzchniowo gospodarstwa znajdują się w grupie gospodarstw, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej. Są to gospodarstwa, których średnia powierzchnia wyniosła 34,17 ha. W następnej kolejności należy wymienić gospodarstwa, w których główne dochody pochodzą ze źródeł mieszanych, a mianowicie z działalności rolniczej i pracy najemnej. Najmniejsza jest średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z emerytury i renty.

Na szczególną uwagę zasługują gospodarstwa, których główne źródło dochodów stanowi działalność wyłącznie rolnicza.

Tabl. 15. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych prowadzących wyłącznie działalność rolniczą według specjalizacji działalności gospodarstwa rolnego

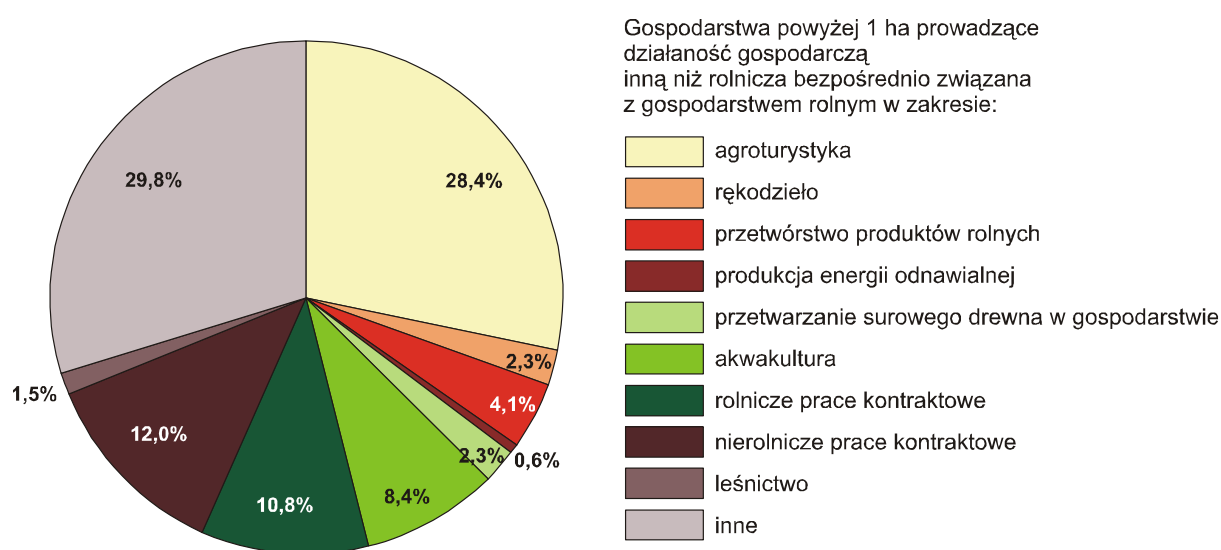
Wyszczególnienie	Gospodarstwa prowadzące wyłącznie działalność rolniczą			
	razem	wyłącznie roślinną	wyłącznie zwierzęcą	mieszaną
	w %			
Gospodarstwa ogółem	100,0	55,6	0,8	43,6
Powyżej 1 ha	100,0	55,4	0,4	44,2
Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie rolnicze	100,0	48,1	0,6	51,3
Gospodarstwa prowadzone przez osobę kierującą przez okres powyżej 5 lat.....	100,0	54,1	0,8	45,1
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, które zużywały powyżej 50 % końcowej produkcji rolniczej na potrzeby gospodarstwa domowego:.....	100,0	26,9	0,5	72,6
	w ha			
Średnia powierzchnia gruntów w jednym gospodarstwie rolnym:				
ogółem.....	16,81	15,45	6,95	18,73
użytków rolnych.....	15,76	14,57	9,92	17,51

Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych można zauważyć, że wśród wszystkich gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą ponad 96% stanowiły gospodarstwa osiągające dochody wyłącznie z działalności rolniczej.

Wszystkie te gospodarstwa mają powierzchnię przekraczającą 1 ha UR. Spośród gospodarstw prowadzących działalność wyłącznie rolniczą tylko 0,8 % stanowią gospodarstwa uzyskujące dochody wyłącznie z działalności zwierzęcej, natomiast odsetek gospodarstw ze specjalnością wyłącznie roślinną wynosi 55,6%. W grupie gospodarstw z powierzchnią powyżej 1 ha odsetek gospodarstw ze specjalnością wyłącznie zwierzęcą jest jeszcze mniejszy i wynosi 0,4% ogółu gospodarstw prowadzących działalność wyłącznie rolniczą. Analizując wykształcenie rolnicze według specjalności gospodarstw warto zauważyć, że w ponad 50% zbiorowości gospodarstw prowadzących działalność wyłącznie rolniczą stanowią gospodarstwa o specjalności mieszanej.

Wśród gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, które zużywały powyżej 50 % końcowej produkcji rolniczej na potrzeby gospodarstwa domowego dominowały gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą mieszaną. Średnia powierzchnia użytków rolnych prowadzących działalność wyłącznie rolniczą wynosi 16,82 ha. W grupie gospodarstw prowadzących działalność wyłącznie roślinną średnia wielkość gospodarstwa wyniosła 15,45 ha natomiast średnia powierzchnia ogółem gospodarstw prowadzących działalność mieszaną wyniosła 18,73 ha.

Wykres 40. Struktura gospodarstw rolnych prowadzących działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym w 2013 r.

Spośród 21,0 tys. gospodarstw prowadzących działalność rolniczą zaledwie 3,8% wykazało prowadzenie działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym (poprzez wykorzystanie budynków, gruntów, maszyn i siły roboczej gospodarstwa).

Najczęściej wykazywanymi rodzajami prowadzonej działalności były: agroturystyka (28,4% gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza) oraz nierolnicze (12%) i rolnicze (10,8%) prace kontraktowe.

Gospodarstwa do 1 ha stanowiły 2,4% ogółu gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza. Spośród gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych największy odsetek (37%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni (1-2 ha).

CELE PRODUKCJI GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UŻYTKOWNIKIEM GOSPODARSTWA ROLNEGO

Wyniki badania struktury gospodarstw rolnych wykazały, że w przypadku 74,3% gospodarstw indywidualnych gospodarstwo domowe użytkownika sprzedawało wytworzoną końcową produkcję rolniczą, a 25,5% ogółu gospodarstw indywidualnych prowadzących działalność rolniczą sprzedawało końcową produkcję rolniczą w całości natomiast na samozaopatrzenie końcową produkcję rolniczą przeznaczało niemal 10% badanych gospodarstw.

W grupie gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie wyodrębniono poza ww. także podgrupę gospodarstw, których gospodarstwo domowe zużywało od 51% do 75% wartości końcowej produkcji rolniczej oraz podgrupę gospodarstw, których gospodarstwo domowe zużywało od 76% do 99% wartości końcowej produkcji rolniczej.

Wśród ogółu badanych gospodarstw indywidualnych z działalnością rolniczą 8,0% stanowią gospodarstwa zużywające 50% i więcej wartości końcowej produkcji rolniczej. Wśród nich 99,0% stanowią gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha UR.

Zdecydowana większość tych gospodarstw przeznaczała wytworzone produkty rolne na sprzedaż i w związku z tym na potrzeby analizy przyjęto, że jest to grupa gospodarstw produkujących głównie na sprzedaż. W grupie jednostek produkujących głównie na sprzedaż, wyłącznie na sprzedaż produkowało 25,5% ogółu gospodarstw indywidualnych.

Tabl. 16. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według odsetka sprzedanej wartości końcowej produkcji rolniczej

Wyszczególnienie	Ogółem	Odsetek wartości końcowej produkcji rolniczej przeznaczony na sprzedaż					
		0	1-25	26-49	50-75	76-99	100
Struktura liczby gospodarstw w %	100,0	11,9	3,9	5,8	14,8	33,3	30,3
Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie rolnicze	47,2	31,8	52,0	54,8	52,3	56,6	48,5
Gospodarstwa prowadzone przez osobę kierującą przez okres powyżej 5 lat	88,2	90,2	91,6	90,6	90,9	89,5	86,0
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, które zużywały powyżej 50% końcowej produkcji rolniczej na potrzeby gospodarstwa domowego	14,4	-	16,3	26,1	22,7	15,2	21,4
Średnia powierzchnia gruntów w jednym gospodarstwie rolnym w ha:							
ogółem.....	17,32	4,19	11,90	17,92	22,04	22,05	22,37
użytków rolnych.....	16,20	3,60	10,81	16,86	20,86	20,60	21,15

Analizując badane gospodarstwa rolne pod kątem wartości produkcji sprzedanej wśród gospodarstw domowych sprzedających końcową produkcję rolniczą ponad 30% sprzedaje w całości końcową produkcję rolniczą. Są to gospodarstwa największe powierzchniowo i posiadające analogicznie najwięcej użytków rolnych. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na jedno gospodarstwo sprzedające w całości wytworzoną

produkcję rolniczą wyniosła 21,15 ha, podczas gdy w gospodarstwach produkujących w 100% na samozaopatrzenie była ona równa 3,60 ha.

PRACUJĄCY I NAKŁADY W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Przez udział i wkład człowieka w działalność rolniczą prowadzoną w indywidualnych gospodarstwach rolnych najczęściej rozumie się pracującego użytkownika i członków jego rodziny (tworzących wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomaganych przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych, a czasem wiąże się także z bezpłatną pomocą sąsiedzką. W pozostałych gospodarstwach rolnych, w zależności od formy własności, większą część pracujących stanowią pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia wspomagane pracownikami najemnymi i kontraktowymi. Osobą zarządzającą, podejmującą decyzję, co do kierunku i rozmiarów prowadzonej w gospodarstwie produkcji, jest kierujący gospodarstwem rolnym. W gospodarstwach indywidualnych jest to głównie sam użytkownik, w pozostałych gospodarstwach – najczęściej zatrudniony do tego celu pracownik najemny.

W niniejszej publikacji skoncentrowano się na charakterystyce gospodarstw rolnych i prowadzonej w nich produkcji rolnej, a zatem również temat dotyczący pracujących wymaga takiego ujęcia, które pozwoli na pokazanie wielkości nakładów pracy ludzkiej poniesionych na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu całego roku gospodarczego. Uwzględniono minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolniczej w każdym z 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny badania, niezależnie od tego czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą główną czy dodatkową.

Istotnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie w ciągu roku jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby, zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych typów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach, niż sama liczba osób pracujących. Dlatego też podstawą prowadzonej analizy są nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy AWU (z ang. Annual Work Unit), będących odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze pracy, tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty. Przyjęto, że na jedną osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU czyli 2120 godzin pracy rocznie.

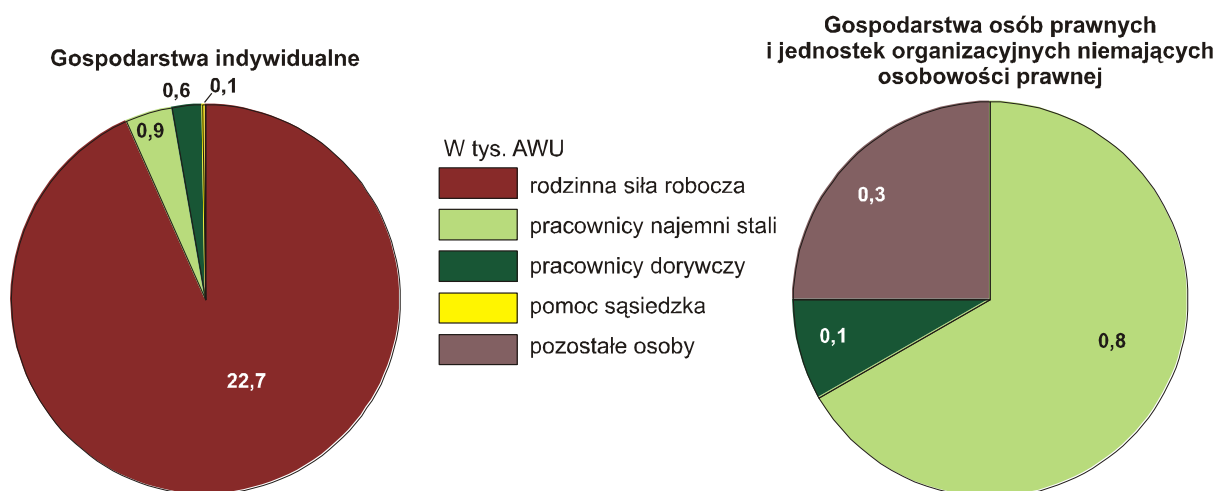
W 2013 r. nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie lubuskim wyniosły 25,6 tys. AWU. Blisko 54% ogółu nakładów pracy było ulokowanych w gospodarstwach rolnych o powierzchni do 10 ha, w tym 38% - w gospodarstwach o powierzchni nieprzekraczającej 5 ha.

Tabl. 17. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych według sektorów w 2013 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W gospodarstwach indywidualnych		W gospodarstwach osób prawnych
		razem	w tym rodzinna siła robocza	
Ogółem w tys. AWU	25,6	24,4	22,7	1,2
W odsetkach	100,0	95,4	88,7	4,6

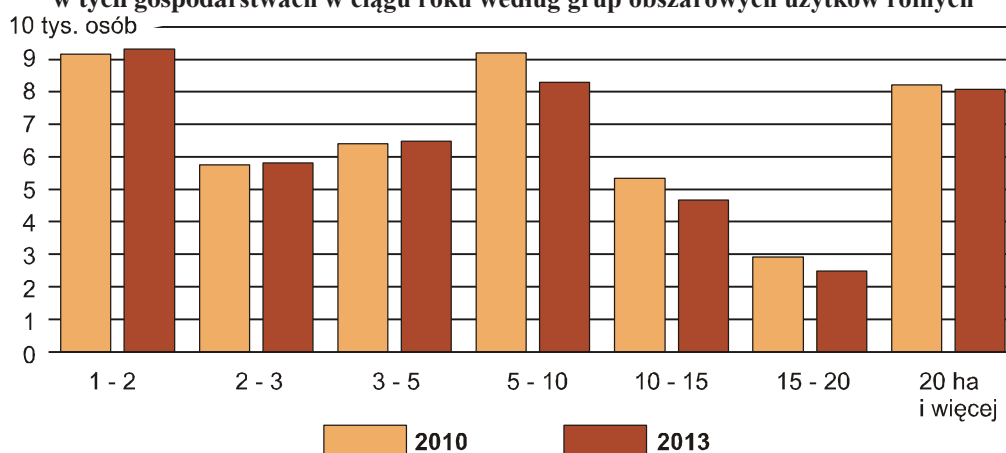
Prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej wymagało zaangażowania 1,2 tys. osób w przeliczeniu na pełnozatrudnionych AWU. Zdecydowana większość nakładów (24,4 tys. AWU, tj. 95,4% ogółu nakładów pracy) była natomiast skoncentrowana w gospodarstwach indywidualnych.

Wykres 41. Struktura pracujących w gospodarstwach rolnych w 2013 r. (w tys. AWU)

Wśród gospodarstw indywidualnych dominowały gospodarstwa prowadzone wyłącznie siłami użytkownika i jego rodziny. W mniejszości były te, w których zatrudnia się pracowników najemnych. W efekcie, w gospodarstwach indywidualnych rodzinna siła robocza liczyła 22,7 tys. AWU, tj. 93,0% ogółu nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej w gospodarstwach rodzinnych. Licząc w osobach fizycznych było to 46,4 tys. osób pracujących w ciągu roku, z których 20,9 tys. (a w przeliczeniu na pełnozatrudnionych 11,5 tys. AWU) stanowili użytkownicy gospodarstw rolnych. Dalsze 11,6 tys. osób (tj. 5,6 tys. AWU) stanowili małżonkowie użytkowników, a 13,9 tys. (tj. 5,7 tys. AWU) – pozostali członkowie rodziny użytkownika.

Wykres 42. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych i członkowie rodziny użytkowników pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według grup obszarowych użytków rolnych

W porównaniu z 2010 r. liczba użytkowników i członków ich rodzin pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych zmniejszyła się, co jest bezpośrednim wynikiem m.in. mniejszej liczby gospodarstw rolnych. Spadkowi liczby pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych (o 27,0%) towarzyszył mniej

dynamiczny spadek nakładów pracy (o 9,4%). W największym stopniu spadła liczba pracujących użytkowników gospodarstw rolnych (o 30,6%) oraz liczba współmałżonków użytkowników (o 24,4%), przy czym nakład ich pracy wyrażony w AWU zmniejszył się odpowiednio o 15,9% i 14,8%. Liczba pozostałych członków rodziny użytkowników gospodarstw rolnych była o 23,2% mniejsza niż w 2010 r., jednak nakład ich pracy znacząco się zwiększył (o 15,4%).

Spośród 46,4 tys. użytkowników i członków rodziny użytkowników pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych 30,9 tys. osób (tj. 66,5%) pracowało wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym. Dalsze 13,9 tys. osób (30,0%) to pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym, dla których praca w swoim gospodarstwie miała charakter pracy dodatkowej, natomiast 1,6 tys. osób (3,5%) wykonywało pracę głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem.

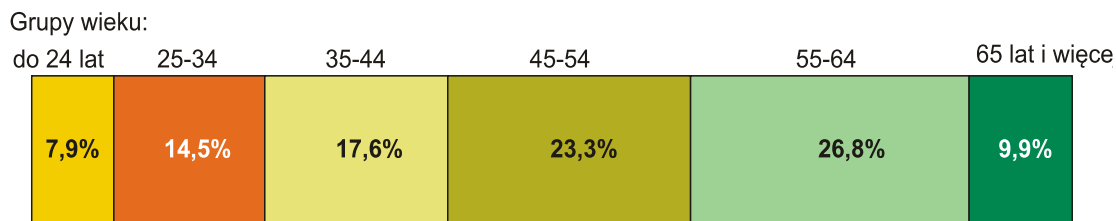
Mężczyźni częściej niż kobiety wykonywali pracę poza swoim gospodarstwem rolnym (39,7% ogółu mężczyzn pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych), w tym 35% mężczyzn pracowało głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie. Z kolei większość kobiet pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych (blisko 74%) pracowało wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym.

Tabl. 18. Struktura użytkowników i członków rodziny użytkownika gospodarstw rolnych pracujących wyłącznie, głównie oraz dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.

Grupy obszarowe użytków rolnych	Pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym	Pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem	Pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie
	w %		
Ogółem.....	66,5	3,5	30,0
Do 1 ha.....	74,7	1,9	23,4
Razem powyżej 1 ha	66,3	3,6	30,1
1 - 2.....	59,6	1,6	38,8
2 - 3	67,6	2,4	30,0
3 - 5	59,9	4,7	35,4
5 - 10	65,0	3,0	32,0
10 - 15	65,0	4,4	30,6
15 - 20	69,6	5,9	24,5
20 - 30	75,6	3,8	20,6
30 - 50	79,7	4,0	16,3
50 - 100	80,8	7,4	11,8
100 ha i więcej	82,4	6,9	10,7

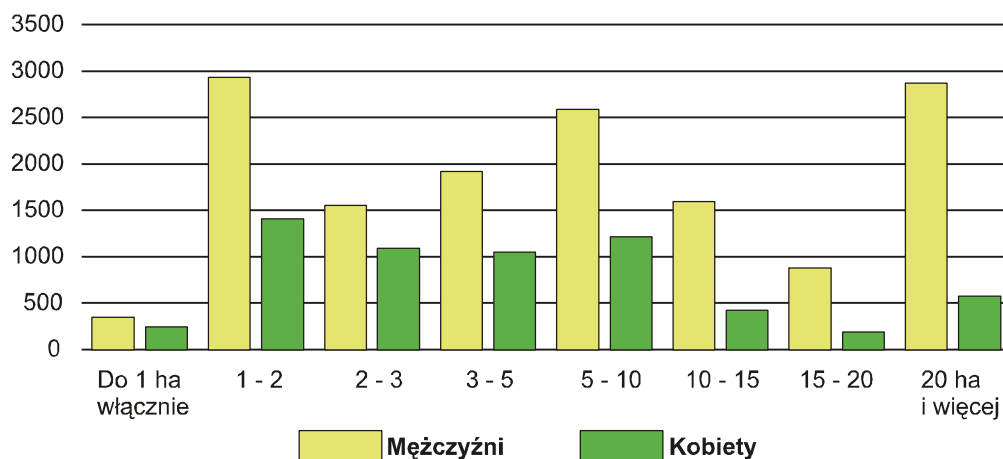
Wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa rolnego wzrasta udział użytkowników i członków rodziny pracujących wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym, przy spadku odsetka użytkowników pracujących głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie.

Wykres 43. **Struktura pracowników i członków rodziny użytkowników pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych w ciągu roku według grup wiekowych w 2013 r.**

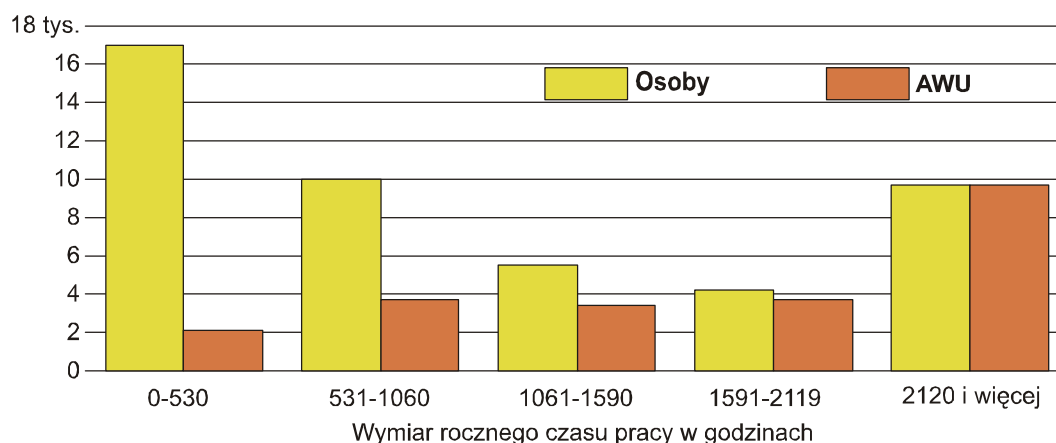
Ponad połowa ogółu użytkowników i członków ich rodzin pracujących w gospodarstwach indywidualnych to osoby w wieku od 45 do 64 lat. Odsetek osób młodszych, w wieku od 25 do 44 lat wyniósł 32%, a osób w wieku 65 lat i więcej - blisko 10%.

Wykres 44. **Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.**

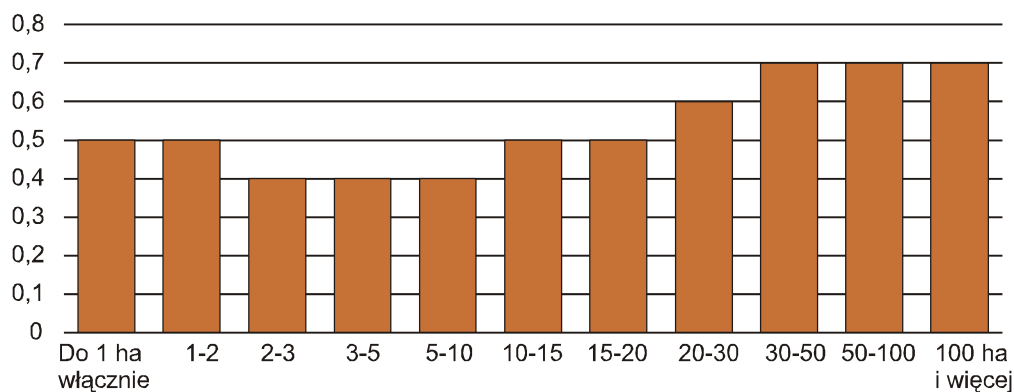
Użytkownikami indywidualnych gospodarstw rolnych byli zazwyczaj mężczyźni, którzy stanowili ponad 70% ogółu użytkowników, a w grupie użytkowników gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha – ponad 84%. Udział kobiet był nieco wyższy w grupie użytkowników mniejszych obszarowo gospodarstw, nieprzekraczających 10 hektarów (34,9%), w tym w populacji użytkowników gospodarstw o powierzchni do 1 ha – 41,6%. Z kolei w grupie użytkowników większych gospodarstw (powyżej 15 ha) odsetek kobiet nie przekroczył 20%.

Wykres 45. **Użytkownicy gospodarstw indywidualnych i członkowie rodzin użytkowników pracujący w tych gospodarstwach w ciągu roku według wymiaru czasu pracy w 2013 r.**

W przypadku rodzinnych gospodarstw rolnych, im większe gospodarstwo, tym większy był godzinowy wkład pracy w prowadzenie działalności rolniczej członków rodziny użytkownika, zwłaszcza samych użytkowników i ich małżonków.

Wykres 46. **Przeciętna liczba AWU przypadająca na 1 pracującego w gospodarstwie rolnym według grup obszarowych użytków rolnych w 2013 r.**

Przeciętnie na 1 pracującego użytkownika lub członka rodziny użytkownika przypadało 0,5 AWU (pół etatu). W gospodarstwach do 5 ha użytków rolnych na jednego pracującego przypadało 0,4 AWU (około 2/5 pełnego etatu), natomiast w gospodarstwach powyżej 5 ha – 0,6 AWU (około 3/5 pełnego etatu).

Nakłady pracy pracowników najemnych wynosiły 2,4 tys. AWU, w tym nakłady pracy pracowników najemnych stałych - 1,7 tys. AWU. W gospodarstwach indywidualnych liczba zatrudnionych stałych pracowników najemnych była mniejsza niż w 2010 r. (wyniosła 1,0 tys. osób, tj. o 24,7% mniej niż w 2010 r.), a nakłady ich pracy wyniosły 0,9 tys. AWU.

TYOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH (wielkość ekonomiczna i typy rolnicze)

Typologia gospodarstw rolnych została opracowana na podstawie wyników badania struktury gospodarstw rolnych (R-SGR 2013) oraz zestawu współczynników standardowych produkcji (SO „2010”) przygotowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

Typ rolniczy i wielkość ekonomiczna zostały obliczone dla gospodarstw rolnych, które w czerwcu 2013 r. prowadziły działalność rolniczą. Wyodrębniono 10 klas wielkości ekonomicznej oraz 9 typów rolniczych.

Spośród 21,3 tys. gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą w województwie lubuskim, nadal najwięcej (6,4 tys.) należało do najniższej klasy wielkości ekonomicznej (poniżej 2 tys. euro), jednak ich udział znacząco zmniejszył się w porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego 2010 i wyniósł 29,8% (wobec 54,5% w 2010 r.). Jednocześnie zwiększył się odsetek gospodarstw rolnych we wszystkich wyższych klasach ekonomicznych, najbardziej w klasie od 2 do 4 tys. euro (o 7,3 p. proc., tj. do 20,6%) oraz od 4 do 8 tys. euro (o 6,3 p. proc., tj. do 17,5%). Do najwyższej klasy ekonomicznej (1000 i więcej tys. euro) należały 43 gospodarstwa rolne (0,2% ogółu gospodarstw rolnych w województwie wobec 0,1% w 2010 r.).

Tabl. 19. **Gospodarstwa rolne^a według klas wielkości ekonomicznej w 2013 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro										
		0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	100-500	500-1000	1000 i więcej	
Gospodarstwa rolne ogółem												
W tys. szt.	21,3	6,4	4,4	3,7	2,3	1,4	1,4	0,9	0,7	0,1	0,0	
W odsetkach.....	100,0	29,8	20,6	17,5	10,7	6,6	6,7	4,1	3,3	0,4	0,2	

^a Według siedziby gospodarstwa

Gospodarstwa o określonym typie rolniczym zakwalifikowano do trzech kategorii:

1. Gospodarstwa z dominującą uprawą/chowem:

- specjalizujące się w uprawach polowych (typ I) – 12,9 tys. gospodarstw,
- specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (typ II) – 0,4 tys. gospodarstw,
- specjalizujące się w uprawach trwałych (typ III) – 0,4 tys. gospodarstw,
- specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym (typ IV) – 1,7 tys. gospodarstw,
- specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi (typ V) – 0,5 tys. gospodarstw,

2. Gospodarstwa mieszane:

- mieszane - różne uprawy (typ VI) – 0,4 tys. gospodarstw,
- mieszane – różne zwierzęta (typ VII) – 1,2 tys. gospodarstw,
- mieszane – różne uprawy i zwierzęta (typ VIII) – 3,3 tys. gospodarstw,

3. Gospodarstwa niesklasyfikowane (typ IX) – 0,6 tys. gospodarstw rolnych.

Gospodarstwa z dominującą uprawą roślin (typ I, II i III) stanowiły 64,3% ogółu gospodarstw rolnych w województwie (wobec 53,4% w 2010 r.). Zmniejszył się odsetek gospodarstw z dominującym chowem zwierząt – z 13,7% w 2010 r. do 10,3% w 2013 r. oraz gospodarstw mieszanych (typ VI, VII i VIII) – z 23,3% w 2010 r. do 22,8%.

Na podstawie ustalonego typu rolniczego wyodrębniono gospodarstwa o przeważającym kierunku produkcji:

- roślinnym - zaliczono gospodarstwa należące do typu I, II, III i VI,
- zwierzęcym - typ IV, V i VII,
- mieszanym – typ VIII.

Tabl. 20. **Gospodarstwa rolne^a według przeważającego kierunku produkcji rolniczej ustalonego na podstawie typu rolniczego w 2010 r.**

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa o kierunku produkcji		
		przeważającym roślinnym	przeważającym zwierzęcym	mieszanym
Gospodarstwa rolne ogółem				
W tys. szt.	20,5	11,4	0,2	8,9
W odsetkach	100,0	55,8	0,8	43,3

^a Według siedziby użytkownika.

Nadal większość gospodarstw rolnych stanowiły gospodarstwa o przeważającym roślinnym kierunku produkcji, jednak ich udział zmniejszył się w porównaniu z 2010 r. o 6,4 p. proc. do 55,8%. W porównaniu z wynikami PSR 2010 zmniejszył się także udział gospodarstw o przeważającym zwierzęcym kierunku produkcji (do 0,8%, tj. o 18,3 p. proc.) Jednocześnie znacząco zwiększył się odsetek gospodarstw rolnych o przeważającym mieszanym kierunku produkcji, który wyniósł 43,3% (wobec 18,7% w 2010 r.).